

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**MİZAÇ VE KARAKTER ENVANTERİ-GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ FORMU
(TÜRKÇE TCI-R):**

GEÇERLİK, GÜVENİRLİĞİ VE FAKTÖR YAPISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
MEHMET HANİFİ YALÇIN**

GAZİANTEP-2017

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MİZAÇ VE KARAKTER ENVANTERİ-GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ FORMU
(TÜRKÇE TCI-R):

GEÇERLİK, GÜVENİRLİĞİ VE FAKTÖR YAPISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MEHMET HANİFİ YALÇIN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MEHMET HAKAN TÜRKÇAPAR

GAZİANTEP-2017

ÖNSÖZ

Mizaç ve Karakter Envanteri, Cloninger'in psikobiyojik kişilik modeli temelinde, kişiliğin yedi boyutunu değerlendirmek amacıyla geliştirilen ve kişiliğin genetik temelleri, davranışın nörobiyolojik temelleri, kişiliğin bilişsel ve emosyonel yapısı ve gelişimi, kişilik yapılarının gelişimsel etmenlerle etkileşimi, kişilik boyutlarında bireysel farklılıkların davranışsal bağları gibi birçok alanda kapsamlı bilgi sağlama potansiyeline sahip bir kişiliği değerlendirme aracıdır. Ülkemizde halen bu ölçeğin güncel olmayan versiyonu psikiyatrik hasta popülasyonunda, klinik uygulamalarda, nörobiyolojik çalışmalar ve beyin görüntüleme çalışmalarında kişiliği ölçmede önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu çalışma ile 1999 yılından Cloninger tarafından geliştirilen 240 maddelik Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI-R)'nin gözden geçirilmiş yeni formunun Türkçe'ye kazandırılması ve halen birçok alanda kişiliği değerlendirmek amacıyla kullanılan bu ölçeğin güncel sürümünün ülkemiz kullanılması için uyarlanması amaçlanmıştır.

Bu süreçte, tezimin her aşamasında değerli bilgi ve görüşleriyle yol gösteren, ihtiyacım olduğu her an yardımını esirgemeyen, akademisyen olma yolunda donanım kazanmama büyük katkısı olan ve bu süreçte de hep cesaretlendiren ve yönlendiren saygıdeğer hocam ve mentorum Doç. Dr. Samet Köse'ye,

Yüksek lisansım ve tez sürecim boyunca bana çok katkısı olan, bilgi, donanım ve kişiliği ile örnek olan saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet Hakan Türkçapar'a, Tezimin için veri toplama aşamasında çok değerli yardımları olan başta Öğretim Görevlisi Mediha Ömür'e, Yrd. Doç. Dr. Barbaros Yalçın'a ve Arş. Gör. Eyüp Sabır Biçer'e,

Bu süreçte her türlü maddi manevi destek ve yardım aldığım değerli arkadaşlarım Ercan Akın, Vedat Ceylan ve Atila Tunçel'e,

Lisans ve yüksek lisans dönemimde eğitimime katkı sağlayan tüm hocalarıma, Hayatımın maddi-manevi en büyük destekçileri aileme ve bu süreçte anlayışı ve çok değerli desteği için sevgili eşim Esra Kaçan Yalçın'a,

Sonsuz teşekkürler...

Gaziantep, 2017

Mehmet Hanifi YALÇIN

ÖZET

Bu çalışmada Türkçe TCI-R'nin Türkiye toplumunda geçerliği, güvenilirliği ve faktör yapısının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemi, Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde öğrenim gören 1026 (786 Kadın, 240 Erkek) üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada katılımcılara Sosyodemografik Bilgi Formu, Türkçe TCI-R, BDE, BAÖ ve KİÖ-KTF uygulandı. Türkçe TCI-R iç tutarlılık katsayısı tüm ölçekler için 0.85 bulundu. En yüksek Cronbach alfa Sebat Etme (0.92) için bulundu, en düşük ise Yenilik Arayış (0.73) için bulundu. Tüm boyutlar için test-tekrar test korelasyon katsayıları nispeten yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı çıktı. Türkçe TCI-R mizaç ve karakter boyutları ile BDE, BAÖ ve KİÖ-KTF toplam puanları arasında anlamlı korelasyon bulundu. Promax döndürme ile temel bileşenler analizi, mizaç boyutu için toplam varyansın %62.67'sini oluşturan, özdeğerleri 1'den yüksek olan 4 faktör üretti. Karakter boyutu için ise toplam varyansın % 56.14'ünü oluşturan, özdeğerleri 1'den yüksek olan 3 faktör üretti.

Elde edile bulgular, Türkçe TCI-R'nin Türkiye toplumunda kişiliğin değerlendirilmesi için kullanılabilirlik sağlam faktöriyel yapıya sahip, geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermiştir.

Anahtar kelimeler: mizaç ve karakter envanteri-gözden geçirilmiş formu, geçerlik, güvenilirlik, faktör yapısı

ABSTRACT

In this study, we aimed to examine the reliability, validity, and factor structure of the TCI-R in a Turkish sample. Participants were 1026 (786 female, 240 male) college students at various universities in Turkey. Sociodemographic information of the participants was collected and the TCI-R, BDI, BAI, and PBQ-S1 were administered. For the whole scale, the internal consistency coefficient of Turkish TCI-R was found to be 0.85. The highest Cronbach alpha was found for Persistence Dimension (0.92) and the lowest Cronbach alpha was found for Novelty Seeking Dimension (0.73). The test-retest correlation coefficients for all dimensions were relatively high and statistically significant. TCI-R temperament and character scales were found significantly correlated with the BDI, the BAI, and the PBQ total scores. A principal-components analysis with Promax rotation yielded 4 factors with an Eigenvalue greater than one, representing 62.67% of the total variance for temperament dimension and 3 factors with an Eigenvalue greater than one, representing 56.14% of the total variance for character dimension.

The findings of study suggested that Turkish TCI-R was a valid and reliable tool with a robust factorial structure for further use in the assessing of personality in Turkey.

Keywords: Temperament and Character Inventory-Revised, reliability, validity, factor structure

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın Amacı.....	2
1.3.Araştırmanın Varsayımları.....	2
1.4.Araştırmanın Sınırlılıkları.....	2

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	3
2.1. Kişilik Kavramı.....	3
2.2. Kişilik Kavramının Tarihçesi.....	3
2.2.1. Hipokrat (M.Ö. 460-370).....	4
2.2.2. Galen (131-200).....	4
2.2.3. Gordon Allport (1897 – 1967).....	4
2.2.4. Hans Jürgen Eysenck (1916-1997).....	5
2.2.5. Raymond Bernhard Cattell (1905 – 1998).....	6
2.2.6. Jeffrey Alan Gray (1934-2004).....	7
2.2.7. Marvin Zuckerman (1928 -).....	8
2.2.8. Jan Strelau (1931 -).....	9
2.3. Psikobiyolojik Kişilik Kuramı.....	9
2.3.1. Psikobiyolojik Kişilik Modelinin Mizaç Boyutu.....	11
2.3.2. Mizaç Boyutu Alt Ölçekleri ve Özellikleri.....	13
2.3.2.1. Zarardan Kaçınma (Harm Avoidance-HA).....	13
2.3.2.2. Yenilik Arayışı (Novelty Seeking-NS).....	15
2.3.2.3. Ödül Bağımlılığı (Reward Dependence-RD).....	16

2.3.2.4. Sebat Etme (Persistence-PS)	17
2.3.3. Psikobiyolojik Kişilik Modelinin Karakter Boyutu	19
2.3.4. Karakter Boyutu Alt Ölçekleri ve Özellikleri	20
2.3.4.1. Kendini Yönetme (Self-Directedness-SD).....	20
2.3.4.2. İş Birliği Yapma (Cooperativeness-C).....	22
2.3.4.3. Kendini Aşma (Self-Transcendence-ST).....	23
2.4. Cloninger'in Psikobiyolojik Modeline Dayalı Envanterlerin Gözden Geçirilmesi	25
2.4.1. Üç Boyutlu Kişilik Ölçeği (Tridimensional Personality Questionnaire-TPQ) ..	25
2.4.2. Mizaç ve Karakter Envanteri (Temperament and Character Inventory-TCI)	25
2.4.3. Mizaç ve Karakter Envanteri -Gözden Geçirilmiş Formu (Temperament and Character Inventory- Revised; TCI-R).....	26
2.5. TCI ve Kişilik Bozuklukları Çalışmaları	27
2.6. TCI-R ve Geçerlik-Güvenirlik Çalışmaları.....	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE GEREÇLER	35
3.1. Çalışma Grubu.....	35
3.2. Veri Toplama Araçları.....	35
3.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu	35
3.2.2. Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R).....	35
3.2.3. Beck Depresyon Envanteri (BDE)	38
3.2.4. Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ).....	38
3.2.5. Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Formu (KIÖ-KTF).....	39
3.3. İşlem.....	40
3.4. Verilerin Analizi.....	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM	42
4.1. Örneklemin Sosyodemografik Özellikleri	42
4.2. Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R) Alt Ölçeklerinin Kendi Arasında ve Yaş ile olan Korelasyonuna İlişkin Bulgular	43
4.3. Türkçe TCI-R Boyutlarının ve Alt ölçeklerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması.....	44
4.4. Güvenirlik Analizleri.....	50
4.4.1. İç Tutarlılık.....	50
4.4.2. Test-Tekrar Test Güvenirliği.....	53

4.5. Geçerlik Analizleri	55
4.5.1. Aynılık (convergent) Geçerliği	55
4.5.2. Yapı (Construct) Geçerliği	62

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA	67
5.1. Türkçe TCI-R Mizaç ve Karakter Boyutları İle Yaş Arasındaki İlişki	67
5.2. Türkçe TCI-R Mizaç ve Karakter Boyutlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması	68
5.3. Türkçe TCI-R Boyutlarının Kendi Aralarındaki İlişkisi	70
5.4. Güvenirlilik.....	71
5.4.1. İç tutarlılık Güvenirliliği.....	71
5.4.2. Test-Tekrar Test Güvenirliliği.....	72
5.5. Geçerlik	73
5.5.1. Aynılık (convergent) Geçerliği	73
5.5.2. Faktör Analizi.....	75

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER	78
6.1. Öneriler.....	79
KAYNAKÇA	80
EKLER.....	94
Ek 1. Özgeçmiş.....	94
Ek 2. Gönüllüleri Bilgilendirme Ve Olur (Rıza) Formu	97
Ek 3. Sosyodemografik Bilgi Formu	98
Ek 4. Mizaç Ve Karakter Envanteri- Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R).....	100
Ek 5. Beck Depresyon Envanteri.....	118
Ek 6. Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Form	121
Ek 7. Beck Anksiyete Ölçeği.....	127

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Uyarım-Tepki Özelliklerini Etkileyen Dört Beyin Sistemi.....	13
Tablo 2. Zarardan Kaçınma (HA) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri	14
Tablo 3. Yenilik Arayışı (NS) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri	16
Tablo 4. Ödül Bağımlılığı (RD) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri	17
Tablo 5. Sebat Etme (PS) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri.....	19
Tablo 6. Mizaç ve Karakter Arasındaki Ana Farklılıklar.....	20
Tablo 7. Kendini Yönetme (SD) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri.....	21
Tablo 8. İş Birliği Yapma (C) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri.....	23
Tablo 9. Kendini Aşma (ST) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri.....	24
Tablo 10. Örneklemin Sosyodemografik Özellikleri.....	44
Tablo 11. Türkçe TCI-R Boyutları ve Yaş Arasında Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları.....	46
Tablo 12. Türkçe TCI-R Mizaç Boyutu ve Alt ölçeklerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması.....	47
Tablo 13. Türkçe TCI-R Karakter Boyutu ve Alt ölçeklerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması.....	50

Tablo 14. Türkçe TCI-R Ölçek ve Alt Ölçeklerine Ait Ortalama, Standart Sapma ve Cronbach α Değerleri.....	54
Tablo 15. Türkçe TCI-R Test-Tekrar Test Korelasyon Sonuçları.....	56
Tablo 16. Türkçe TCI-R Mizaç Boyutu ve Alt Ölçekleri ile BDE, BAÖ ve KIÖ-KTF Arasındaki Korelasyona İlişkin Sonuçlar.....	61
Tablo 17. Türkçe TCI-R Karakter Boyutu ve Alt Ölçekleri ile BDE, BAÖ ve KIÖ-KTF Arasındaki Korelasyona İlişkin Sonuçlar.....	62
Tablo 18. TCI-R'nin Çeşitli Kültür ve Dillerde, Klinik ve Klinik Olmayan Örneklemlerde Yapılmış Çalışmalarına Ait Normatif Değerler.....	63
Tablo 19. Mizaç Boyutu için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.....	64
Tablo 20. Mizaç Altölçeklerinin Promax Döndürmeli Temel Bileşen Analizi Sonuçları.....	65
Tablo 21. Karakter Boyutu için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.....	66
Tablo 22. Karakter Altölçeklerinin Promax Döndürmeli Temel Bileşen Analizi Sonuçları.....	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. P-E-N 3 Faktörlü Kişilik Modeli.....	6
Şekil 2. Psikobiyolojik Kişilik Modeli.....	11
Şekil 3. Cloninger'in Psikobiyolojik Kuramına Dayalı Envanterler.....	27
Şekil 4. Faktör Özdeğerlerine İlişkin Yamaç-Birikim Grafiği.....	66
Şekil 5. Faktör Özdeğerlerine İlişkin Yamaç-Birikim Grafiği.....	68

KISALTMALAR LİSTESİ

- BAÖ** : Beck Anksiyete Ölçeği
- BDE** : Beck Depresyon Envanteri
- C** : Cooperativeness (İş Birliği Yapma)
- DAS** : Davranışsal Aktivasyon Sistemi
- DİS** : Davranışsal İnhibisyon Sistemi
- HA** : Harm Avoidance (Zarardan Kaçınma)
- KİÖ-KTF** : Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Formu
- NS** : Novelty Seeking (Yenilik Arayışı)
- n** : Örneklem Sayısı
- PS** : Persistence (Sebat Etme)
- RD** : Reward Dependence (Ödül Bağımlılığı)
- SD** : Self-Directedness (Kendini Yönetme)
- S.D.** : Serbestlik Derecesi
- SPSS** : Statistical Package for Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı)
- S.S.** : Standart Sapma
- ST** : Self-Transcendence (Kendini Aşma)
- TCI** : Temperament and Character Inventory (Mizaç ve Karakter Envanteri)
- TCI-R** : Temperament and Character Inventory -Revised(Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu)
- TPQ** : Tridimensional Personality Questionnaire (Üç boyutlu Kişilik Ölçeği)

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Cloninger 1986 yılında ele aldığı makalesinde Psikobiyolojik Kişilik Kuramı'nın temellerini atmıştır. Bu kuram, ikiz ve aile çalışmaları, uzun izlemli gelişim çalışmaları, nörofarmakolojik ve nörodavranışsal öğrenme çalışmaları ve psikometrik çalışmalarla desteklenerek ortaya çıkan bir model olması sebebiyle önemlidir (Köse vd., 2004: 107). Cloninger'e göre kişilik mizaç ve karakter olmak üzere iki öğeden oluşmaktadır (Cloninger, Svračić ve Przybeck, 1993: 975). Mizaç, temel duygusal tepkilerdeki bireysel farklılıkları ifade eder. Mizaç özellikleri kalıtsal ve istikrarlıdır. Kişiliğin biyolojik yönü olarak görülmektedir. Hafıza, alışkanlık oluşturma, duygusal tepki ve bilgi işleme gibi işlemlerin tümü mizaçtan etkilenmektedir (Cloninger vd., 1993: 975). Karakter ise kişinin yaşam hedeflerini, değer sistemini, benliğini ve bilinçli duygularını yansıtır. Karakter, bizim yaşam tecrübelerimizden, öğrenme ve içgörüden etkilenen, her bireye özgü ve kademeli olarak olgunlaşabilen bir yapıdır (Cloninger vd., 1993: 975).

Cloninger' in bu Psikobiyolojik kişilik kuramı temelinde kişiliği değerlendirmek amacıyla çeşitli ölçme araçları geliştirilmiştir. Bu ölçme araçlarından olan ve (Cloninger vd., 1993) tarafından geliştirilen Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI), bugüne kadar çok geniş yelpazede kişiliği değerlendirmek amacıyla kullanılan önemli bir araç olmuştur. Ülkemizde de bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği klinik ve klinik olmayan örneklerde sınanmış (Köse vd., 2004; Arkar vd., 2005; Kose vd., 2009) ve halen bilimsel araştırmalarda, psikiyatrik hasta popülasyonunda klinik uygulamalarda, nörobiyolojik çalışmalar ve beyin görüntüleme çalışmalarında kişiliği ölçmede önemli bir araç olarak kullanılmaktadır.

Daha sonra ölçeğin 1999 yılında gözden geçirilmiş bir sürümü Cloninger tarafından önerilmiştir (TCI-R). Ölçeğin bu yeni gözden geçirilmiş formu (TCI-R) birçok dile çevrilmiş, çeşitli kültürlerde klinik ve klinik olmayan örneklerde psikometrik özellikleri araştırılmıştır. Ülkemizde halen eski formu kullanılan Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI)'nin gözden geçirilmiş formunun kullanılabilmesi için TCI-R'nin dilimize uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin (güvenirlilik, iç tutarlılık, geçerlilik, faktör yapısı) sınanması gerekmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Mizaç ve Karakter Envanteri, Cloninger'in psikobiyojik kişilik modeli temelinde, kişiliğin yedi boyutunu değerlendirmek amacıyla geliştirilen ve kişiliğin genetik temelleri, davranışın nörobiyolojik temelleri, kişiliğin bilişsel ve emosyonel yapısı ve gelişimi, kişilik yapılarının gelişimsel etmenlerle etkileşimi, kişilik boyutlarında bireysel farklılıkların davranışsal bağları gibi birçok alanda kapsamlı bilgi sağlama potansiyeline sahip bir kişiliği değerlendirme aracıdır. Ülkemizde halen bu ölçeğin güncel olmayan versiyonu psikiyatrik hasta popülasyonunda, klinik uygulamalarda, nörobiyolojik çalışmalar, beyin görüntüleme çalışmaları vb. birçok alanda kişiliği ölçmede önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu çalışma ile 1999 yılından Cloninger tarafından geliştirilen 240 maddelik Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI-R)'nin gözden geçirilmiş yeni formunun Türkçe'ye kazandırılması ve halen birçok alanda kişiliği değerlendirmek amacıyla kullanılan bu ölçeğin güncel sürümünün ülkemiz kullanılması için Türkçe TCI-R'nin Türkiye toplumunda psikometrik özelliklerinin araştırılması amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan kişilerin, veri toplamak için uygulanan ölçme araçlarını samimi ve objektif olarak yanıtladıkları, ölçme araçlarının ölçülmek istenileni doğru ölçtüğü, ölçeklerde yer alan maddelerin yanıtlayan kişiler tarafından doğru anlaşıldığı ve yanıtladığı varsayılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma 2016-2017 öğretim yılında Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Sanko Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Psikoloji, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Hemşirelik, Endüstri Mühendisliği bölümlerinde okuyan ve çalışmaya katılmaya gönüllü öğrencilerden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

Bu araştırmada sadece üniversite öğrencilerinin örnekleme alınmış olması araştırmanın başka bir sınırlılığdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kişilik Kavramı

İngilizcede “personality” olarak karşılığını bulduğumuz kişilik terimi, eski Yunan tiyatrosunda, aktörlerin kullandığı, “maske” anlamını taşıyan “persona” sözcüğünden gelmektedir. Çok eski çağlardan beri insan kişiliğini tanımlama ve sınıflandırma çabaları olmuştur. “Kişilik nedir?” sorusu üzerine birçok açıklama ve tanımlama yapılmaya çalışılsa da psikologların bu soruya verilecek cevap üzerinde uzlaştıkları söylenemez. Kişilik psikologları ve kuramcıları insan kişiliğini nasıl tanımlayacakları ve psikolojinin bir alt dalı olan bu alana hangi konuların dâhil olacağı konusunda bitmek tükenmek bilmeyen tartışmalar yapmış ve farklı görüşler öne sürmüşlerdir (Mayer 1998; McAdams ve Emmons, 1995).

Evrensel olarak kabul edilmiş bir kişilik tanımı bulmak zor olsa da, aşağıdaki tanımlar kişiliğin nasıl anlaşıldığına dair bir ipucu vermektedir.

- Kişilik, bireyin kendine özgü düşünce ve davranışını belirleyen psikofiziksel sistemlerinin dinamik örgütlenmesidir (Allport, 1961: 28).
- Kişilik, belirli bir durumda bir kişinin neler yapacağına dair bir tahminin yapılmasına izin veren özelliktir (Cattell, 1965: 2).
- Kişilik, kalıtım ve çevre tarafından belirlenen, organizmanın fiili veya potansiyel davranış kalıplarının toplamıdır (Eysenck, 1999: 25).

2.2. Kişilik Kavramının Tarihçesi

Kişilik kavramının eski çağlara dayanan bir geçmişe sahip olduğunu biliyoruz. Kişilik kavramının kapsamlı bir tarihsel incelemesini ele almak yüzlerce sayfa tutacağından ve çalışmanın kapsamının dışına çıkmamıza neden olacağından bu bölümde tarihsel bir perspektifte kişilik kavramının gelişimi kısaca ele alınacaktır. Bunun yanında önceki araştırmacıların daha sonraki çalışmalar, fikirler ve araştırmalar üzerindeki etkisini ayırt etmek zor olsa da çalışmamızın temelini oluşturan Cloninger’in Psikobiyolojik Kişilik Modeli üzerinde etkili olan bazı fikirlerden söz edilecektir.

2.2.1. Hipokrat (M.Ö. 460-370)

Hipokrat tarafından ilk kişilik kuramlarından sayılabilecek bir mizaç teorisi geliştirilmiştir. Bu teoriye göre vücuttaki 4 sıvı olan kan, balgam, sarı safra ve kara safra belirli mizaç özellikler ile ilişkilidir. Bu sıvılar vücudun doğasını belirler ve onlardan dolayı insanlar sağlıklıdır ya da hastalanırlar (Strelau, 1998: 2). Her insanda bu sıvıların miktarı ve karışımları farklı olmakla birlikte ideal olan her bireyde bu 4 sıvıdan eşit miktarda bulunmasıdır. Sarı safra sıvısı fazla olan bireylerde mizaç özelliği olarak kolay sinirlenme ve huysuzluk, siyah safra fazla kişilerde ümitsizlik, uykusuzluk ve iritabilite, balgamı fazla olan kişilerde sakinlik ve duygusal tepkilerde azlık, kanı fazla olan bireylerde ise cesaret, tutku ve ümit ön plana çıkmaktaydı (Tyrer ve Ferguson, 2002: 3).

2.2.2. Galen (131-200)

Galen, Hipokrat'ın teorisini daha da genişletmiştir ve ilk mizaç tipolojisini geliştirmiştir. Teorisi Hipokrat'ın aynı dört sıvısını temel alsa da dört karışıma da odaklanıyordu. Galen'in teorisi, vücuttaki dört sıvının seviyelerine dayanan dokuz mizaç tarif etmiştir.

Sanguine tipi (kan) iyimser ve neşeli olarak nitelendirmiş ve bu kişilerle çalışmanın hoş ve rahat olduğunu ifade etmiştir. Choleric tip (sarı safra) olanlar hızlı, hırslı ve agresif nitelik taşırlar. Thephlegmatic tip (balgam) yavaşlığı, tembellik ve donukluğu ile karakterizedir. Melancholic tip (siyah safra) ise üzgün, depresif ve dünyayı kötümser görme eğilimi olan kişileri temsil eder (Strelau, 2002: 3).

2.2.3. Gordon Allport (1897 – 1967)

Gordon Allport “ayırıcı özellik kuramı” olarak adlandırılan yaklaşımında bireylerin kişiliğinin temel özelliklerini belirlemek ve bu temel özelliklere hangi bireylerin ne kadar sahip olduğunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Ayırıcı özellik kuramının iki önemli varsayımı vardır. Birincisi, kişiliğimiz sahip olduğumuz özelliklerden oluşur ve zamanla değişmez. İkincisi ise kişilik özelliklerimizin zaman içinde durumlara göre dayanıklılık ve kararlılık göstermesidir.

Gordon Allport, İngilizce dilinde tek bir sözlükte, farklı kişilik özelliklerini açıklayan 4.000'den fazla kelime bulunduğunu tespit etti. Bu özellikleri üç seviyeye ayırdı:

Cardinal özellikler: Bu özellikler kişinin yaşamına, kişiliğine hakim olan ve bireyin düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını güçlü bir şekilde etkileyen özelliklerdir. Bu özelliklere sahip kişiler genellikle bu özellikleri ile tanınırlar. Allport, herkesin kardinal özelliklere sahip olmadığını, bu özelliklerin nadir olduğunu ve yaşamın ilerleyen dönemlerinde gelişme eğiliminde olduğunu ileri sürmüştür.

Central özellikler: Bunlar, kişiliğin temellerini oluşturan ve her insanda bir dereceye kadar bulunan genel özelliklerdir. Bu merkezi özellikler davranışlarımızı şekillendiren yapı taşları olsa da kardinal özellikler kadar baskın değildirler. Örnek olarak dürüstlük, utangaçlık ve akıllılık verilebilir.

Secondary özellikler: Bu özellikler, tutum veya tercihlerle ilişkili olan ve yalnızca belirli durumlarda veya belirli koşullar altında ortaya çıkan özelliklerdir (kişinin çok yakın bir arkadaşının bilebileceği özellikler gibi) (Allport, 1937).

2.2.4. Hans Jürgen Eysenck (1916-1997)

Eysenck kişilik özelliklerinin altında yatan şeyi keşfetmek için yıllar süren araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmalarında kişiliğin incelenmesinde faktör analizini kullanmıştır. Ancak Eysenck, kişilik yapısının incelenmesinde karmaşık psikometrik yöntemlerin kullanılması gerekli olsa da biyolojik temeller ortaya konmadıkça faktör analizi ile elde edilen bilgilerin yetersiz kalacağını belirtmiştir (Eysenck, 1997: 1234).

Eysenck 1970'li yılların sonlarında P-E-N olarak adlandırılan 3 faktörlü bir kişilik modeli ortaya koymuştur. Bu boyutlar: P (Psikotizm), E (Dışadönüklük), N (Nevrotizm)'dir.

Psikotizm	Dışadönüklük	Nevrotizm
Saldırgan	Sosyal	Kaygılı
Soğuk	Canlı	Üzüntülü
Ben Merkezci	Atılgan	Öz Saygısı Düşük
İnatçı	Aktif	Gergin
Anti Sosyal	Sosyal	Duygusal
Anlayışsız	Hazcı	Huysuz
Yaratıcı	Kaygısız	İrrasyonel
Soğuk	Baskın	Utangaç
Uzak	Değişken	Suçlu

Şekil 1. P-E-N 3 Faktörlü Kişilik Modeli

Kaynak: Eysnck, H.J. ve Eysenck, M.W., 1985

Psikotizm düzeyi yüksek olan bireyler ben merkezci, dürtüsel ve isyankar bir yapıdadırlar. Genelde bu kişiler toplumsal sorun yaratan, başkalarının canını isteyerek sıkın kişilerdir. Psikotizm düzeyi düşük bireyler ise yardımsever, işbirliğine yatkın, empatik ve uysal kişilerdir.

Dışadönük kişiler sosyallik, girişkenlik, konuşkanlık, canlılık ve cana yakınlık özelliklerine sahiptirler. Diğer insanlarla birlikte olmaktan hoşlanırlar. İçedönük kişiler ise içe kapanık, sessiz ve diğer insanlarla birlikte olmak yerine tek başlarına kalmaktan hoşlanırlar.

Nevrotiklik düzeyi yüksek olan kişiler kaygılı, kararsız, huzursuz, duygusal, alıngan ve küçük sorunlar karşısında bile aşırı duygusal tepkiler veren kişilerdir. Baş ağrısı, sırt ağrısı gibi fiziksel şikayetleri çok olur. Nevrotiklik düzeyi düşük kişiler ise beklenmedik tepkiler vermeyen, fazla duygusal inişler-çıkışlar yaşamayan bireylerdir (Eysenck ve Eysenk, 1985).

2.2.5. Raymond Bernhard Cattell (1905 – 1998)

Raymond Cattell, Allport'un ilk listesinde olan 4.000'in üzerinde temel kişilik özelliklerinin nadir olanlarını ortadan kaldırarak ve ortak özellikleri birleştirerek 171 özelliğe indirdi. Daha sonra bu 171 farklı özellik için büyük bir örnek üzerinde faktör analizi tekniğini kullanmıştır ve üç farklı veri kaynağı kullanmıştır (Hall, Lindzey, ve Campbell, 1997: 320). Bu veri kaynaklarından ilki kişinin gerçek hayattaki davranışları ya da kişiyi yakından tanıyan

kimselerin onunla ilgili değerlendirmelerine dayanan veriler (L- verisi); ikincisi kişinin kendisine ilişkin gözlemleri, içgöröleri ve davranışları hakkındaki değerlendirmelerinin ölçekler ile ölçölmesi sonucu elde edilen veriler (Q- verisi); üçüncüsü ise bireyin zekasının, yeteneklerinin ya da farklı alanlardaki performansının objektif testler ile ölçölmesiyle elde edilen veriler (T- verisi) dir. Cattell ilk olarak kişinin günlük yaşamdaki davranışları ve L-verilerini kullanmış ve 15 temel kişilik özelliği elde etmiştir. Daha sonra Q- verilerini kullanarak faktör analizi yaptığı zaman 16 kişilik özelliği elde etmiştir. Sonuç olarak Cattell listeyi 16 temel kişilik özelliğine indirmiştir (Cattell, 1979: 360).

Cattell'e göre, bu 16 özellik, tüm insan kişiliğinin kaynağıdır ve hepimiz bu ana özelliklere sahibiz ve kişiliklerimiz her bir özelliğin varlığının derecesine göre belirleniyor. Ayrıca, Catell en yaygın kullanılan kişilik envanterlerinden olan ve 16 Personality Factor Questionnaire (16PF Kişilik Envanteri) olarak bilinen kişilik envanterini geliştirmiştir (Catell, 1973).

2.2.6. Jeffrey Alan Gray (1934-2004)

Gray'in Eysenck teorisi üzerine temellendirdiği biyopsikolojik kişilik kuramı, Eysenck'in kuramı ile birçok noktada örtüşse de kişiliğe yeni bakış açıları kazandırmış ve alternatif bir teori haline gelmiştir. Gray psikobiyojik kişilik kuramında farklı olarak kişilik ve pekiştirme (ödöl-ceza) arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Bundan dolayı günümüzde Pekiştirmeye Duyarlılık Teorisi olarak da bilinmektedir (Corr, 2004: 318; Corr ve Perkins, 2006: 371; Matthews ve Gilliland, 1999: 615).

Bu kurama göre, anksiyete ceza mekanizması ile ilişkilidir bundan dolayı anksiyetesini yüksek olan kişiler ceza sinyallerine karşı daha duyarlıdır. Dürtüsellik ise ödöl mekanizması ile ilişkilidir bundan dolayı dürtüsel olan kişiler ödöl sinyallerine karşı daha duyarlıdır (Corr ve Perkins, 2006: 374).

Gray, davranışsal aktiviteyi (yaklaşma-kaçınma) kontrol eden, davranışsal inhibisyon sistemi (DİS) ve davranışsal aktivasyon sistemi (DAS) olmak üzere iki sistem olduğunu belirtmektedir. DİS'in cezaya karşı duyarlılık ve kaçınma motivasyonu ile ilişkili olduğu düşünölürken, DAS'in mezolimbik dopaminerjik yollarda merkezi bir role sahip olduğu ve ödölle duyarlılık ile ilişkili olduğu düşünölmektedir. Gray'e göre yüksek DİS aktivasyonu daha fazla duyarlılık yaratacağı için üzüntü, korku, hayal kırıklığı gibi negatif duyguların

oluşmasında rol almaktadır. Yüksek DAS aktivasyonunda ise olumlu duyguların oluşması nedeniyle dürtüsel davranışların ortaya çıkabileceği ileri sürülmüştür (Corr, 2008: 1-43; Gray, 1987, 1990; Gray ve McNaughton, 2000: 83).

2.2.7. Marvin Zuckerman (1928 -)

Zuckerman Heyecan Arayışı (*Sensation-Seeking*) kişilik özelliğini “değişik, karmaşık, yeni ve güçlü deneyim ve heyecanların aranması ve böylesi bir deneyim için fiziksel, hukuki, sosyal ve mali riskleri göze almak” olarak tanımlamıştır (Zuckerman, 1994: 27). Ayrıca Zuckerman, Heyecan Arayışı (*Sensation-Seeking*)’nı "*yeni uyaranlara yaklaşmak ve çevreyi keşfetmek için iyimser bir eğilim*" olarak tanımlayan bir özellik olarak ifade etmiştir (Zuckerman, 1994: 385).

Bu kişilik özelliği çeşitli risk davranışlarıyla kendini gösterir. Kişi riskli durumları daha önce tecrübe etmemiş olsa bile daha az riskli olarak değerlendirir (Zuckerman ve Kuhlman 2000: 1024).

Zuckerman’a göre Heyecan Arayışı (*Sensation-Seeking*) dört alt boyuttan oluşan bir yapıya sahiptir.

1) Heyecan ve Macera Arayışı: Tüplü dalış, yüksek hızda düşüş, riskli açık hava etkinlikleri gibi yüksek riskli spor faaliyetleri ve fiziksel riskler ile ilişkilidir.

2) Deneyim Arayışı: plansız seyahat, olağandışı türde kişilerle ilişki kurma ve uyuşturucu kullanma eğilimi gibi "uyumsuz bir yaşam tarzı aracılığıyla akıl ve duyu yoluyla uyanma" ile karakterizedir.

3) Disinhibisyon: En güçlü biyolojik kökene sahip olan disinhibisyon; içki içme, korunmasız cinsel ilişki, kumar oynama, parti verme ve sosyal disinhibisyon eğiliminde olmayı ifade eden özelliktir. Hedonistik zevk için yapılan etkinlikler ile ilişkilidir.

4) Sıkıntı Duyarlılığı: Tekrar eden deneyimlerden, rutin işlerden ve sıkıcı insanlarda için kaçınmayı yani monotonluğa intoleransı yansıtır (Zuckerman, 1979: 102).

2.2.8. Jan Strelau (1931 -)

Pavlov'un yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde tanıtılan merkezi sinir sistemi türleri (MSS) teorisi son on yılda, özellikle biyolojik yönelimli kişilik araştırmacıları arasında artan bir popülerite kazanmıştır. Strelau ve arkadaşları, Pavlov'un mizaç özelliklerine dayanan biyolojik bir mizaç modeli geliştirdiler. Merkezi sinir sisteminin (MSS) özelliklerinin genel nitelikler olarak motor hareketi, sözlü etkinlik ve duygusal tepkiler gibi davranışlara dahil olduğunu varsaydı (Strelau, Angleitner, Bantelman ve Willbald, 1990: 212).

MSS özelliklerini incelemedeki başlıca zorluklardan biri, Pavlovian yapılarını ölçmeye yönelik psikometrik araçların eksikliğidir. Pavlov tarafından anlaşıldığı üzere MSS özelliklerinin uyanma gücü (SE), inhibisyon kuvveti (SI), hareketlilik (MO) ve denge (BA) ile ilgili varsayımsal ve psödofizyolojik yapıların davranışsal korelasyonlarını değerlendirmemizi sağlayan tek anket 1960'ların sonunda Strelau tarafından inşa edilen Strelau Mizaç Envanteri'dir (Strelau vd., 1990: 213).

2.3. Psikobiyolojik Kişilik Kuramı

Cloninger 1980'lerde M. Bohman ve S. Sigvardsson gibi İsveçli bilim adamlarla işbirliği içinde çeşitli araştırmalar yapmıştır. Bu araştırmalarda hasta ve genel popülasyon örnekleminde genler ve çevre arasındaki etkileşimlerin psikopatolojik fenomenin temel yapıları olarak kişilik özellikleri üzerindeki etkisinde odaklanmıştır (Cloninger, Bohman ve Sigvardsson, 1981; Cloninger, Sigvardsson, Bohman ve von Knorring, 1982; Cloninger, Sigvardsson, von Knorring ve Bohman, 1984). Bu çalışmaların sonuçlarından sonra Cloninger daha önceki çalışmalarına kaldığı yerden devam etmiş ve psikobiyolojik kuramının ilk taslağını yazmıştır (1986). Cloninger yaygın anksiyete ve somatizasyon bozukluğu olan hastalar arasındaki farklılıkları açıklamak için kişilik yapısı üzerinde çalışmaya başlamıştı ve genelleştirilmiş bilişsel kaygısı olan kişilerin obsesif-kompulsif kişilik özelliklerine sahip olduğunu, somatik kaygısı olanların ise dürtüsel ve saldırgan kişilik özelliklerine sahip olduğunu gözlemlemiştir (Cloninger, 1986).

Eysenck'in modeline göre histerikler ve somatik kaygısı olan bireyler nevrotik dışadönükler, bilişsel kaygıya sahip kişiler ise nevrotik içedönükler olarak tanımlanmıştır (Eysenck ve Eysenck 1976: 116). Eysenck'in modelinde Nevrotizm ve Dışadönüklük boyutları, kişiliğin fenotipik yapısının faktör analizlerine dayanarak belirlenmiştir. Ancak

Cloninger faktör analitik modellerini çok basit ve doğrusal bulmaktaydı. Eysenck'in kişilik teorisini de incelediğinde faktör analizi üzerine kurulduğunu görmüş ve kişiliğin tarif edilen fenotipik yapısından memnun kalmamıştır. Fenotipik varyasyon hem genetik hem de çevresel faktörlerin etkileşiminin ürünüdür. Ancak Eysenck fenotipik ve genotipik kişilik yapılarını aynı kabul etmiştir. Cloninger bu noktada "Bu, genetik ve çevresel faktörlerin davranışları aynı şekilde etkilediğini varsaymaya eşdeğerdir" eleştirisini getirmiştir (Cloninger vd., 1994: 15).

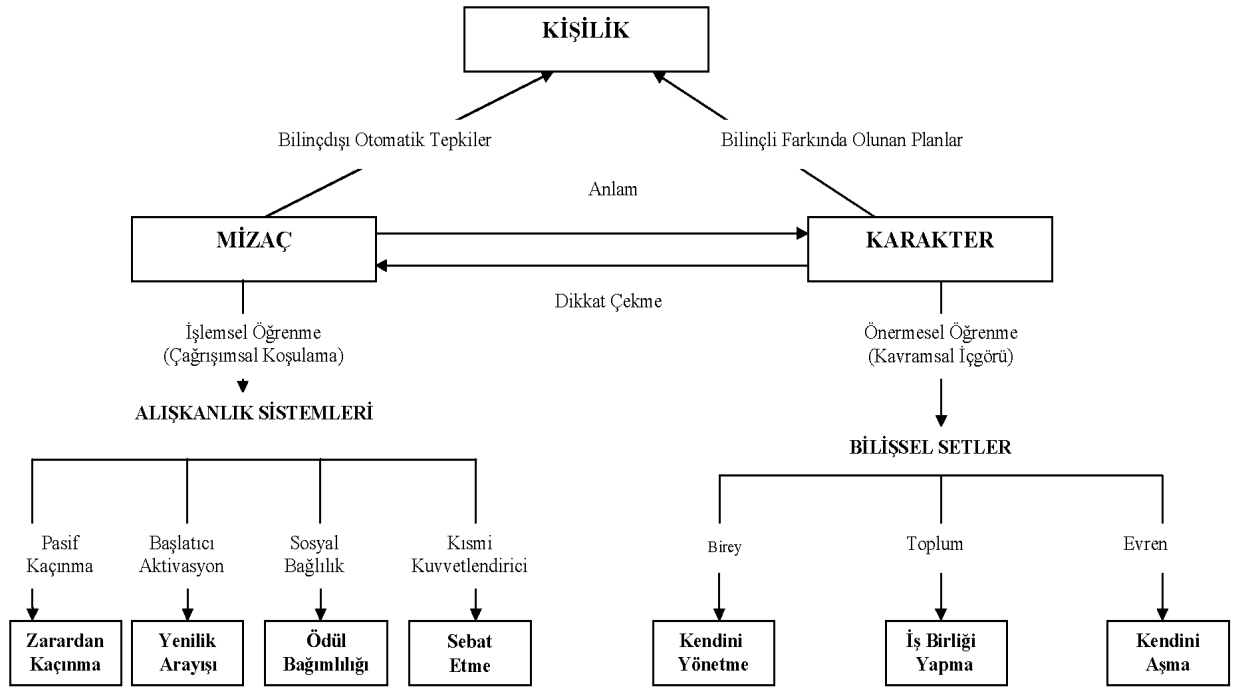
Cloninger hem normal hem de anormal kişilikleri kapsayacak bir model geliştirmek istiyordu ancak Eysenck'in teorisinde "psikotizm" boyutu genetik olarak heterojendi ve kalıtsal kişilik özelliklerinin üçüncü bir boyutunu ölçmek için yetersizdi, kalan iki boyut da kapsamlı bir model için yeterli değildi (Heath, Cloninger ve Martin, 1994: 772).

Beş faktör modeli gibi diğer faktör analitik modelleri de Eysenck modeli ile aynı yetersizlikleri taşıyordu. Bu durum Cloninger'in genel bir kişilik modelini ve onun nörobiyolojik temelini geliştirmeye çalışmasının nedenlerinden biriydi. Cloninger üçüncü bir boyut için Sjobring'in teorisinden yararlanmış ve onun kararlılık (stability) açıklamasına, profil analizine atıfta bulunmuştur. Ayrıca temel refleksleri araştıran Hayvan psikoloğu Gray'e danışmış ve bir öğrenme modeli geliştirmiştir.

Cloninger'in yeni teorisi, öğrenme modeli ile genetik (insan, hayvan ve evrim çalışmaları), psikoloji (öğrenme teorisi, bilişsel psikoloji, kişilik kuramları, psikofizyoloji) ve psikiyatri (psikofarmakoloji, nozoloji, uzunlamasına araştırmalar) dahil olmak üzere birçok alanda bilgilerin birleşmesi sonucu nörobiyolojik temelli bir öğrenme modeli olarak ortaya çıkmıştır (Cloninger, 1987a; Cloninger, 1987b; Cloninger, 1991).

Cloninger'in ilk hipotezine göre beyindeki mizaç sistemleri belirli uyaranlar karşısında oluşturulan davranışların etkinleştirilmesi, sürdürülmesi ve engellenmesini sağlayan bağımsız değişken sistemler olarak organize edilmiştir. Bu mizaç boyutlarından "Yenilik Arayışı"nın davranışları başlatan (behavioral activation system), "Zarardan Kaçınma"nın davranışları ketleyen (behavioral inhibiting system) ve "Ödül Bağımlılığı"nın davranışları sürdüren (behavioral dependence system) üç temel davranış sistemi ile işlevsel ilişkisi olduğu öne sürülmüştür (Cloninger vd., 1993: 977).

Cloninger kuramında ele aldığı üç mizaç boyutunu ölçmek için Üç Boyutlu Kişilik Anketi (Tridimensional Personality Questionnaire; TPQ) geliştirmiştir ve yapılan faktör analizi çalışmaları sonucunda daha önce Ödül Bağımlılığı boyutunun alt ölçeği olarak belirlediği Sebat Etme (PS)'yi bağımsız bir boyut olarak ayırmıştır. Daha sonra bu mizacın dört boyutuna Kendini Yönetme (*Self-Directedness*), İş Birliği Yapma (*Cooperativeness*) ve Kendini Aşma (*Self-Transcendence*) adı verilen üç karakter boyutunun eklenmesiyle 4 mizaç ve 3 karakter boyutundan oluşan yedi faktörlü psikobiyojik kişilik modeli oluşturulmuştur (Cloninger vd., 1993).

Şekil 2. Psikobiyojik Kişilik Kuramı

Kaynak: Arkar, 2004, s. 5.

2.3.1. Psikobiyojik Kişilik Modelinin Mizaç Boyutu

Günlük yaşantımızda mizaç, karakter, kişilik ve benlik gibi kavramlar sıklıkla eş anlamlı olarak kullanılan ve karıştırılan kavramlardır. Ancak bu kavramlar birbirinden farklı anlamlar taşımaktadırlar. Mizaç, huy kelimesiyle eş anlamlı olarak kullanılan Arapça kökenli bir kelimedir. Mizaç kelimesinin İngilizce dilinde karşılığı “temperament” olup Latince’deki “temperatio” kelimesinden türemiştir. “Temperatio” kelimesi de temperare kökünden türetilmiş olup “en uygun ve doğru karışım” anlamına gelmektedir (Aktaş-Seçer, 2005: 9).

Köknel'e göre (1985) mizaç, günlük hayatımızda bireye özgü, oldukça sınırlı, belirli duygusal tepkilerin nicelik ve nitelik bakımından değişmesidir. Sıkılmak, neşelenmek, çabuk kızmak, hareketli ya da hareketsiz olmak vb. kişilere göre değişen mizaç (huy) özellikleridir. Mizaç özellikleri erken çocukluk döneminde gözlenebilmekle birlikte başlangıçta mizaç farklılıkları kararlı değilken, 2-3 yaşlarında sabitleşme eğilimi göstermektedir (Sadock ve Sadock'tan [2007] aktaran Soyuçok, 2007: 20).

Mizaç aynı zamanda kişiliğin kalıtsal tarafını oluşturan önemli bir boyuttur. Bu boyut kalıtım yoluyla bireye geçen, yaşam boyunca durağan ve kültürel etkiler karşısında değişmez özellikleri kapsamaktadır. Biyolojik temele dayanan mizaç özelliklerinin farklı kültürler, farklı kıtalar, farklı etnik gruplar ve politik sistemlere karşın evrensel olduğu gösterilmiştir (Cloninger vd., 1993: 980).

Cloninger tarafından psikobiyolojik kişilik modelinin mizaç boyutunu oluşturan üç mizaç boyutu tanımlanmıştır (Cloninger, 1987a: 575) ancak daha sonra Ödül Bağımlılığı (RD)'nin altölçeği olarak kabul edilen Sebat Etme (PS), geliştirilerek yeni bir boyut olarak ayrılmıştır (Hansenne vd., 1999: 33).

1. Zarardan Kaçınma/Harm Avoidance
2. Yenilik Arayışı/Novelty Seeking
3. Ödül Bağımlılığı/Reward Dependence
4. Sebat Etme/Persistence

Dört mizaç boyutu, beyin sistemindeki dört varyasyonu yansıtmaktadır ve bu varyasyonlar aşağıda Tablo 1' de sunulmuştur. Her bir boyuttaki genetik varyasyon, insanların çoğunluğunun orta değerlerde yer aldığı, normal bir dağılım göstermektedir.

Tablo 1. Uyarım-Tepki Özelliklerini Etkileyen Dört Beyin Sistemi

Beyin Sistemi (İlişkili Kişilik Boyutu)	Temel Monoamin Nöromodülatörü	Bağlantılı Uyarın	Davranışsal Tepki
Davranışsal Etkinleştirme /Yenilik Arayışı (NS)	Dopamin	Yenilik Potansiyel ödül Monotonluk veya Potansiyel cezadan kurtuluş	Araştırma uğraşı İstekli Yaklaşım Aktif kaçınma, kaçma
Davranışsal Ketlenme / Zarardan Kaçınma (HA)	GABA Serotonin / Dorsal raphe	Ceza, yenilik veya ödüksüzlük için koşullu sinyaller	Pasif kaçınma, sönme
Davranışsal Süreklilik / Ödül Bağımlılığı (RD)	Norepinefrin Serotonin /Median raphe	Ödül veya cezadan kurtulmak için koşullu sinyaller	İstek uyandırıcı koşullu uyarımların oluşması
Aralıklı Pekiştirme /Sebat Etme (PS)	Glutamat Serotonin /Dorsal raphe	Aralıklı Pekiştirme	Sönmeye direnç

Kaynak: Arkar, 2004: 7

2.3.2. Mizaç Boyutu Alt Ölçekleri ve Özellikleri

2.3.2.1. Zarardan Kaçınma (Harm Avoidance-HA)

Zarardan Kaçınma (HA), davranışsal inhibisyon sistemi ile ilişkilidir, davranışın önlenmesi ya da durdurulmasına dair kalıtsal bir eğilimdir ve bu mizaç boyutu yabancılardan çekinme, ilerde olabilecek sorunlara ilişkin kötümser, karamsar bir endişelilik hali, çabuk yorulma ve belirsizlik korkusu gibi pasif kaçınma davranışları ile kendini gösterir (Köse vd., 2004: 108).

Zarardan Kaçınma (HA) puanı yüksek olan kişiler başkalarını normalde endişelendirmeyen durumlarda dahi dikkatli, gergin, kuşkucu, sinirli, asabi, çekingen, utangaç, cesaretsiz, güvensiz, pasif, olumsuz ya da kötümser olma eğilimindedirler. Bu kişilerin enerji düzeyleri düşük olmakla birlikte kronik olarak devamlı yorgunluk hissederler ve kolayca yorulurlar. Aynı zamanda bu kişiler çoğu sosyal durum ve ilişkilerde engellenmiş hissetme ve utangaç olma eğilimindedir. Sonuç olarak bu kişiler, diğer insanlardan daha fazla güvenceye ve cesaretlendirilmeye ihtiyaç duyarlar ve genellikle eleştiri ve cezaya oldukça hassastırlar (Cloninger, 1987a: 581-582).

Yüksek Zarardan Kaçınma (HA)'nın avantajları, olası bir tehlike durumuna karşı daha özenli ve temkinli olmayı ve tehlike olduğunda dikkatli planlama yapmayı sağlamasıdır. Dezavantajı ise tehlike durumu yokken bile tehlike beklentisi nedeniyle inhibisyona, gereksiz endişe ve anksiyeteye yol açar. Zarardan Kaçınma (HA) puanı düşük kişiler, normalde çoğu insanı endişelendiren durumlarda dahi kaygısız, rahat, cesaretli ve iyimser olma eğilimindedirler. Sosyal ortamlarda kendine güvenen, girişken ve cesur kişiler olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler sepatik, enerjik, canlı ve aktif olup bu özellikleriyle de çevresindekileri etkilerler. Düşük Zarardan Kaçınma (HA)'nın avantajları, tehlike durum ve belirsizlik karşısında kişinin kendisine güvenmesi ve az stres ile enerjik bir çaba ve iyimserliği sağlamasıdır. Dezavantajı ise ciddi bir tehlike durumunda, tehlikeye karşı tepkisiz kalma ve pervasız bir iyimserlik içinde olma olasılığıdır. Aynı zamanda düşük Zarardan Kaçınma (HA), antisosyal, histrionik, şizoid ve siklotimik kişiliklerin bir parçasıdır (Cloninger, 1987a: 582).

Zarardan Kaçınma (HA) mizaç boyutunun 4 alt ölçeği bulunmaktadır. Bunlar:

HA1- Beklenti Endişesi ve Karamsarlık-Sınırsız İyimserlik/Anticipatory Worry And Worry-Uninhibited Optimism

HA2- Belirsizlik Korkusu-Güven/Fear of Uncertainty-Confidence

HA3- Yabancılardan Çekinme-Topluluğu Sevme/Shyness of Strangers- Gregariousness

HA4- Çabuk Yorulma (Dermansızlık)-Dinçlik / Fatigability-Vigor

Tablo 2. Zarardan Kaçınma (HA) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri

Alt Ölçekler	Yüksek Puanlar	Düşük Puanlar
HA1- Beklenti Endişesi ve Karamsarlık-Sınırsız İyimserlik	Kötümser/Karamsar	İyimser
HA2- Belirsizlik Korkusu-Güven	Korkulu/Pasif	Korkusuz/Atılğan
HA3- Yabancılardan Çekinme-Topluluğu Sevme	Utangaç/Çekingen	Sempatik/Sosyal
HA4- Çabuk Yorulma (Dermansızlık)-Dinçlik	Halsiz/Kuvvetsiz	Enerjik/Dinamik

Kaynak: Svrakic vd., 2002: 190.

2.3.2.2. Yenilik Arayışı (Novelty Seeking-NS)

Yenilik Arayışı (*Novelty Seeking*) boyutunun davranışsal aktivasyon sistemi ile bağlantılı olduğu ve yeniliğe yönelik isteği başlatmaya veya aktive etmeye yönelik kalıtsal bir eğilimi yansıttığı düşünülmektedir. Aynı zamanda kalıtsal bir öğrenme sisteminin parçası olarak kabul edilen herhangi bir cezadan kaçma becerisi, şartlandırılmış ceza sinyallerinden aktif bir kaçınma ve ödül sinyallerine yaklaşım davranışlarını yansıtır. Yeniliği yanıt olarak dürtüsel karar verme, araştırmacı aktivite ve ödül alma olasılığı ortaya çıktığında ise taşkınlık ve aşırılık, kolay ve çabuk sinirlenme, engellemelerden aktif bir biçimde kaçma gibi kalıtsal yatkınlık ve eğilim içeren davranışlar gözlenebilir (Cloninger, 1987a: 581).

Yenilik Arayışı boyutunun özelliklerinin beynin etkinleştirici (activation) sistemindeki varyasyonları yansıttığı düşünülmektedir. Mezofrontal dopaminerjik ve mezolimbik yollar, yenilik arayışının tüm yönlerinin (davranışsal etkinleştirici sistem) aktivasyonunda önemli bir role sahiptir (Cloninger, 1987a: 580).

İnsanlar ile yapılan çalışmalarda, Parkinson hastalığı riski yüksek olan kişilerde, hastalık öncesinde düşük “Yenilik Arayışı” puanları elde edilmiştir. Bu sonuç bize gösteriyor ki haz verici davranışın aktivasyonunda dopaminin önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Alkol kötüye kullanımı, sigara ve diğer madde kötüye kullanımları, cinsel hedonizm, hiperaktivite ve tıknircasına yeme davranışlarının yüksek Yenilik Arayışı (NS) puanları ile bağlantılı olduğu bulunmuştur (Cloninger, 1998: 78; Cloninger, 2000: 614).

Yenilik Arayışı(NS) boyutu yüksek olan kişiler dürtüsel, heyecanlı, keşfedici, meraklı, çabuk fikir değiştiren, kararsız, çabuk sinirlenip hiddetlenen ve düzensiz kişiler olarak karakterize edilmektedir. Yüksek Yenilik Arayışı’(NS) nın avantajları, yeni ve aşina olunmayan ilgilere ve aktivitelere heyecanlı ve istekli bir şekilde çabuk ulaşmasını sağlamasıdır. Dezavantajı ise, bu kişiler detayları ihmal etme eğilimindedirler ve ilgileri çabucak kaybolur ve sıkılırlar. Aşırı öfkelenme eğilimleri olduğu için kolay provoke olurlar. İstekleri engellendiğinde çok kolay hayal kırıklığına uğurlar ve istekleri çabucak çözülür. Bundan dolayı bu kişilerin ilişkilerindeki çabalarında tutarsızlıklar yaşanır ve ilişkileri uzun süreli olmaz.

Yenilik Arayışı(NS) boyutu düşük olan kişiler, yeniliklere karşı ilgisiz veya ağır ilgilenen, kayıtsız, isteksiz, alışkanlıklardaki değişikliklere dirençli, monoton, detaylarla fazla meşgul olan, zihni dar, karar verirken çok fazla düşünen kişilerdir. Ayrıca vefalı, sadık, ince

fikirli, düzenli, tutumlu, disiplinli, konuşmaktan çok dinleyen ve sade kişiler olarak da tanımlanırlar (Cloninger, 1987a: 581).

Yenilik Arayışı (NS) mizaç boyutunun 4 alt ölçeği bulunmaktadır. Bunlar:

NS1-Keşfetmekten Heyacan Duyma-Kayıtsız Bir Katılık / Exploratory Excitabilty- Stoic Rigidity

NS2- Dürtüsellik-İyice Düşünme / Impulsiveness-Reflection

NS3- Savurganlık-Tutumluluk / Extravangence-Reserve

NS4- Düzensizlik-Düzenlilik / Disorderliness-Regimentation

Tablo 3. Yenilik Arayışı (NS) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri

Alt Ölçekler	Yüksek Puanlar	Düşük Puanlar
NS1-Keşfetmekten Heyacan Duyma-Kayıtsız Bir Katılık	Araştırmacı	Duyarsız
NS2- Dürtüsellik-İyice Düşünme	Dürtüsel/İçgüdüsel	Temkinli/Analitik
NS3- Savurganlık-Tutumluluk	Savurgan/Abartılı	Tutumlu/Ölçülü
NS4- Düzensizlik-Düzenlilik	Asabi/Düzensiz	Sabırlı/Düzenli

Kaynak: Svrakic vd., 2002: 190.

2.3.2.3. Ödül Bağımlılığı (Reward Dependence-RD)

Ödül Bağımlılığı (RD) mizaç boyutu yüksek olan kişiler, sevecen, sıcak, sevgi dolu, hassas, bağımlı ve girişken olma eğilimindedirler. Bu kişiler diğer insanlar ile iletişim kurmaya açıktırlar ve sosyal ilişki içinde olmaya çalışırlar. Dolayısıyla genellikle gittikleri her yerde sevdikleri birilerini bulabilirler. Yüksek Ödül Bağımlılığı (RD)'nın avantajları, sıcak sosyal ilişkiler, başkalarının duygularının anlamayı kolaylaştıran sosyal uyaranlara duyarlılıktır. Dezavantajları ise, bu kişiler bağımlı olduklarından başkalarının bu kişilerin düşünce ve duygularını etkileme ihtimali vardır ve bu da kişinin tarafsızlığının kaybolmasına neden olabilmektedir. Aynı zamanda kolayca istismar edilebilirler.

Ödül Bağımlılığı (RD) mizaç boyutu düşük olan kişiler genellikle soğuk, katı, sert görünümlü, sosyal olaylara duyarsız, lakayt ve sosyal ödüllere (tebrik vb.) duyarsızdırlar.

Başkaları ile açık bir şekilde iletişim kurmaları nadirdir. İnsanlarla olan mesafelerinin korumayı tercih ederler ve diğer insanlar ile ortak noktalar bulmakta zorluklar yaşarlar. Düşük Ödül Bağımlılığı (RD)'nin uyum sağlayan avantajları, başkalarını memnun etme çabasının olmadığı, tercihlerinde duygusallıktan bağımsız olduğu bir objektifliği sağlamasıdır. Dezavantajları ise, davranışlardaki soğukluk ve sosyal iletişimdeki duyarsızlığa bağlı olarak sosyal ilişkilerin bozulması ve sosyal çekilmenin yaşanmasıdır. Aynı zamanda düşük Ödül Bağımlılığı (RD), antisosyal, obsesif ve şizoid kişilik özelliklerinin bir parçasıdır (Cloninger 1987a: 582)

Ödül Bağımlılığı (RD) mizaç boyutunun 4 alt ölçeği bulunmaktadır. Bunlar:

RD1- Duygusallık-Duyarsızlık/Sentimentality-Insensitiveness

RD2- Yakın iletişime açıklık – kayıtsız uzaklık/Openness to warm communication vs Aloofness

RD3-Bağlanma-Uzak Olma/Attachment-Detachment

RD4-Bağımlılık-Bağımsızlık/Dependence-Independence

Tablo 4. Ödül Bağımlılığı (RD) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri

Alt Ölçekler	Yüksek Puanlar	Düşük Puanlar
RD1- Duygusallık-Duyarsızlık	Duygusal/Anlayışlı	Bağımsız/Mesafeli
RD2- Yakın iletişime açıklık – kayıtsız uzaklık	İletişime Açık	Mesafeli
RD3-Bağlanma-Uzak Olma	Samimi/Candan	Soğuk/İlgisiz
RD4-Bağımlılık-Bağımsızlık	Bağımlı	Bağımsız

Kaynak: Svrakic vd., 2002: 190.

2.3.2.4. Sebat Etme (Persistence-PS)

Sebat Etme (*Persistence*); engellenme, yorgunluk ve aralıklı olarak teşvik edilmeye rağmen davranışın sürdürülmesindeki kalımsal eğilimi, yatkınlığı yansıtır (Arkar, 2008: 116). Sebatkâr kişiler ödül yokluğu gibi insanı engelleyen durumlar ile karşılaştıklarında bile davranıştan vazgeçmez ve sönmesine karşı direnç gösterirler (Gardini, Cloninger ve Venneri,

2009: 265). Bu mizaç boyutu kendisini azim, hırs, çalışkanlık, mükemmeliyetçilik şeklinde gösterir.

Dikkatini bir iş üzerinde uzun süre yoğunlaştırabilen sebatkâr çocuklar, başkalarından gelen işaretlere daha duyarlı olmakta ve diğer insanların zihin durumlarını daha iyi anlayabilmektedirler. Dolayısıyla sebatkâr çocuklar, olumlu sosyal davranış göstermeleri gereken durumları daha kısa zamanda ve doğru bir şekilde algılayabilmektedirler (Yağmurlu, Sanson ve Köymen, 2005: 4-5).

Sebat Etme (PS) mizaç boyutu yüksek olan kişiler, hayal kırıklığı ve yorgunluğa rağmen gayretli, çalışkan, sebatkâr ve istikrarlıdır. Genellikle, beklenen ödül yanıtına aşırı çaba ve gayret gösterme eğilimindedirler. Yapılması gereken bir şey olduğunda gönüllü olmaya hazırdırlar ve tayin edilen bir göreve başlamaya ve çalışmaya heveslidirler. Bu kişiler engellenme ve yorulmayı kişisel bir meydan okuma ve kendilerini kamçılayan bir durum olarak görürler. Kolay vazgeçmezler ve hatalarıyla yüzleştirildikleri veya eleştirildikleri zaman çok fazla çalışmaya ve performans göstermeye meyillidirler. Sebatkâr kişiler başarmak, başarılı olmak için büyük fedakârlıklar yapmaya gönüllüdürler ve beklenilenden de başarılı olma eğilimindedirler. Ayrıca mükemmeliyetçi bir yapıları olup işkoliktirler ve bir şeyi başarmak için kendilerini aşırı yorarlar (Cloninger vd., 1994: 24).

Sebat Etme (PS) mizaç boyutu düşük olan kişiler ise hantal, miskin, pasif, üşengeç, güvenilmez, değişken ve düzensiz bir yapıya sahiptirler. Netice beklenen ödül olduğunda bile nadiren çabalarını arttırmazlar veya hiç arttırmazlar. Bu bireyler, yapmaları gerekmiyorsa o şey için gönüllü olmazlar ve genellikle kolay olsa bile bir işe başlamakta yavaşlardır. Engellenme, eleştirilme, hayal kırıklığı ve yorgunlukla karşı karşıya kaldıklarında kolayca vazgeçerler. Bu kişiler genellikle şimdiki durumlarından ve başarılarından memnun olurlar, nadiren şimdiki yaptıklarından daha fazlasını yapmak için çaba gösterirler (Cloninger vd., 1994: 24)

Sebat Etme (PS) mizaç boyutunun 4 alt ölçeği bulunmaktadır. Bunlar:

PS1-Çaba Sarf etme İsteği – Tembellik/Eagerness of effort vs laziness

PS2- Çok Çalışkan Olmak – Şımartılmış Olmak/Work Hardened vs spoiled

PS3- Azimli, Kararlı Olmak – Düşük Başarı Göstermek/Ambitious vs Underachieving

PS4- Mükemmeliyetçi Olmak – Pragmatist Olmak/Perfectionist vs. pragmatist

Tablo 5. Sebat Etme (PS) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri

Alt Ölçekler	Yüksek Puanlar	Düşük Puanlar
PS1-Çaba Sarf etme İsteği – Tembellik	Çalışkan/Gayretli	Tembel/Uyuşuk
PS2- Çok Çalışkan Olmak – Şımartılmış Olmak	Azimli/Kararlı	Şımarık
PS3- Azimli, Kararlı Olmak – Düşük Başarı Göstermek	Hevesli/İstekli	Beklenilenden Az Başarılı
PS4- Mükemmeliyetçi Olmak – Pragmatist Olmak	Mükemmeliyetçi	Pragmatik

Kaynak: Svrakic vd., 2002: 190.

2.3.3. Psikobiyolojik Kişilik Modelinin Karakter Boyutu

Karakter, kişinin yaşam hedeflerini, değer sistemini, benliğini ve bilinçli duygularını yansıtır. Karakter, bizim yaşam tecrübelerimizden, öğrenme ve içgöründen etkilenen, her bireye özgü ve kademeli olarak olgunlaşabilen bir yapıdır (Cloninger vd., 1993: 975). Daha çok kişiliğin kalıtsal yönünü ifade eden mizacın aksine, karakter daha az kalıtımsaldır.

Karakter, kişiliğin kavramsal özüdür ve hipokampus ile neokorteks tarafından düzenlenen simgeleştirme, soyutlama, çözümlenme, yorumlama, tümevarım gibi daha yüksek bilişsel işlevleri kapsamaktadır. Ayrıca karakter, kavramsal öğrenmenin temelini oluşturan soyutlama ve sembolizasyon ile yakından ilişkilidir. Bu işlevler, mizaçla düzenlenen duygulanım, duyuşsal algılar ve bilişsel süreçler için önemlidirler ve dış dünya ile benlik hakkındaki kavramların gelişmesine yol açarlar (Cloninger ve Svrakic, 2000).

Mizaç ve karakter özellikleri etiyolojik olarak ayrıdır fakat işlevsel olarak birbirleriyle bağlantılıdır. Aralarındaki etkileşim sonucu dinamik bir kişilik organizasyonu ortaya çıkmaktadır. Mizaç, kalıtsal olup bilinç dışı otomatik tepkileri içerir ve alışkanlıklarla kendini gösterir. Karakter ise bilinçli farkında olduğumuz davranış ve planları içerir. Mizaç kırgınlık, korku gibi basit duyguları içerir. Karakter ise bir amaca yönelik, empati, sabır ve aynı zamanda aşk, inanç ve ümit gibi ikincil duyguları da içermektedir (Arslan, 2008: 15).

Tablo 6. Mizaç ve Karakter Arasındaki Ana Farklılıklar

DEĞİŞKEN ÖZELLİKLER	MİZAÇ	KARAKTER
FARKINDALIK DÜZEYİ	Bilinç dışı/Otomatik	Bilinçli/İstemli
ÖĞRENME İLKESİ	İşlemsel	Önermesel
BELLEK FORMU	Algılar/İşlemler	Kavramlar
DUYGU	Basit Duygular/Kızgınlık, korku Temel	İkincil Duygular/Empati, aşk, inanç Kompleks
AKTİVİTE	Alışkanlıklar ve Beceriler	Amaçlar ve Değerler
ANA BEYİN SİSTEMİ	Limbik Sistem/Striatum	Temporal Korteks/Hipokampus
KALITIM	%40-60	%15-40

Kaynak: Cloninger ve Svrakic, 1997:122; Sadock, B.J. ve Sadock, V., 2007: 2064, 2087.

Karakter, Cloninger'in psikobiyolojik kişilik kuramında Kendini Yönetme (*Self-Directedness*), İş Birliği Yapma (*Cooperativeness*) ve Kendini Aşma (*Self-Transcendence*) olmak üzere üç boyuta ayrılmıştır.

2.3.4. Karakter Boyutu Alt Ölçekleri ve Özellikleri

2.3.4.1. Kendini Yönetme (*Self-Directedness-SD*)

Kendini Yönetme (SD), kişilik bozukluğunun varlığı veya yokluğunun temel belirleyicisi olması bakımından önemlidir (Svrakic, Whitehead, Przybeck ve Cloninger, 1993). Kendini Yönetme (SD) temel kavramı, elindelik (self-determination) ve irade (Willpower)'den oluşmaktadır. Yani bir insanın, kişisel olarak seçtiği hedefler, amaçlar ve değerlere uygun olarak, bulunduğu durumu korumak amacıyla davranışını kontrol etme, düzenleme yeterliliği ve adapte olma yeteneğine işaret etmektedir. İrade kavramının özünü ise, kişinin kendiliğiyle ne derece bütünleştiği ve kişinin amaçlarının olması oluşturmaktadır. Hümanisteler göre biz insanları hayvanlardan ayıran en önemli özellik, alternatifler arasından seçim yapabilme yeteneğine sahip olması ve bu tercihlerinin de sorumluluğunu almasıdır (Arkar, 2004: 33; Bond, 2001:263; Serretti vd., 2007: 1278).

Kendini Yönetme (SD), kişinin kendi seçimlerinin sorumluluğunu alması, problemleri çözmeye beceri ve güvenin gelişimi ve bireysel açıdan anlamlı amaçların belirlenmesi ve bunlara ulaşmadaki istemli güç ile kendini kabullenmeden oluşur. Kendini yöneten birey, olgun, güçlü, kendi kendine yeten, sorumlu, güvenilir, amaç yönelimli ve yapıcıdır. Yüksek benlik saygısı ve özgüvene sahiptirler. Kendilerini olduğu gibi kabul ederler. En belirgin özellikleri ise davranışlarını, belirlemiş oldukları amaçlarına uygun olarak uyarlayabilmeleridir. Otoritenin emirlerine uymaları gerektiği zaman, isyankâr ve sorun yaratan kişi olarak görülebilir çünkü otoritenin amaç ve hedeflerine meydan okurlar.

Kendini yönetemeyen bireyler ise benlik saygıları düşük, zayıf ve kırılgandırlar. Başkalarını suçlayıcı, yetenezsiz, sorumsuz, güvenilmez ve yetersiz olarak tanımlanırlar. Olgunlaşmamış davranışlar gösterirler ve kişilik karmaşası yaşarlar. Anlamlı hedeflerini tanımlayacak, başlatacak ve devam ettirecek iç organizasyondan yoksundurlar. Genellikle işlerini şansa bırakırlar ve belirgin bir amaçları yoktur (Cloninger vd.,1993: 979; Cloninger vd., 1994)

Kendini Yönetme (SD) karakter boyutunun 5 alt ölçeği bulunmaktadır. Bunlar:

SD1- Sorumluluk Alma-Kınama/Responsibility-Blaming

SD2- Amaçlılık-Amaçsızlık/Purposefulness-Lack of Goal Direction

SD3- Beceriklilik-Eylemsizlik/Resourcefulness-Inertia

SD4- Kendini Kabullenme-Kendisiyle Çekişme/Self-Acceptance-Self-Striving

SD5- Uyumlu İkincil Huylar-Uygunsuz Alışkanlıklar/Congruent Second Nature- Bad Habits

Tablo 7. Kendini Yönetme (SD) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri

Alt Ölçekler	Yüksek Puanlar	Düşük Puanlar
SD1- Sorumluluk Alma-Kınama	Sorumlu/Güvenilir	Sorumsuz/Güvenilmez
SD2- Amaçlılık-Amaçsızlık	Amaç Odaklı/Kararlı	Amaçsız
SD3- Beceriklilik-Eylemsizlik	Becerikli/Üretken	Beceriksiz/Aciz
SD4- Kendini Kabullenme-Kendisiyle Çekişme	Kendini Kabullenen	Kendini Beğenmeyen
SD5- Uyumlu İkincil Huylar-Uygunsuz Alışkanlıklar	Disiplinli/İradeli	Disiplinsiz/Zayıf İradeli

Kaynak: Svrakic vd., 2002: 190.

2.3.4.2. İş Birliği Yapma (Cooperativeness-C)

İş Birliği Yapma (C) karakter boyutu, başkaları ile özdeşim ve diğer insanları kabuldeki bireysel farklılıkları açıklamak için formüle edilmiştir. Bireylerin, sosyal yapının bir parçası olmayı düşünmelerini sağlar. Bu boyut, kökenini benlikten alan bencilce saldırganlık, kızgınlık ve düşmanlığa karşı, kabullenme ve uygunluk ile ilişkilendirilen karakterin farklı yönlerini ölçmek için tasarlanmıştır (Arkar, 2004: 36; Bond, 2001: 263; Serretti vd., 2007). Kişilik bozukluklarının bütün sınıflamaları İş Birliği Yapma (C) ile ilişkilendirilir. Özellikle düşük Kendini Yönetme (SD) puanlarına sahip bireylerde düşük İş Birliği Yapma (C), kişilik bozukluğu tanısı olasılığını iyice arttırmaktadır (Svrakic, Whitehead, Przybeck ve Cloninger, 1993: 997; Arkar, 2004: 36).

İş birliği yapma, yararlılık, sosyal kabul, sevecenlik, empati, erdemli ve vicdanlı olmaktan oluşur. İş birliği yapma özelliği yüksek olan bireyler, başkalarına hizmet etmeyi seven ve başkalarıyla mümkün olduğunca iş birliği yapmaya çalışan sosyal hoşgörüyü sahip, empatik, merhametli, yardımsever, kolaylaştırıcı, destekleyici, adil ve prensip sahibi kişiler olarak tanımlanırlar. Diğer insanların tercihlerini ve ihtiyaçlarını anlayarak saygı duymaktadırlar. Bu kapasite özellikle ekip çalışması ve sosyal gruplar ile uyum ve dengeli ilişkilerin gelişmesi için önemlidir (Cloninger vd.,1993: 980).

İş birliği yapma özelliği düşük olan bireyler ise sosyal hoşgörüden yoksun, ilgisiz, yardımsever olmayan, intikamcı ve fırsatçı bireyler olarak tanımlanırlar. Diğer kişilerin haklarını veya duygularına karşı duyarsız olma eğilimindedirler. Diğer insanları kendilerine düşman ve yabancı görürler (Cloninger vd.,1993: 981).

İş Birliği Yapma (C) karakter boyutunun 5 alt ölçeği bulunmaktadır. Bunlar:

C1-Sosyal Onaylama-Sosyal Hoşgörüsüzlük/Social Acceptance-Social Intolerance

C2-Empati Duyma ve Sosyal İlgisizlik/Empathy-Social Disinterest

C3- Yardımseverlik-Yardımsevmemezlik/Helpfulness-Unhelpfulness

C4-Acıma-İntikamcılık/Compassion-Revengefulness

C5- Erdemlilik-Vicdanlılık / Kendinde Yarar Sağlama-Menfaatçilik / Integrated Conscience-Self-Serving

Tablo 8. İş Birliği Yapma (C) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri

Alt Ölçekler	Yüksek Puanlar	Düşük Puanlar
C1-Sosyal Onaylama-Sosyal Hoşgörüsüzlük	Hoşgörülü/Şefkatli	Hoşgörüsüz/Soğuk
C2-Empati Duyma ve Sosyal İlgisizlik	Empatik	Duyarsız
C3- Yardımseverlik-Yardımssevmezlik	Yardıms sever	Bencil
C4-Acıma-İntikamcılık	Merhametli/Bağışlayıcı	Kindar/İntikamcı
C5- Erdemlilik-Vicdanlılık / Kendinde Yarar Sağlama-Menfaatçilik	İlkeli/Adil	Fırsatçı/Menfaatçi

Kaynak: Svračić vd., 2002: 190.

2.3.4.3. Kendini Aşma (Self-Transcendence-ST)

Kendini Aşma (ST), genel olarak, bir bütünü oluşturan temel ve önemli parçalar olarak tasavvur edilen her şeyle özdeşim anlamına gelmektedir (Cloninger vd.,1993: 981). Sosyal araştırmalara göre, insanların çoğu cinsel ilişkilerden daha sık bir şekilde günlük ibadetler, dua ve meditasyon ile ilgilidir. Özellikle yaşlı insanlarda meditasyon veya dua etme, artan yaşamsal tatmin ve kişisel etkinlik ile ilişkilidir (Koenig, Kvale ve Ferrel, 1988: 18-28). Yaşlılıkla birlikte bu özellikler, hastalık veya ölüm ile karşı karşıya gelen kişiye uyum sağlaması için belirgin avantaj sağlar. Ancak bu karakter boyutu, sistematik araştırmalarda ihmal edilmiştir. Kendini aşmış bireylerin gözlenebilir davranışları hakkındaki pek çok bilgi, kendini gerçekleştirmiş mistik ve aziz kişilerin yaşamları hakkında yazılanlardan elde edilmiştir (Underhill, 1911; White, 1985: 34-35). Bununla birlikte son zamanlarda transpersonal psikoloji, içgörüs el meditasyon teknikleri ve öznel deneyimler sonucu kendini aşma durumuna ulaşan kişilerin davranışlarındaki değişikliklerin ve kişisel yaşantıların tanımlanmasını sağlamıştır (Wilber, 1985:21-24; Watts: 1961: 12-13).

Yüksek Kendini Aşma (ST) puanlarına sahip kişiler, tatminkar, alçakgönüllü, sabırlı, anlayışlı, fedakar ve maneviyatı kuvvetlidir. Bu kişiler doğu toplumlarında aydınlanmış ve bilge kişiler olarak nitelendirilirken, batı toplumlarında ise naif kişiler tarif edilirler. Bu kişiler belirsizliği tolere edebiliyorlar. Kendini aşan bireyler, en iyi çabalarına rağmen başarısızlığı kabul etmeye razı olan, başarı ve başarısızlıklarına şükreden mütevazı kişilerdir. Yaşlılıkla

birlikte bu özellikler, hastalık veya ölüm ile karşı karşıya gelen kişiye uyum sağlaması için belirgin avantaj sağlar.

Düşük Kendini Aşma (ST) puanına sahip kişiler ise kibirli, gururlu, sabırsız ve hoşgörüsüzdürler. Sanata karşı duyarsız, materyalist ve tatmin olmayan kişilerdir. Belirsizliği ve sürprizleri tolere edemezler, bunun yerine neredeyse her şey üzerinde daha fazla kontrol için gayret gösterirler. Bu kişiler sahip oldukları hiçbir şeyle tatmin olmazlar. Ayrıca batı toplumlarında, akılcı, bilimsel, materyalist ve maddi başarıları ile övgü toplarlar. Ancak bu kişiler ölümü, acıları kabullenmede ve yaşama uyum sağlamada zorluk çekerler (Cloninger vd.,1993: 981-982).

Kendini Aşma (ST) karakter boyutunun 3 alt ölçeği bulunmaktadır. Bunlar:

ST1-Kendilik Kaybı-Kendilik Bilincinde Yaşantı/Creative Self-Forgetfulness-Self-Consciousness

ST2-Kişiler Arası Özdeşim-Kendine Ayrışma/Transpersonal Identification- Personal Identification

ST3-Manevi Kabullenme-Akılcı Maddecilik (Rasyonel Materyalizm)/Spiritual Acceptance-Rational Materialism

Tablo 9. Kendini Aşma (ST) Alt ölçeklerinden Ortalamadan Yüksek ve Düşük Puan Alan Kişilerin Özellikleri

	Yüksek Puanlar	Düşük Puanlar
ST1-Kendilik Kaybı-Kendilik Bilincinde Yaşantı	İçgüdüsel	Yapmacık
ST2-Kişiler Arası Özdeşim-Kendine Ayrışma	Uysal	Denetleyici
ST3-Manevi Kabullenme-Akılcı Maddecilik	Spiritüel	Materyalist

Kaynak: Svrakic vd., 2002: 190.

2.4. Cloninger'in Psikobiyolojik Modeline Dayalı Envanterlerin Gözden Geçirilmesi

2.4.1. Üç Boyutlu Kişilik Ölçeği (Tridimensional Personality Questionnaire-TPQ)

Cloninger, mizaç teorisine dayanarak 1986-1987 yıllarında TPQ'yü geliştirmiştir. TCI'nin öncülü olan bu ölçek, kişinin kendi kendine yanıtladığı 100 sorudan oluşmaktadır. Ölçek Yenilik Arayışı (NS), Ödül Bağımlılığı (RD) ve Zarardan Kaçınma (HA) 'dan oluşan kişiliğin üç temel mizaç boyutunu ölçmek için geliştirilmiştir. TPQ birçok dile çevrilmiş ve yapısı, geçerlik-güvenirliği analiz edilmiştir (Çek - Kozeny, Kubicka ve Prochazkova, 1989; Sırpça – Svrakic, Przybeck ve Cloninger, 1991; Norveççe - Strandbygaard ve Jensen, 1992; Japonca – Takeuchi, Yoshino, Kato, Ono ve Kitamura, 1993; İspanyolca - Canete, 1993, Tayvan – Chen, Chen, Chen, Chen, Yu, ve Cheng, 2002; ve Fince – Miettunen, Kantojarvi, Ekelund, Veijola, Karvonen, Peltonen vd., 2004).

Ayrıca bu ölçek, psikoloji, psikiyatri, psikiyatrik genetik ve psikofarmakolojik araştırmalarda, örneğin 1990'dan günümüze kadar psikoaktif ilaçlarla ilgili yüzlerce araştırmada kullanılmıştır. İkiz çalışmaları ve faktör yapısı analizleri sonucu olarak, RD boyutunun bir alt boyutu olan Persistence (PS)'nin ayrı bir dördüncü mizaç boyutu olarak görüleceği bulunmuştur (Cloninger, 1994). Daha sonra Cloninger'in kuramı temelinde 4 boyutlu karakter özelliklerinin de eklenmesi ile Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) oluşturulmuştur.

2.4.2. Mizaç ve Karakter Envanteri (Temperament and Character Inventory-TCI)

Cloninger (1993), kişiliğin iki temel bileşeni olan mizaç ve karakterdeki normal ve anorml varyasyonları açıklayan boyutsal, yedi faktörlü psikobiyolojik kişilik modeli ve tanımlamıştır. Cloninger dört mizaç boyutundan oluşan bu özgün modelin kişilik özelliklerini yeterince açıklamadığını düşünerek, kendini yönetme, işbirliği yapma, kendini aşma'dan oluşan üç karakter boyutunu eklemiştir; mizaç boyutunda ise “Ödül Bağımlılığı (RD)” yeniden gruplandırılmış ve “Sebat Etme (PS)” dördüncü bir mizaç boyutu olarak ayrılmıştır (Cloninger vd., 1993).

Cloninger'in psikobiyolojik kişilik kuramı temel alınarak Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) geliştirilmiştir. Mizaç ve Karakter Envanteri (Temperament and Character Inventory;

TCI), 240 maddelik bir öz değerlendirme ölçeğidir. Kişiler tarafından “Doğru” ya da “ Yanlış” şeklinde cevaplandırılır. Zaman sınırlaması olmamakla birlikte ölçeğin doldurulması yaklaşık 40 dk sürmektedir (Köse vd., 2004: 109).

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği hem genel popülasyonda hem de psikiyatrik hasta popülasyonunda sınanmıştır. Yapılan araştırmalar Cloninger’in yedi faktörlü kişilik modelini doğrulamıştır. TCI, birçok dile çevrilmiş ve psikometrik özellikleri araştırılmıştır (Cloninger, vd., 1994; Pelissolo, Veysseyre ve Lépine, 1997; Tanaka, Kijima ve Kitamura, 1997; Brändström vd., 1998, 2008; Richter, Eisemann, Richter ve Cloninger, 1999; Kijima, Tanaka, Suzuki, Higuchi, ve Kitamura, 2000; Sung, Kim, Yang, Abrams ve Lyoo, 2002; Nery vd., 2002; Parker, Cheah ve Parker, 2003; Péliissolo ve Lépine, 2000; Arkar, Sorias, Tunca, Safak, Alkin, Binnur Akdede vd, 2005; Richter, Brändström, Emami, ve Ghazinour, 2007; Kose vd., 2009; Köse vd., 2004).

Ölçek, kişiliğin dört mizaç boyutunu ve üç karakter boyutunu ölçmektedir. Mizaç boyutunda Yenilik Arayışı (NS) ve Zarardan Kaçınma (HA) dört alt ölçekten oluşur; Ödül Bağımlılığı (RD), üç alt ölçekten oluşur; Sebat Etme (PS) ise tek boyutludur. Karakter boyutunda ise Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C), beş alt ölçekte oluşur; Kendini Aşma (ST) ise üç alt ölçekten oluşmaktadır.

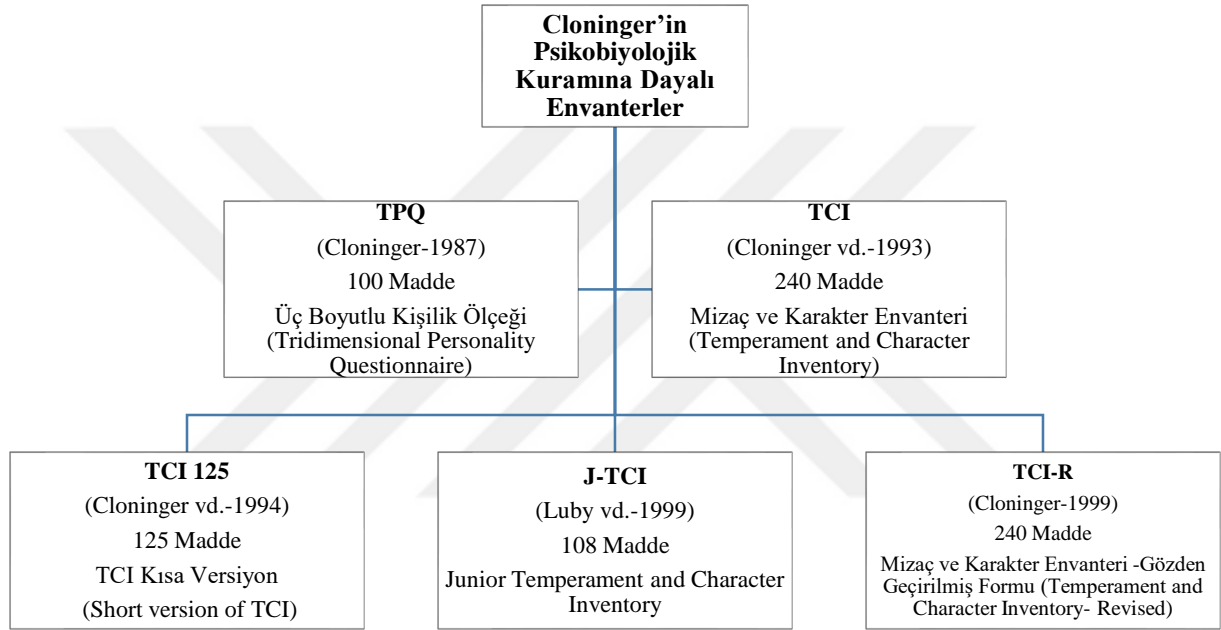
2.4.3. Mizaç ve Karakter Envanteri -Gözden Geçirilmiş Formu (Temperament and Character Inventory- Revised; TCI-R)

Mizaç ve Karakter Envanteri Gözden Geçirilmiş Formu (TCI-R) da TCI ile kişiliğin aynı karakter ve mizaç boyutlarını değerlendirir. TCI-R’de “Sebat Etme (PS)” mizaç alt ölçeği geliştirildi. Sebat Etme (PS), 8-10 arası maddelerden oluşan ve toplam 35 maddeden oluşan 4 boyuta ayrıldı. TCI-R’de yapılan bir başka değişiklik ise "doğru / yanlış" yanıt biçiminden 5’lik Likert puanlama tipine (“Kesinlikle Yanlış”, “Çoğu kez yanlış”, “Ne doğru ne de yanlış ya da eşit derece de doğru ya da yanlış”, “Çoğu kez doğru”, “ Kesinlikle Doğru”) geçilmiş olmasıdır. TCI-R’de bulunan 240 maddenin içinde 51 madde (5 geçerlik maddesi dahil) yeni eklendi ya da düzenlendi, geriye kalan 189 madde ise TCI’ den değiştirilmeden alınmıştır (Fossati vd., 2007: 381).

TCI-R, bugüne kadar çeşitli dillere uyarlanmış, kültürlerarası bağlamda İtalya (Fossati vd., 2007; Martinotti vd., 2008), Belçika (Hansenne, Delhez ve Cloninger, 2005), Fransa (Pelissolo vd., 2005), İspanya (Guti’errez-Zotes vd., 2004; Guti’errez-Zotes vd., 2015), Çek

(Snopek vd., 2012), Brezilya (Goncalves ve Cloninger, 2010), Bulgaristan (Tilov vd., 2012), Meksika (Fres'an, vd., 2011) ve Sırbistan (Dzamonja-Ignjatovic, vd., 2010), Slovak (Heretik ve Hajduk, 2014), Hırvat (Jaksic vd., 2015) dahil olmak üzere klinik ve klinik olmayan örneklerde çalışılmıştır.

Cloninger'in psikobiyolojik kuramına dayalı olarak insanların ve kişiliğin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için geniş bir yelpazede kullanılmak üzere çeşitli ölçme araçları tasarlanmıştır (Şekil 3.).

Şekil 3. Cloninger'in Psikobiyolojik Kuramına Dayalı Envanterler

Kaynak: Brändström, 2009: 25.

2.5. TCI ve Kişilik Bozuklukları Çalışmaları

Arkar (2008:120-123) tarafından Türk örneğinde yapılan bir çalışmada, Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C), bütün kişilik bozuklukları ile negatif yönde ilişki göstermiştir. Kendini Aşma (ST), şizotipal kişilik bozukluğu ile pozitif yönde yüksek ilişki göstermiştir. Sebat Etme (PS), obsesif-kompulsif kişilik bozukluğu ile pozitif yönde borderline kişilik bozukluğu ile negatif yönde ilişki göstermiştir.

Yenilik Arayışı (NS), sınır ve histriyonik kişilik bozuklukları ile pozitif yönde yüksek ilişki, obsesif-kompulsif ve şizoid kişilik bozuklukları ile negatif yönde düşük ilişki göstermiştir.

Zarardan Kaçınma (HA), kaçınan kişilik bozukluğu ile pozitif yönde yüksek ilişki, histriyonik ve antisosyal kişilik bozuklukları ile düşük ilişki göstermiştir.

Ödül Bağımlılığı (RD), bağımlı kişilik bozukluğu pozitif yönde yüksek ilişki, şizoid kişilik bozukluğu ile negatif yönde yüksek ilişki göstermiştir.

Ayrıca yapılan analizler ile Kendini Yönetme (SD), Zarardan Kaçınma (HA), Kendini Aşma (ST), ve İş Birliği Yapma (C) boyutlarının kişilik bozukluğu olup olmadığını güvenilir bir şekilde yordadığı bildirilmiştir.

Erdem vd. (2010: 115) tarafından antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış kişilerle yaptıkları çalışmada, Yenilik Arayışı (NS) puanları yüksek, Zarardan Kaçınma (HA), Ödül Bağımlılığı (RD), Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C) puanlarının ise düşük olduğu tespit edilmiştir.

de la Rie, Duijsens ve Cloninger (1998) tarafından yapılan çalışmada, Kendini Yönetme (SD) ile çoğu kişilik bozukluğu arasından negatif anlamlı korelasyon tespit etmişlerdir. Kendini Aşma (ST) ile şizotipal kişilik bozukluğu ve borderline kişilik arasında pozitif ilişki bulunmuştur.

Yenilik Arayışı (NS) ile antisosyal, borderline, histriyonik, narsistik ve sadistik kişilik bozukluğu ile pozitif ilişki bulunmuştur. Zarardan Kaçınma (HA) mizaç boyutu ile borderline, kaçınan, bağımlı ve obsesif-kompulsif kişilik bozuklukları arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur. Aynı zamanda Antisosyal kişilik bozukluğu ile anlamlı negatif ilişki bulunmuştur.

Ödül Bağımlılığı (RD) ile paranoid, şizoid ve sadistik kişilik bozukluğu ile negatif ilişki bulunmuştur. Sebat Etme (PS) ise obsesif-kompulsif kişilik bozukluğu ile pozitif ilişki bulunmuştur.

Atefi, Dolatshahi, Pourshahbaz ve Khodaie (2011: 588) tarafından yapılan bir çalışmada, borderline kişilik bozukluğu olan hastalarda Yenilik Arayışı (NS) ve Zarardan Kaçınma (HA) puanlarının sağlıklı bireylere göre anlamlı bir yükselme olduğu bildirilmiştir.

Ball, Tennen, Poling, Kranzler ve Rounsaville (1997: 551) tarafından yapılan bir çalışmada, antisosyal kişilik ile yüksek Yenilik Arayışı (NS) ve düşük Kendini Yönetme (SD) arasında ilişki bulunmuştur. Borderline kişilik ile yüksek Zarardan Kaçınma (HA) ve düşük Sebat Etme (PS), Kendini Yönetme (SD), İş Birliği Yapma (C) ile ilişkilendirilmiştir. Narsistik kişilik ile düşük İş Birliği Yapma (C) ve Kendini Yönetme (SD) arasında ilişki bulunmuştur.

Paranoid kişilik şiddeti ile yüksek Zarardan Kaçınma (HA); şizoid kişilik ile düşük Ödül Bağımlılığı (RD) arasında ilişki bulunmuştur.

C kümesi kişilik bozukluklarından herhangi birine sahip olanlar Zarardan Kaçınma (HA) anlamlı düzeyde daha yüksek puan almışlardır. Kaçınan kişilik ile yüksek Zarardan Kaçınma (HA); obsesif-kompulsif kişilik ile yüksek Sebat Etme (PS) arasında ilişki bildirilmiştir.

Bejerot, Schlette, Ekselius, Adolfsson ve Knorring,. (1998: 247) tarafından yapılan çalışmada, Yenilik Arayışı (NS) mizaç boyutu ile kaçınan kişilik bozukluğu ve obsesif-kompulsif kişilik bozukluğu arasında negatif yönlü yüksek ilişki; Zarardan Kaçınma (HA) ile bağımlı kişilik bozukluğu ve kaçınan kişilik bozukluğu arasında pozitif yönlü yüksek ilişki; Ödül Bağımlılığı (RD) ile şizoid kişilik bozukluğu arasında negatif yönlü; Kendini Yönetme (SD) ile paranoid ve borderline ve obsesif-kompulsif kişilik bozukluğu arasında negatif yönlü; Kendini Aşma (ST) ile şizotipal kişilik bozukluğu arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur.

Paolini, Pierri ve Moretti (2016: 4) tarafından yapılan çalışmada da Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C) boyutlarının kişilik bozukluklarının varlığıyla anlamlı olarak ilişkili olduğu iddiasını destekler bulgular elde edilmiştir.

Jylhä vd. (2013: 490) tarafından yapılan araştırmada, kişilik bozukluğu olan hastalarda Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C) puanları kişilik bozukluğu olmayanlara göre daha düşük bulunmuştur. Yüksek Yenilik Arayışı (NS) ve Zarardan Kaçınma (HA), B ve C küme kişilik bozuklukları ile ilişkili bulunmuştur.

Joyce vd. (2007) tarafından yapılan bir araştırmada düşük Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C) ile kişilik bozukluğu belirtileri arasında ilişki bulunmuştur. Yenilik Arayışı (NS), B kümesi kişilik bozuklukları semptomlarıyla ve borderline semptomlarla pozitif korelasyon göstermiştir.

Zarardan Kaçınma (HA), C kümesi kişilik bozuklukları, kaçınan, bağımlı, paranoid, şizotipal ve borderline kişilik bozukluğu semptomları ile ilişkili bulunmuştur.

Düşük Ödül Bağımlılığı (RD) A kümesi kişilik bozukluğu semptomları ve şizoid semptomlarla en fazla ilişkilendirilmiştir.

Gutiérrez vd. (2002: 353) tarafından yapılan araştırmada, Yenilik Arayışı (NS) paranoid kişilik bozukluğunda daha yüksek puanlar göstermiş; Zarardan Kaçınma (HA) şizoid, histrionik, narsistik ve obsesif-kompulsif olmak üzere tüm kişilik bozuklukları ile pozitif yönde ilişkili çıkmıştır. Ödül Bağımlılığı (RD) ise paranoid ve antisosyal kişilik bozuklukları ile negatif ilişkili bulunmuştur.

Svrakic, Whitehead, Przybeck ve Cloninger (1993: 998) tarafından DSM-III R kişilik bozuklukları için tanı kriterlerini gösteren bir hasta grubuyla çalışılmıştır. Bu çalışmada, düşük Ödül Bağımlılığı (RD)'nin A kümesi semptomları, yüksek Yenilik Arayışı (NS)'nin B kümesi semptomları yüksek Zarardan Kaçınma (HA)'nin C kümesi semptomları ile ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Kendi Kendini Asma (ST), şizoid semptomlarla negatif yönde, Sebat Etme (PS) pasif-agresif semptomlarla negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Svrakic vd. (2002: 193) tarafından yapılan başka bir çalışma da düşük Ödül Bağımlılığı (RD)'nin A kümesi semptomları, yüksek Yenilik Arayışı (NS)'nin B kümesi semptomları yüksek Zarardan Kaçınma (HA)'nin C kümesi semptomları ile ilişkili olduğu gösterilmiştir.

2.6. TCI-R ve Geçerlik-Güvenirlik Çalışmaları

TCI-R, bugüne kadar çeşitli dillere uyarlanmış, kültürlerarası bağlamda çeşitli kültürlerde klinik ve klinik olmayan örneklerde geçerlik ve güvenilirliği çalışılmış ve psikometrik özellikleri bildirilmiştir. Aşağıda yapılan bu çalışmalar hakkında bilgi verilecektir.

Hansenne, Delhez ve Cloninger (2005) tarafından yapılan çalışmada TCI-R'nin Fransızca'ya uyarlanmış versiyonu kullanıldı. Psikoloji lisans öğrencileri ve akrabalarından oluşan 17-70 yaş aralığında 412 erkek ve 546 kadın olmak üzere toplam 958 kişilik bir Belçika örneklemini üzerinde TCI-R Fransızca versiyonunun psikometrik özellikleri araştırılmıştır. 77 kişiye 2 hafta sonra, 40 kişiye ise 6 ay sonra tekrar test yapılmıştır.

Çalışma sonucunda tüm maddeler için (Cronbach's Alpha =0.90), 2 haftalık test tekrar test güvenilirliği 0.94 olarak bildirilmiştir. En yüksek iç tutarlılık katsayısı Zarardan Kaçınma (HA) ve Sebat Etme (PS) boyutları için 0.90, en düşük iç tutarlılık katsayısı ise Yenilik Arayışı (NS) boyutu için 0.78 olarak bildirilmiştir.

Bu çalışmada TCI-R boyutları arasında zayıf korelasyonlar bulunmuştur. En yüksek korelasyon (0.51) Ödül Bağımlılığı (RD) ve İş Birliği Yapma (C) boyutları arasında bulunmuştur. Ayrıca 4 mizaç boyutu ve 3 karakter boyutunun önerilen faktöriyel yapısı da teyit edilmiştir.

Pelissolo, vd. (2005) 333 psikiyatrik hasta, 71 nörolojik hasta ve 78 normal kişi olmak üzere toplam 482 kişiden oluşan üç grup ile TCI-R'nin Fransızca versiyonunun psikometrik özelliklerini araştırmıştır. Test-tekrar test güvenilirliği için psikiyatrik hasta grubundan 21 kişiye 3 hafta sonra, normal kişilerden oluşan gruptan 15 kişiye 1 hafta sonra tekrar ölçek uygulanmıştır.

Çalışma sonucunda en yüksek iç tutarlılık katsayıları Zarardan Kaçınma (HA) ve Sebat Etme (PS) boyutları için 0.92, en düşük iç tutarlılık katsayısı ise Yenilik Arayışı (NS) boyutu için 0.80 olarak bildirilmiştir.

TCI-R boyutları arasında en yüksek korelasyon (-0.60) Kendini Yönetme (SD) ve Zarardan Kaçınma (HA) boyutları arasında bulunmuştur.

Mizaç ve karakter boyutlarının temel bileşenler analizi ise NS1 ve SD4 alt ölçeklerinin tanımlanmış orijinal boyutları dışında farklı faktörlere yüklendiğini göstermiştir.

Fossati vd. (2007) Psikiyatri polikliniğine başvuran ve ayakta tedavi gören hastalar üzerinde TCI-R' nin İtalyan versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmıştır. Çalışmanın örneklemini 189 Erkek, 315 Kadın olmak üzere toplam 504 ayakta tedavi gören hastalar oluşturmuştur. Test tekrar test güvenilirliği için ilk uygulamadan yaklaşık 4 hafta sonra 30 kişiye tekrar uygulama yapılmıştır. 1 aylık test tekrar test güvenilirlik katsayıları kabul edilebilir seviyede çıkmakla birlikte test tekrar test korelasyonu (Spearman p) katsayıları sırasıyla NS, HA, RD, P, SD, C ve ST için sırasıyla 0.52, 0.74, 0.74, 0.78, 0.65, 0.60 ve 0.80'dir. İç tutarlılık sonuçlarına baktığımız zaman en yüksek iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.91) Sebat Etme (PS) boyutu için, en düşük iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.79 ise Ödül Bağımlılığı (RD) boyutu için bildirilmiştir.

Çok gruplu temel bileşenler analizi ve Procrustes rotasyonu sonuçları, TCI-R boyutlarının 7 faktörlü yapısı ile tutarlı çıkmıştır.

Martinotti vd. (2008) TCI-R'nin İtalyan versiyonunun psikometrik özellikleri için yetişkin kişilerden oluşan (18 yaşından büyük) 2 bağımsız grup üzerinde çalışmalarını yürütmüşlerdir.

İlk grup çoğunluğu hastane personeli olan 150 erkek, 205 kadın olmak üzere toplam 355 kişiden oluşmaktadır. İkinci grup da çoğunluğu hastane personelinden, lisans öğrencilerinden olmak üzere 163 erkek ve 222 kadından oluşan toplam 385 kişiden oluşmaktaydı.

İlk gruptan 48 kişi ile test tekrar test güvenilirliği için uygulama yapılmıştır ve tüm boyutlar için iyi korelasyon katsayısı (≥ 0.70) elde edilmiştir.

İç tutarlılık sonuçlarına baktığımız zaman en yüksek iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.89) Sebat Etme (PS) boyutu için, en düşük iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.82 ise Ödül Bağımlılığı (RD), Kendini Yönetme (SD) ve Kendini Aşma (ST) boyutları için bildirilmiştir.

Mizaç ve karakter boyutları için ayrı ayrı Varimax dönüştürme ile Temel Bileşenler Faktör Analizi (*Principal Component Analysis*) yapılmıştır. Sonuç olarak Cloninger'in tanımladığı boyutlarla tutarlı olarak mizaç boyutu için toplam varyansın %73,8'ini oluşturan 4 faktör

tanımlanmıştır. Karakter boyutu için toplam varyansın %67,5'ini oluşturan 3 faktör tanımlanmıştır.

Dzamonja-Ignjatovic vd. (2010) hem TCI-R'nin Sırbistan'da geçerlik, güvenilirliğini ve bu kültürde uygulanabilirliğini test etmek hem de elde edilecek olan Sırbistan değerlerini Amerikan Birleşik Devletleri (ABD) değerleri ile karşılaştırmak amacıyla bu çalışmayı yürütmüşlerdir. Örneklem 18-50 yaş aralığında 174 erkek ve 299 kadın olmak üzere toplam 473 normal yetişkin kişilerden oluşmaktadır.

İç tutarlılığa baktığımız zaman en yüksek iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.90) Sebat Etme (*PS*) boyutu için, en düşük iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.78) Yenilik Arayışı (*NS*) ve Kendini Aşma (*ST*) boyutları için bildirilmiştir.

Temel Bileşenler Analizi sonucu Cloninger'in teorisinin 4 faktörlü mizaç ve 3 faktörlü karakter yapısını desteklemiştir. Mizaç boyutunda 2 alt ölçek farklı faktörlere yüklenmiştir. Keşfetmekten Heyecan Duyma (*NS1*) alt ölçeği, Ödül Bağımlılığı (*RD*) alt ölçekleri ile yüklenmiş ve Bağımlılık (*RD4*), Yenilik Arayışı (*NS*) alt ölçekleri birlikte yüklenmiştir. Karakter boyutunda ise Kendini kabullenme (*SD4*) alt ölçeği İş Birliği Yapma (*C*) alt boyutları ile yüklenmiştir.

Aluja, Blanch, Gallart ve Dolcet (2010) TCI-R'nin İspanyolca versiyonunun psikometrik özelliklerini analiz etmek ve klinik olmayan bir örneklemin tanımlayıcı ve faktöriyel yapısındaki yaş farklarını değerlendirmek amacıyla 396 erkek ve 532 kadından oluşan toplam 928 gönüllü denek (Öğrenciler, arkadaşları ve akrabaları) ile çalışmalarını yürütmüşlerdir.

30 yaşın altındaki katılımcılar Yenilik Arayışı (*NS*) boyutunda önemli derecede daha yüksek puan alırken, 30 yaş üstündeki katılımcılar Zarardan Kaçınma (*HA*), Kendini Yönetme (*SD*) ve İş Birliği Yapma (*C*) boyutlarında daha yüksek puan almıştır.

En yüksek iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.89) Sebat Etme (*PS*) boyutu için, en düşük iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.74) Yenilik Arayışı (*NS*) boyutu için bildirilmiştir.

Mizaç boyutlarındaki faktöriyel yapıya baktığımız zaman Keşfetmekten Heyecan Duyma (*NS1*) alt ölçeği *NS* faktörüne yüklenmeyip, *RD*'de pozitif bir faktör yüklendiğini ve *HA*'da bir negatif faktör yüklendiğini görüyoruz. Karakter boyutunda ise Kendini kabullenme (*SD4*) alt ölçeğinin *C*'de pozitif bir faktör yüklendiğini ve *ST*'de bir negatif faktör yüklendiğini görüyoruz.

Goncalves ve Cloninger (2010) TCI-R'nin Brezilya Portekizcesi versiyonunun psikometrik özelliklerini değerlendirmek amacıyla 362 kadın ve 233 erkek olmak üzere toplam 595 kişi (15-83 yaş aralığı) ile bir çalışma yürütmüştür.

İç tutarlılık katsayıları tüm boyutlar için 0.70'in üzerinde çıkmıştır. En yüksek iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.86) Sebata Etme (*PS*) boyutu için, en düşük iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.71) Yenilik Arayışı (*NS*) boyutu için bildirilmiştir.

Mizaç ve karakter boyutları için ayrı ayrı Promax dönüştürme ile Temel Bileşenler Faktör Analizi (*Principal Component Analysis*) yapılmıştır. Sonuç olarak Cloninger'in tanımladığı boyutlarla tutarlı olarak mizaç boyutu için toplam varyansın % 58.1'ini oluşturan 4 faktör tanımlanmıştır. Karakter boyutu için toplam varyansın % 59.6'sını oluşturan 3 faktör tanımlanmıştır. Mizaç boyutlarındaki faktöryel yapıya baktığımız zaman Keşfetmekten Heyecan Duyma (*NS1*) alt ölçeği *NS* faktörüne yüklenmeyip, *RD*'de pozitif bir faktör yüklendiğini ve *HA*'da bir negatif faktör yüklendiğini görüyoruz. Karakter boyutunda ise Kendini kabullenme (*SD4*) alt ölçeğinin *C*'de pozitif bir faktör yüklendiğini ve Empati duyma (*C2*) alt ölçeğinin *ST*'de bir pozitif faktör yüklendiğini görüyoruz.

Fresán vd. (2011) TCI-R'nin İspanyol versiyonunun psikometrik özelliklerini incelemek ve yaş ve cinsiyete göre kişilik özelliklerini karşılaştırmak amacıyla normal yetişkin bireylerden oluşan Meksika örnekleminde bir çalışma yürütmüşlerdir. Çalışmaya Mexico City örnekleminde 1059 kadın ve 1017 erkek olmak üzere toplam 2076 yetişkin (18-59 yaş aralığı) katılmıştır.

Tüm mizaç ve karakter boyutlarında yüksek iç tutarlılık değerleri elde edilmiştir ($\alpha \geq 0.80$). En yüksek iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.89) Kendini Yönetme (*SD*) boyutu için, en düşük iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.80) Ödül Bağımlılığı (*RD*) boyutu için bildirilmiştir.

Temel Bileşenler Faktör Analizi (*Principal Component Analysis*) sonuçlarına baktığımız. Zaman Cloninger'in tanımladığı boyutlarla tutarlı sonuçlar elde edilmiştir. Mizaç boyutlarının faktöryel yapısında *HA4*, *RD1* ve *RD4* alt ölçekleri birden fazla faktöre orta düzeyde yüklenmiştir. Karakter boyutunda ise Kendini kabullenme (*SD4*) ve Empati duyma (*CO2*) alt ölçeklerinin birden fazla faktöre yüklendiği görülmektedir.

Snopek vd. (2012) Çek ergen örnekleminde TCI-R'nin psikometrik özelliklerini araştırmışlardır. Araştırmaya 15 yaşında olan 411 erkek ve 376 kız olmak üzere toplam 787 ergen dahil edilmiştir.

Tüm mizaç ve karakter boyutlarında yüksek iç tutarlılık değerleri elde edilmiştir ($\alpha \geq 0.83$). En yüksek iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.89) Zarardan Kaçınma (*HA*) boyutu için, en düşük iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.83) Yenilik Arayışı (*NS*) boyutu için bildirilmiştir.

Mizaç boyutunun faktöriyel yapısında NS1,RD1,RD4 alt ölçekleri, yüklenmesi beklenen faktör dışında veya birden fazla faktöre yüklenmiştir. Karakter boyutunda ise SD4 alt ölçeği yüklenmesi beklenen faktör dışında yüklenmiştir.

Jaksic vd. (2015) tarafından ayakta tedavi gören psikiyatri hastalarında TCI-R'nin Hırvatça versiyonunun psikometrik özellikleri araştırılmıştır. Araştırmaya 189 kadın ve 139 erkek olmak üzere toplam 328 ayakta tedavi gören Kafkas kökenli psikiyatri hastası dâhil edilmiştir.

En yüksek iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.93) Sebat Etme (*PS*) ve Zarardan Kaçınma (*HA*) boyutları için, en düşük iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.77) Yenilik Arayışı (*NS*) boyutu için bildirilmiştir.

Mizaç boyutunun faktöriyel analizi sonucunda NS1 ve RD1 hariç beklenen faktörlerine yüklendi. NS1 alt ölçeği RD faktörüne pozitif yüklenmiş, RD1 alt boyutu ise HA ve PS faktörlerine pozitif yüklenmiş ve RD4 kendi faktörünün yanında NS faktörüne negatif yüklenmiştir.

Karakter boyutunun faktöriyel yapısında SD4 ve C2 hariç beklenen faktörlerine yüklendi. SD4, faktör 2'ye (C) ve C2, faktör 3'e (ST) pozitif yüklendi.

Giakoumaki vd. (2016) tarafından iyi eğitilmiş 483 kişiden oluşan bir Yunanlı örnekleminde TCI-R' nin Yunanca versiyonunun psikometrik özellikleri araştırılmıştır.

En yüksek iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.93) Sebat Etme (*PS*) boyutu için, en düşük iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's Alpha =0.80) Yenilik Arayışı (*NS*) boyutu için bildirilmiştir.

Mizaç boyutunun faktöriyel analizi sonucunda NS1 hariç diğer ölçekler beklenen faktörlerine yüklendi. NS1 alt ölçeği HA faktörüne negatif yüklenmiş, RD1 alt boyutu ise kendi faktörü ile HA faktörüne pozitif yüklenmiş ve RD4 kendi faktörünün yanında NS faktörüne negatif yüklenmiştir.

Karakter boyutunun faktöriyel analizi sonucunda SD4 hariç ölçekler beklenen faktörlerine yüklendi. SD4, faktör 2'ye (C) pozitif yüklendi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE GEREÇLER

3.1. Çalışma Grubu

Bu çalışma 2016-2017 öğretim yılında Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Sanko Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi; Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Psikoloji, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, Hemşirelik, Endüstri Mühendisliği bölümlerinde okuyan 18-51 yaş aralığında bulunan 1026 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımın gönüllü olduğu araştırmada Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu'nun 5 geçerlik maddesini (36=4, 101=1, 120=5, 132=2, 209=3) yanlış işaretleyen katılımcıların verileri değerlendirme dışı bırakılmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

3.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Araştırma katılımcıları hakkında bilgi almak amacıyla araştırma tarafından hazırlanan 21 sorudan oluşan sosyo-demografik bilgi toplama formudur. Sosyodemografik Bilgi Formu'nda katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, kardeş, sayısı, doğum sırası, anne-baba yaş ve anne-baba eğitim durumları gibi sorular yer almaktadır. (EK 3).

3.2.2. Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R)

Cloninger vd. (1993) tarafından Cloninger'in psikobiyolojik kişilik kuramı temelinde geliştirilen Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI)'nin gözden geçirilmiş formu (TCI-R) 1999 yılında Cloninger tarafından önerilmiştir. Mizaç ve Karakter Envanteri Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R) kişiliğin mizaç ve karakter boyutlarını değerlendirir. TCI-R 240 maddeden oluşan, "Kesinlikle Yanlış", "Çoğu kez yanlış", "Ne doğru ne de yanlış ya da eşit derece de doğru ya da yanlış", "Çoğu kez doğru", "Kesinlikle Doğru" şeklinde cevaplandırılan 5'lik likert tipi bir öz değerlendirme ölçeğidir (Fossati vd., 2007: 381) (EK 4).

Ölçek, kişiliğin dört mizaç boyutunu ve üç karakter boyutunu ölçmektedir. Toplam 7 boyuttan ve bu boyutlara ait 29 alt ölçekten oluşmaktadır. Mizaç boyutunda Yenilik Arayışı (NS), Zarardan Kaçınma (HA), Ödül Bağımlılığı (RD) ve Sebat Etme (PS) her biri dört alt

ölçekten oluşur. Karakter boyutunda ise Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C), beş alt ölçekten oluşur; Kendini Aşma (ST) ise üç alt ölçekten oluşmaktadır. Her bir alt ölçeğin toplam puanı, ilgili alt ölçeğe tanımlanan maddelerden elde edilen puanlar toplanarak elde edilir. Her bir boyutun toplam puanı ise o boyutu oluşturan alt ölçeklerin toplam puanlarının toplanması ile edilir. Tüm ölçekler için pozitif yüklü maddeler (1=1, 2=2, 3=3, 4=4, 5=5) şeklinde puanlanırken, negatif yüklü maddeler ise (1=5, 2=4, 3=3, 4=2, 5=1) şeklinde puanlanmaktadır.

Türkçe TCI-R toplam 7 boyut ve bu boyutlara ait 29 alt ölçekten oluşmaktadır. Her bir alt ölçeğin toplam puanı, ilgili alt ölçeğe tanımlanan maddelerden elde edilen puanlar toplanarak elde edilir. Her bir boyutun toplam puanı ise o boyutu oluşturan alt ölçeklerin toplam puanlarının toplanması ile edilir. Tüm ölçekler için pozitif yüklü maddeler (1=1, 2=2, 3=3, 4=4, 5=5) şeklinde puanlanırken, negatif yüklü maddeler ise (1=5, 2=4, 3=3, 4=2, 5=1) şeklinde puanlanmaktadır.

Tüm ölçekler içinde pozitif olarak puanlandırılan maddelerin altı çizilmemiş, negatif olarak puanlandırılan maddelerin altı çizilmiştir.

Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R) Puanlaması

Boyut	Ölçek ve Alt Ölçekler	Maddeler
MIZAÇ BOYUTU	Yenilik Arayışı (Novelty Seeking)	
	NS1	Keşfetmekten heyecan duyma-Kayıtsız bir katılık 1, <u>53</u> , <u>63</u> , 104, 122, <u>145</u> , <u>156</u> , <u>165</u> , <u>176</u> , <u>205</u>
	NS2	Dürtüsellik-İyice düşünme (9 madde) 10, <u>47</u> , 71, 102, <u>123</u> , <u>179</u> , <u>193</u> , <u>210</u> , <u>239</u>
	NS3	Savurganlık-Tutumluluk <u>14</u> , 24, 59, <u>105</u> , <u>139</u> , <u>155</u> , <u>172</u> , 215, 222
	NS4	Düzensizlik-Düzenlilik 44, 51, <u>77</u> , 109, 135, <u>159</u> , <u>170</u>
	NS	Toplam Yenilik Arayışı Puanı (35 madde): NS1 + NS2 + NS3 + NS4
	Zarardan Kaçınma (Harm Avoidance)	
	HA1	Beklenti endişesi ve karamsarlık-Sınırsız iyimserlik 2, 46, <u>61</u> , <u>64</u> , 82, 144, 150, <u>161</u> , <u>171</u> , <u>217</u> , <u>230</u>
	HA2	Belirsizlik korkusu 9, <u>38</u> , 70, <u>103</u> , 113, <u>154</u> , <u>214</u>
	HA3	Yabancılardan çekinme 19, 30, <u>78</u> , <u>86</u> , <u>131</u> , 147, <u>180</u>
HA4	Çabuk yorulma ve dermansızlık 16, <u>81</u> , <u>98</u> , <u>121</u> , 136, 169, 186, <u>237</u>	
HA	Toplam Zarardan Kaçınma Puanı (33 madde): HA1 + HA2 + HA3 + HA4	
Ödül Bağımlılığı (Reward Dependence)		
RD1	Duygusallık 20, 31, 54, <u>65</u> , 97, 181, 216, 218	
RD2	Yakın iletişime açıklık-kayıtsız uzaklık 80, <u>92</u> , 125, <u>127</u> , 130, 162, 166, 177, <u>194</u> , 213	
RD3	Bağlanma 15, <u>79</u> , <u>96</u> , <u>110</u> , 116, <u>174</u>	
RD4	Bağımlılık <u>11</u> , <u>26</u> , <u>39</u> , <u>85</u> , <u>138</u> , <u>233</u>	
RD	Toplam Ödül Bağımlılığı Puanı (30 madde): RD1 + RD2 + RD3 + RD4	
Sebat Etme (Persistence)		
PS1	Çaba sarfetme isteği-tembellik 8, 60, 94, 114, <u>134</u> , <u>189</u> , 197, 200, 240	
PS2	Çok çalışkan olmak-şımartılmış olmak 5, 22, 45, 111, <u>140</u> , 163, 173, 228	
PS3	Azimli, kararlı olmak-düşük başarı göstermek 37, 62, 72, 117, 126, <u>153</u> , 191, 202, 207, 238	
PS4	Mükemmeliyetçi olmak-pragmatist olmak 55, 76, 119, <u>129</u> , 137, <u>146</u> , 158, 229	
PS	Toplam Sebat Etme Puanı (35 Madde): PS1 + PS2 + PS3 + PS4	
Kendini Yönetme (Self-Directedness)		
SD1	Sorumluluk alma-Kınama <u>3</u> , <u>17</u> , <u>34</u> , <u>49</u> , <u>66</u> , <u>167</u> , 211, <u>236</u>	
SD2	Amaçlılık-Amaçsızlık <u>6</u> , 35, 57, <u>69</u> , <u>87</u> , 225	
SD3	Beceriklilik <u>23</u> , <u>58</u> , <u>108</u> , 184, <u>221</u>	
SD4	Kendini kabullenme-Kendisiyle çekişme <u>21</u> , <u>83</u> , <u>168</u> , <u>178</u> , <u>182</u> , 188, <u>192</u> , 195, <u>227</u> , <u>231</u>	
SD5	Uyumlu ikincil huylar <u>48</u> , <u>90</u> , <u>100</u> , <u>107</u> , <u>115</u> , 149, 160, <u>196</u> , 204, 220, 235	
SD	Toplam Kendini Yönetme Puanı (40 madde): SD1 + SD2 + SD3 + SD4 + SD5	
İş Birliği Yapma (Cooperativeness)		
C1	Sosyal onaylama-Sosyal hoşgörüsüzlük 4, <u>28</u> , <u>124</u> , <u>133</u> , 142, <u>198</u> , 203, 224	
C2	Empati duyma-Sosyal ilgisizlik <u>18</u> , 41, 74, 89, 152	
C3	Yardımseverlik-yardım sevmemezlik 7, <u>27</u> , 50, <u>84</u> , 183, <u>185</u> , 201, <u>226</u>	
C4	Acıma-intikamcılık <u>33</u> , <u>67</u> , <u>93</u> , <u>128</u> , 199, <u>208</u> , 219	
C5	Erdemlilik, vicdanlılık-Kendine yarar sağlama <u>13</u> , 40, <u>75</u> , <u>88</u> , <u>141</u> , 164, 187, <u>234</u>	
C	Toplam İş Birliği Puanı (36 madde): C1 + C2 + C3 + C4 + C5	
Kendini Aşma (Self-Transcendence)		
ST1	Kendilik kaybı-Kendilik bilincinde yaşantı 25, 42, 56, 68, 95, 112, 151, 175, 212, 223	
ST2	Kişiler ötesi özdeşim-Kendine ayrışma 12, 29, 73, 91, 99, 148, 157, 190	
ST3	Manevi kabullenme-Akılcı maddecilik <u>32</u> , 43, 52, 106, 118, 143, <u>206</u> , <u>232</u>	
ST	Toplam Kendini Aşma Puanı (26 madde): ST1 + ST2 + ST3	

Geçerlik Maddeleri: 36=4, 101=1, 120=5, 132=2, 209=3

3.2.3. Beck Depresyon Envanteri (BDE)

Beck Depresyon Envanteri (BDI)'nin ilk formu 1961 yılında Beck ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin bu formu 1971 yılında BDI-IA olarak revize edilmiş ancak telif hakkına tabi tutulduğunda dolayı 1979 yılına kadar yayınlanmamıştır. Bu sürümünde 15 maddede çeşitli değişiklikler yapıldı, çift negatif yanıtlardan kaçınıldı ve geriye kalan 6 maddede herhangi bir değişiklik yapılmadı (Beck, Rush, Shaw ve Emery, 1979). Beck Depresyon Ölçeği 1996 yılında DSM-IV ölçütlerine göre BDI-II olarak yeniden revize edildi.

Beck Depresyon Ölçeği, depresif psikiyatrik hastaların sıklıkla sergilediği tutum ve belirtilerin klinik gözlemleri sonucu ortaya çıkmıştır (Beck vd., 1961). Ölçeğin üç versiyonu da katılımcıların depresyon ile ilişkili tutum ve semptomlarının (duygusal, bilişsel, fiziksel ve motivasyonel) şiddetini ölçmek için tasarlanmıştır. Bu çalışmamızda ölçeğin 1971 yılında revize edilmiş formu kullanılmıştır.

Beck Depresyon Ölçeği, 21 maddeden oluşan öz değerlendirme türü bir ölçektir. Ölçeğin doldurulması 5-10 dakika sürmektedir. Her bir madde, azdan çoğa doğru 0-3 arasında değişen bir şiddet ile değerlendirilen 4 seçenekten oluşur. Toplam skor 0-63 arasında değişir. Tüm cevapların toplam puanı şu şekilde değerlendirilir: 0 - 9 puan arası, "minimal düzeyde" depresif belirtiler; 10 - 16 puan arası, "hafif düzeyde" depresif belirtiler; 17 - 29 puan arası, "orta düzeyde" depresif belirtiler, 30 - 63 puan arası, "şiddetli düzeyde" depresif belirtiler (Hisli, 1988). Ölçeğin 1961 formunun iç tutarlılık (Cronbach's alpha =0.88), 1978 formu için ise (Cronbach's alpha =0.86) olarak bildirilmiştir (Beck ve Steer, 1984: 1365).

Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Hisli (1988,1989) tarafından yapılmıştır. Psikiyatrik hasta örnekleminde yapılan çalışmada BDI ve MMPI-Depresyon skalası arasındaki korelasyon katsayısı 0.63 olarak bildirilmiştir (Hisli, 1988: 119). Türk üniversite öğrencileri örnekleminde yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında ise madde analizinde korelasyon katsayısı 0.80, iki yarım güvenilirliği katsayısı ise 0.74 olarak bildirilmiştir (Hisli, 1989: 11).

3.2.4. Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ)

Beck Anksiyete Ölçeği Beck, Epstein, Brown ve Steer (1988) tarafından anksiyete belirtilerinin şiddetini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Bireylerin son bir hafta içinde yaşadıkları yaygın görülen anksiyete belirtilerinin şiddetinin sorulduğu 21 maddelik bir

ölçektir. Aynı zamanda ölçeğin kişi tarafından doldurulduğu, 4'lü likert tipi bir öz-bildirim ölçeğidir. 17-80 yaş arası bireyler için kullanılması uygundur.

Ölçeği oluşturan 21 maddenin 14 tanesi fiziksel belirtileri, yaygın anksiyete bozukluğu ve panik belirtilerini değerlendirirken, 3 tanesi endişeli ruh halini değerlendirmektedir. 3 madde ise belirli korkuları değerlendirmektedir. Bundan dolayı Beck Anksiyete Ölçeği (BAI) anksiyetenin fizyolojik, affektif ve bilişsel belirtilerini içermektedir (Beck vd., 1988: 894).

Beck Anksiyete ölçeği 0-63 arasında puan almaktadır. Ölçeği dolduranlar her bir maddedeki belirtinin "uygulama yapılan gün dahil, son bir haftadır" kendilerini ne şiddette rahatsız ettiğini her bir maddeye 0-3 arası puan vererek derecelendirmektedir. BAI'den alınabilecek en yüksek puan 63'tür (Beck ve Steer, 1993).

Ölçeğin orijinalinde iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's alpha =0.92) olarak ve 1 hafta arayla yapılan test tekrar test güvenilirliği katsayısı $r(81) = 0.75$ olarak bildirilmiştir (Beck vd., 1988: 893)

Ölçeğin ülkemizde Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması Ulusoy, Şahin ve Erkmen (1998) tarafından yapılmıştır. Çalışma 177 psikiyatrik hasta örneklemini üzerinde yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucu Beck Anksiyete Ölçeği Türkçe versiyonunun iç tutarlılık katsayısı Cronbach's alpha =0.93) olarak saptanmış ve toplam madde korelasyonlarının .45 ile .72 arasında değiştiği rapor edilmiştir. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğini saptamak amacıyla 1 hafta arayla örneklem grubunun bir bölümüne (n=43) tekrar BAI uygulanmıştır ve toplam puanlar arasındaki korelasyon $r=0.57$ olarak hesaplanmıştır (Ulusoy vd., 1998).

3.2.5. Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Formu (KİÖ-KTF)

Kişilik İnanç Ölçeği Beck ve Beck (1991) tarafından DSM'de Eksen II kişilik bozuklukları olarak tanımlanan 9 kişilik bozukluğunun her birine ilişkin işlevsel olmayan inanç ve tutumları değerlendirmek amacıyla geliştirilen bir öz değerlendirme ölçeğidir. Kişilik İnanç Ölçeği (PBQ)'nin özgün formunda 126 soru bulunmaktadır. Ayrıca her biri 14 sorudan oluşan 9 bölümden oluşmaktadır. Ölçek çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, şizoid, narsistik, histriyonik, ve paranoid bölümlerinden oluşmaktadır. Bu bölümlerin her biri DSM'deki bir kişilik bozukluğuna karşılık gelir. Kişiler her bir maddedeki ifadeyi okuduktan sonra o ifadeye ne kadar inandığını 0 (Hiç inanmıyorum) ile 4 (tamamıyla inanıyorum) arasında derecelendirilmiş bir şekilde işaretlerler.

Ölçeğin özgün formunun hem öğrenci hem de psikiyatrik hasta örnekleminde yüksek düzeyde iç tutarlılık ve test tekrar test güvenilirliğine sahip olduğu bildirilmiştir (Trull, Goodwin, Schopp, Hillenbrand ve Schuster, 1993; Butler, Beck ve Cohen, 2007). Ölçeğin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması Türkçapar vd. (2007) tarafından yapılmıştır. Yüksek düzeyde iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's alpha =0.95) ve test tekrar test güvenilirliğinde 0.65 - 0.87 arasında değişen korelasyon katsayıları elde edilmiştir (Türkçapar vd., 2007: 177).

Butler, Beck ve Cohen (2007) tarafından PBQ orijinal formunun ayırt edici özelliği yüksek 65 maddesi kullanılarak aynı değerlendirme özelliklerine sahip ancak daha kısa ve pratik olan Kişili İnanç Ölçeği-Kısa Formu (PBQ-SF) geliştirilmiştir. Ölçeğin kısa formu iki aşamada oluşturulmuştur. Birinci aşamada ayakta takibi yapılan psikiyatrik hastaların PBQ profilleri değerlendirilmiş ve her bir bölümdeki 14 sorudan en yüksek puana sahip 7 soru seçilerek kısa form oluşturulmuştur. İkinci aşamada ise oluşturulan yeni form başka bir psikiyatrik hasta örnekleminde uygulanmıştır (Butler vd., 2007). Bu çalışma sonucunda PBQ-SF toplam madde iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's alpha=0.97) bulunmuştur. Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları ise 0.81 ile 0.92 arasında değer almıştır. 4 hafta sonra yapılan test-tekrar test güvenilirliğinde ise Kaçınan 0.67, Bağımlı 0.80, Pasif-Agresif 0.80, Obsesif-Kompulsif 0.82, Antisosyal 0.57, Narsistik 0.74, Histrionik 0.78, Şizoid 0.74, ve Paranoid 0.72 olarak bildirilmiştir (Butler vd., 2007).

Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Formu'nun Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Taymur ve arkadaşları tarafından yapılmış ve bu çalışmada toplam maddeler için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's alpha=0.92), alt ölçeklerde ise 0.61 ile 0.85 arasında iç tutarlılık değerleri elde edilmiştir (Taymur, Türkçapar, Örsel, Sargın ve Akkoyunlu, 2011).

3.3. İşlem

Araştırma sürecine başlamadan önce ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılabileceğine dair ölçeği geliştiren Cloninger'den gerekli izin alınmıştır. TCI-R'nin İngilizce formu Türkçe ve İngilizce diline çok iyi derecede hakim olan Samet Kose tarafından Türkçe'ye çevrilmiş, daha sonra tersine çevirme ("back-translation") işlemi ölçeğin orijinalini daha önce hiç görmemiş olan iki kişi tarafından yapılmıştır ("blind-translation"). TCI-R'nin Türkçe uyarlamasının kültürel geçerliliğini sağlamak için, kültürel açıdan anlaşılması zor maddelerin varlığı dikkatle incelenmiş, Türk toplumu normlarına uymayan bir maddeye rastlanmamıştır. Ölçeğin son şekli araştırmada kullanılmak üzere Cloninger tarafından onaylanmıştır.

Gaziantep'ten Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sanko üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, İstanbul'dan Yıldız Teknik Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Konya'dan Necmettin Erbakan Üniversitesinde amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen bölümlerde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerine uygulama yapılması amacıyla üniversite yönetimi ve öğretim görevlileriyle iletişime geçilip gerekli izinler alınmıştır. Belirlenen ders saatlerinde öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilerek gönüllülük esasına dayalı olarak öğrencilerin ölçekleri doldurması sağlanmıştır. Bu üniversitelerin belirlenen bölümlerinde öğrenim görmekte olan 1026 öğrencinin sosyodemografik bilgileri toplanmış ve Beck Depresyon Envanteri (BDE), Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ), Kişilik İnanç Ölçeği- Kısa Formu (KİÖ-KTF) ve Mizaç ve Karakter Envanteri Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R) uygulanmıştır.

Test tekrar test güvenilirliğini incelemek için, ilk uygulamadan 4 hafta sonra 1026 öğrenciden seçilen 84 öğrenciye Türkçe TCI-R tekrar uygulandı.

3.4. Verilerin Analizi

Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R) geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı çalışmasında tüm veriler SPSS for Windows 24.0 programı ile analiz edilmiş olup hipotez sınamalarında anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak seçilmiştir. Türkçe TCI-R'nin iç tutarlılık güvenilirliği Cronbach Alfa analiz yöntemi ile hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla elde edilen puanla arasında Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bu çalışmada Türkçe TCI-R'nin yapı (construct) geçerliğini sınamak için aynılık (convergent) geçerliği ve faktör analizi teknikleri kullanılmıştır. Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe-TCI-R)'nin aynılık (*convergent*) geçerliğini sınamak için Beck Depresyon Envanteri (BDE), Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ) ve Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Formu (KİÖ-KTF) ile arasındaki Pearson korelasyon katsayılarına bakılmıştır. Türkçe TCI-R temel alınarak ilgili madde gruplarının ölçtüğü değişkenler (faktörler) SPSS 24.0 kullanılarak "promax" eksen döndürmesi tekniği ve temel bileşenler faktör analizi (Principal Component Analysis) ile incelenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Örneklem Sosyodemografik Özellikleri

Araştırmanın örneklemini oluşturan 1026 kişinin cinsiyet, medeni durum, anne ve babanın sağ veya ölü olması, ailede boşanma durumu, ailede ruhsal hastalık durumu, kişide ruhsal hastalık bulunması, ruhsal hastalık nedeniyle tedavi görme ve intihar girişimine ilişkin tanımlayıcı bilgilerin dağılımı aşağıda Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Örneklem Sosyodemografik Özellikleri

	<i>n</i>	%
Cinsiyet		
Kadın	786	76.6
Erkek	240	23.4
Medeni Durum		
Bekar	981	95.6
Evli	33	3.2
Birlikte Yaşıyor	3	0.3
Ayrı	1	0.1
Boşanmış	8	0.8
Anne Sağ-Ölü		
Sağ	1015	98.9
Ölü	11	1.1
Baba Sağ-Ölü		
Sağ	992	96.7
Ölü	34	3.3
Ailede Boşanma		
Hayır	977	95.2
Evet	49	4.8
Ailede Ruhsal Hastalık		
Hayır	882	86.0
Evet	144	14.0
Ruhsal Hastalık		
Hayır	983	95.8
Evet	43	4.2
Ruhsal Hastalık Nedeniyle Tedavi		
Hayır	939	91.5
Evet	87	8.5
İntihar Girişimi		
Hayır	973	94.8
Evet	53	5.2

Araştırmaya katılan katılımcıların %76.6'sını kadınlar, %23.4'ünü erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş ortalamasının ($\bar{x} = 21.54$, $Ss = 3.3$) olduğu görülmektedir. Kadınların yaş ortalaması 21.23 (yaş aralığı:18-51), erkeklerin yaş ortalaması 22.55 (yaş aralığı:18-50)'dir. Katılımcıların %95.6'sının bekâr, %3.2'nin evli, %0.8'nin boşanmış olduğu ve %98.9'nun annesinin sağ, %1.1'nin annesinin vefat etmiş olduğu, %96.7'sinin babasının sağ, %3.3'nün babasının vefat etmiş olduğu görülmektedir. Katılımcılardan 49 kişinin (%4.8) ailesinde boşanma, 144 kişinin (%14) ailesinde ruhsal hastalığı olan birisinin olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcılardan 43 kişi (%4.2) ruhsal hastalığı olduğunu belirtmiş ve 87 kişi (%8.5) ruhsal hastalık nedeniyle tedavi görmüştür. Katılımcılardan 53 kişinin (%5.2) intihar girişimi öyküsüne sahip olduğu görülmektedir.

4.2. Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R) Alt Ölçeklerinin Kendi Arasında ve Yaş ile olan Korelasyonuna İlişkin Bulgular

Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R alt boyutlarının kendi aralarındaki ve yaş arasındaki ilişkiye ortaya koymak amacıyla Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucu ortaya çıkan pearson korelasyon katsayıları Tablo 11'de verilmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre Ödül Bağımlılığı (RD) boyutu hariç Türkçe TCI-R alt boyutları ile yaş arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunmuştur. En yüksek ilişki yaş ile Zarardan Kaçınma (HA) boyutu arasında bulunmuştur ($r=-0.141$, $p<0.01$). Yaş ile Kendini Yönetme (SD) boyutu arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0.120$, $p<0.01$). Yani yaş arttıkça kişilerin Kendini Yönetme (SD) ölçeğinden aldığı puan da artmıştır. Kendini Aşma (ST) ile Yenilik Arayışı (NS) ve Kendini Yönetme (SD); Kendini Yönetme (SD) ile Ödül Bağımlılığı (RD) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Diğer boyutların birbirleri ile pozitif veya negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Ölçekler arasında en yüksek korelasyon katsayısının, Kendini Yönetme (SD) ile Zarardan Kaçınma (HA) arasında olduğu görülmektedir ($r=-0.469$, $p<0.01$). Bu ilişki negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 11. Türkçe TCI-R Boyutları ve Yaş Arasında Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Boyutlar	NS	HA	RD	PS	SD	C	ST	Yaş
Yenilik Arayışı (NS)								
Zarardan Kaçınma (HA)	-0.226**							
Ödül Bağımlılığı (RD)	0.161**	-0.083**						
Sebat Etme (PS)	-0.205**	-0.432**	0.067*					
Kendini Yönetme (SD)	-0.176**	-0.469**	0.055	0.443**				
İş Birliği Yapma (C)	-0.155**	-0.206**	0.387**	0.269**	0.456**			
Kendini Aşma (ST)	0.015	-0.116**	0.105**	0.329**	0.036	0.203**		
Yaş	-0.089**	-0.141**	-0.003	0.095**	0.120**	0.078*	-0.094**	

* p < .05, ** p < .01

4.3. Türkçe TCI-R Boyutlarının ve Alt ölçeklerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Kişilerin Türkçe TCI-R boyutları ve alt ölçeklerinden aldıkları puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği 1026 kişiden elde edilen veri üzerinden araştırılmıştır. Bağımsız örneklem t testi sonuçları Tablo 12 ve 13’de yer almaktadır.

Tablo 12. Türkçe TCI-R Mizaç Boyutu ve Alt ölçeklerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Mizaç Boyutu	Cinsiyet	N	Ort.	S.s.	S.D.	t	p	d
Yenilik Arayışı	Kadın	786	103.80	11.31	1024	-1.25	0.213	0.092
	Erkek	240	104.84	11.31				
NS1 (Keşfetmekten Heyecan Duyma)	Kadın	786	31.70	4.09	1024	-1.27	0.205	0.096
	Erkek	240	32.08	3.84				
NS2 (Dürtüsellik)	Kadın	786	24.37	3.96	1024	0.39	0.694	0.028
	Erkek	240	24.26	3.86				
NS3 (Savurganlık)	Kadın	786	27.95	6.15	1024	0.06	0.949	0.005
	Erkek	240	27.92	5.63				
NS4 (Düzensizlik)	Kadın	786	19.78	3.35	1024	-3.11	0.005	-0.217
	Erkek	240	20.58	3.99				
Zarardan Kaçınma	Kadın	786	98.47	16.06	1024	4.05	0.000	0.299
	Erkek	240	93.67	16.07				
HA1 (Beklenti endişesi)	Kadın	786	32.61	6.17	1024	3.05	0.002	0.227
	Erkek	240	31.23	6.01				
HA2 (Belirsizlik korkusu)	Kadın	786	22.33	4.53	1024	4.84	0.000	0.359
	Erkek	240	20.71	4.49				
HA3 (Yabancılardan çekinme)	Kadın	786	19.97	4.98	1024	1.47	0.143	0.110
	Erkek	240	19.43	4.87				
HA4 (Çabuk yorulma ve dermansızlık)	Kadın	786	23.56	5.12	1024	3.39	0.001	0.250
	Erkek	240	22.29	5.02				
Ödül Bağımlılığı- RD	Kadın	786	99.51	12.76	1024	3.36	0.000	0.263
	Erkek	240	96.48	10.15				
RD1 (Duygusallık)	Kadın	786	28.87	4.34	1024	6.47	0.000	0.478
	Erkek	240	26.80	4.33				
RD2 (Yakın iletişime açıklık)	Kadın	786	34.66	5.73	1024	0.55	0.572	0.039
	Erkek	240	34.44	5.33				
RD3 (Bağlanma)	Kadın	786	18.94	4.48	1024	1.02	0.262	0.078
	Erkek	240	18.62	3.74				
RD4 (Bağımlılık)	Kadın	786	17.03	3.09	1024	1.76	0.079	0.127
	Erkek	240	16.63	3.23				
Sebat Etme- PS	Kadın	786	120.36	17.69	1024	-1.28	0.202	-0.095
	Erkek	240	122.02	17.28				
PS1 (Çaba sarf etme isteği)	Kadın	786	31.21	4.90	1024	0.73	0.463	0.054
	Erkek	240	30.95	4.81				
PS2 (Çok çalışkan olmak)	Kadın	786	27.70	4.56	1024	-2.48	0.013	-0.183
	Erkek	240	28.53	4.51				
PS3 (Azimli, kararlı olmak)	Kadın	786	35.79	5.45	1024	-0.73	0.463	-0.054
	Erkek	240	36.08	5.29				
PS4 (Mükemmeliyetçi olmak)	Kadın	786	25.67	5.18	1024	-2.11	0.035	-0.159
	Erkek	240	26.47	4.85				

Türkçe TCI-R mizaç boyutları için yapılan analizden elde edilen bulgulara göre; erkek ve kadınların **Yenilik Arayışı (NS)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Erkek ve kadınların **Keşfetmekten Heyecan Duyma (NS1)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Erkek ve kadınların **Dürtüsellik (NS2)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Erkek ve kadınların **Savurganlık (NS3)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Erkek ve kadınların **Düzensizlik (NS4)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=-3.11$, $p<0.05$). Erkek katılımcıların “Düzensizlik” puan ortalamaları ($\bar{x} = 20.58$; $Ss = 3.99$) kadın katılımcıların “Düzensizlik” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 19.78$; $Ss = 3.35$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Zarardan Kaçınma (HA)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=4.05$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Zarardan Kaçınma” puan ortalamaları ($\bar{x} = 98.47$; $Ss = 16.06$) erkek katılımcıların “Zarardan Kaçınma” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 93.67$; $Ss = 16.07$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Beklenti Endişesi (HA1)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=3.05$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Beklenti Endişesi” puan ortalamaları ($\bar{x} = 32.61$; $S.S. = 6.17$) erkek katılımcıların “Beklenti Endişesi” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 31.23$; $S.S. = 6.01$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Belirsizlik Korkusu (HA2)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=4.84$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Belirsizlik Korkusu” puan ortalamaları ($\bar{x} = 22.33$; $Ss = 4.53$) erkek katılımcıların “Belirsizlik Korkusu” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 20.71$; $Ss = 4.49$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Yabancılardan Çekinme (HA3)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Çabuk Yorulma ve Dermansızlık (HA4)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=3.39$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Çabuk yorulma ve dermansızlık” puan ortalamaları ($\bar{x} = 23.56$; $Ss = 5.12$) erkek katılımcıların “Çabuk yorulma ve dermansızlık” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 22.29$; $Ss = 5.02$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Ödül Bağımlılığı (RD)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=3.36$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Ödül Bağımlılığı” puan

ortalamları ($\bar{x} = 99.51$; $Ss = 12.76$) erkek katılımcıların “Ödül Bağımlılığı” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 96.48$; $Ss = 10.15$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Duygusallık (RD1)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=6.47$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Duygusallık” puan ortalamaları ($\bar{x} = 28.87$; $Ss = 4.34$) erkek katılımcıların “Duygusallık” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 26.80$; $Ss = 4.33$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Yakın iletişime açıklık (RD2)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Bağlanma (RD3)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Bağımlılık (RD4)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Sebat Etme (PS)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Çaba sarf etme isteği (PS1)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Çok çalışkan olmak (PS2)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=-2.48$, $p<0.05$). Erkek katılımcıların “Çok çalışkan olmak” puan ortalamaları ($\bar{x} = 28.53$; $Ss = 4.51$) kadın katılımcıların “Çok çalışkan olmak” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 27.70$; $Ss = 4.56$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Azimli, kararlı olmak (PS3)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Mükemmeliyetçi olmak (PS4)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=-2.11$, $p<0.05$). Erkek katılımcıların “Mükemmeliyetçi olmak” puan ortalamaları ($\bar{x} = 26.47$; $Ss = 4.85$) kadın katılımcıların “Mükemmeliyetçi olmak” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 25.67$; $Ss = 5.18$) daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 13. Türkçe TCI-R Karakter Boyutu ve Alt ölçeklerinin Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Karakter Boyutu	Cinsiyet	N	Ort.	S.S.	S.D.	t	p	d
Kendini Yönetme	Kadın	786	132.52	15.21	1024	0.86	0.392	0.063
	Erkek	240	131.55	15.60				
SD1 (Sorumluluk alma)	Kadın	786	26.81	4.47	1024	0.44	0.660	0.033
	Erkek	240	26.66	4.74				
SD2 (Amaçlılık)	Kadın	786	22.12	3.74	1024	-0.27	0.786	-0.021
	Erkek	240	22.20	4.02				
SD3 (Beceriklilik)	Kadın	786	17.16	3.15	1024	-2.79	0.005	-0.206
	Erkek	240	17.81	3.16				
SD4 (Kendini kabullenme)	Kadın	786	27.58	5.99	1024	0.69	0.492	0.051
	Erkek	240	27.28	5.66				
SD5 (Uyumlu ikincil huylar)	Kadın	786	38.86	4.79	1024	3.48	0.001	0.255
	Erkek	240	37.61	5.02				
İş Birliği Yapma	Kadın	786	129.01	14.46	1024	5.62	0.000	0.411
	Erkek	240	122.96	15.01				
C1 (Sosyal onaylama)	Kadın	786	29.32	4.42	1024	3.47	0.001	0.256
	Erkek	240	28.19	4.42				
C2 (Empati duyma)	Kadın	786	18.99	2.55	1024	4.94	0.000	0.353
	Erkek	240	18.03	2.88				
C3 (Yardıms severlik)	Kadın	786	25.53	3.23	1024	1.71	0.087	0.129
	Erkek	240	25.13	2.99				
C4 (Acıma)	Kadın	786	24.76	6.10	1024	4.73	0.000	0.351
	Erkek	240	22.63	6.05				
C5(Erdemlilik-vicdanlılık)	Kadın	786	30.41	3.82	1024	4.79	0.000	0.331
	Erkek	240	28.98	4.77				
Kendini Aşma	Kadın	786	86.41	11.11	1024	2.92	0.004	0.214
	Erkek	240	84.00	11.43				
ST1 (Kendilik kaybı)	Kadın	786	32.48	4.93	1024	3.14	0.002	0.232
	Erkek	240	31.35	4.83				
ST2 (Kişiler ötesi özdeşim)	Kadın	786	26.12	4.47	1024	-0.76	0.448	-0.056
	Erkek	240	26.37	4.42				
ST3 (Manevi kabullenme)	Kadın	786	27.81	5.46	1024	3.72	0.000	0.269
	Erkek	240	26.29	5.84				

Türkçe TCI-R mizaç boyutları için yapılan analizden elde edilen bulgulara göre; erkek ve kadınların **Kendini Yönetme (SD)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Sorumluluk Alma (SD1)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Amaçlılık (SD2)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Beceriklilik (SD3)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=-2.79$, $p<0.05$). Erkek katılımcıların “Beceriklilik” puan ortalamaları ($\bar{x} = 17.81$; $Ss = 3.16$) kadın katılımcıların “Beceriklilik” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 17.16$; $Ss = 3.15$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Kendini kabullenme (SD4)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Uyumlu ikincil huylar (SD5)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=3.48$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Uyumlu ikincil huylar” puan ortalamaları ($\bar{x} = 38.86$; $Ss = 4.79$) erkek katılımcıların “Uyumlu ikincil huylar” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 37.61$; $Ss = 5.02$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **İş Birliği Yapma (C)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=5.62$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “İş Birliği Yapma” puan ortalamaları ($\bar{x} = 129.01$; $Ss = 14.46$) erkek katılımcıların “İş Birliği Yapma” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 122.96$; $Ss = 15.01$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Sosyal onaylama (C1)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=3.47$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Sosyal onaylama” puan ortalamaları ($\bar{x} = 29.32$; $Ss = 4.42$) erkek katılımcıların “Sosyal onaylama” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 28.19$; $Ss = 4.42$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Empati duyma (C2)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=4.94$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Empati duyma” puan ortalamaları ($\bar{x} = 18.99$; $Ss = 2.55$) erkek katılımcıların “Empati duyma” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 18.03$; $Ss = 2.88$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Yardımsverlik (C3)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Acıma (C4)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=4.73$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Acıma” puan ortalamaları ($\bar{x} = 24.76$; $Ss = 6.10$) erkek katılımcıların “Acıma” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 22.63$; $Ss = 6.03$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Erdemlilik-Vicdanlılık (C5)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=4.79$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Erdemlilik-vicdanlılık” puan ortalamaları ($\bar{x} = 30.41$; $Ss = 3.83$) erkek katılımcıların “Erdemlilik-vicdanlılık” puan

ortalamlarından ($\bar{x} = 28.98$; $Ss = 4.77$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Kendini Aşma (ST)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=2.92$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Kendini Aşma” puan ortalamaları ($\bar{x} = 86.41$; $Ss = 11.11$) erkek katılımcıların “Kendini Aşma” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 84.00$; $Ss = 11.43$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Kendilik kaybı (ST1)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=3.14$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Kendilik kaybı” puan ortalamaları ($\bar{x} = 32.48$; $Ss = 4.93$) erkek katılımcıların “Kendilik kaybı” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 31.35$; $Ss = 4.83$) daha yüksek çıkmıştır.

Erkek ve kadınların **Kişiler ötesi özdeşim (ST2)** puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Erkek ve kadınların **Manevi Kabullenme (ST3)** puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(1024)}=3.72$, $p<0.05$). Kadın katılımcıların “Manevi Kabullenme” puan ortalamaları ($\bar{x} = 27.81$; $Ss = 5.46$) erkek katılımcıların “Manevi Kabullenme” puan ortalamalarından ($\bar{x} = 26.29$; $Ss = 5.84$) daha yüksek çıkmıştır.

4.4. Güvenirlik Analizleri

Güvenirlik; ölçüm sonuçlarının ölçülmek istenen kavramı tutarlı bir şekilde ölçebilmesi; ölçüm aracının farklı yerlerde, farklı zamanlarda ve aynı evrenden seçilen farklı örneklemelere uygulandığında benzer sonuçlar vermesidir. Yani aynı ölçüm aracıyla farklı zamanlarda yapılan ölçüm sonuçları arasındaki tutarlılığı ifade etmektedir. Kullanılan ölçüm aracının çeşidine bağlı olarak farklı güvenilirlik analizleri ortaya çıkmakla birlikte sosyal bilim araştırmalarında yaygın olarak iç tutarlılık, test-tekrar test, paralel formlar ve değerlendirmeciler arası tutarlılık güvenilirliği kullanılmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2016: 159).

Araştırmamızda ölçeğin güvenilirliğini ortaya koymak için iç tutarlılık ve test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır.

4.4.1. İç Tutarlılık

İç tutarlılık güvenilirliği, ölçek maddelerinin belli bir kavramsal yapıya sahip olması ve ölçeğin tek seferde yapılan ölçümle söz konusu kavramsal yapıyı tutarlı bir şekilde ölçüp ölçmediğini göstermektedir (Gürbüz ve Şahin, 2016: 160).

İç tutarlılık analizleri, farklı hesaplama ve istatistiksel yöntemlerle yapılabilmektedir. Cronbach (1951) tarafından geliştirilen Cronbach alfa katsayısı, sıralama ölçeklerinde veya likert tipi ölçeklerde kullanılması uygun olan ve iç tutarlılık hesaplamalarında kullanılan en yaygın ve en güçlü yöntemlerdendir (Öncü, 1994: 45).

Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R) ölçeğinin iç tutarlılık güvenilirliği Cronbach Alfa analiz yöntemi ile hesaplanmıştır ve Türkçe TCI-R alt boyutlarına ilişkin Cronbach α değerleri Tablo 14' de verilmiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre tüm ölçekler için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach $\alpha=0.85$) bulunmuştur. Mizaç boyutuna baktığımız zaman; Yenilik Arayışı (NS) için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach $\alpha=0.73$), Yenilik Arayışı alt ölçekleri için sırasıyla 0.46, 0.51, 0.78, 0.45 bulunmuştur. Zarardan Kaçınma (HA) için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach $\alpha=0.89$), Zarardan Kaçınma alt ölçekler için sırasıyla 0.77, 0.69, 0.80, 0.76 bulunmuştur. Ödül Bağımlılığı (RD) için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach $\alpha=0.81$), Ödül Bağımlılığı alt ölçekleri için sırasıyla 0.63, 0.74, 0.72, 0.47 bulunmuştur.

Sebat Etme (PS) için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach $\alpha=0.92$), Sebat Etme alt ölçekleri için sırasıyla 0.73, 0.75, 0.79, 0.78 bulunmuştur.

Karakter boyutuna baktığımız zaman; Kendini Yönetme (SD) için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach $\alpha=0.85$), Kendini Yönetme alt ölçekleri için sırasıyla 0.72, 0.69, 0.61, 0.73, 0.63 bulunmuştur. İş Birliği Yapma (C) için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach $\alpha=0.86$), İş Birliği Yapma alt ölçekleri için sırasıyla 0.75, 0.53, 0.39, 0.88, 0.57 bulunmuştur. Kendini Aşma (ST) için iç tutarlılık katsayısı (Cronbach $\alpha=0.80$), Kendini Aşma alt ölçekleri için sırasıyla 0.65, 0.66, 0.78 bulunmuştur.

Tablo 14. TCI-R Ölçek ve Alt Ölçeklerine Ait Ortalama, Standart Sapma ve Cronbach α Değerleri

	Madde Sayısı	Ort.	S.S.	α
NS-Yenilik Arayışı	35	104.0	11.3	0.73
NS1 (Keşfetmekten Heyecan Duyma)	10	31.8	4.0	0.46
NS2 (Dürtüsellik)	9	24.4	3.9	0.51
NS3 (Savurganlık)	9	27.9	6.0	0.78
NS4 (Düzensizlik)	7	20.0	3.5	0.45
HA-Zarardan Kaçınma	33	97.4	16.2	0.89
HA1 (Beklenti endişesi)	11	32.3	6.2	0.77
HA2 (Belirsizlik korkusu)	7	22.0	4.6	0.69
HA3 (Yabancılardan çekinme)	7	19.8	5.0	0.80
HA4 (Çabuk yorulma ve dermansızlık)	8	23.3	5.1	0.76
RD-Ödül Bağlılığı	30	98.7	12.3	0.81
RD1 (Duygusallık)	8	28.4	4.4	0.63
RD2 (Yakın iletişime açıklık)	10	34.6	5.6	0.74
RD3 (Bağlanma)	6	18.9	4.3	0.72
RD4 (Bağlımlılık)	6	16.9	3.1	0.47
PS-Sebat Etme	35	120.8	17.6	0.92
PS1 (Çaba sarf etme isteği)	9	31.2	4.9	0.73
PS2 (Çok çalışkan olmak)	8	27.9	4.6	0.75
PS3 (Azimli, kararlı olmak)	10	35.9	5.4	0.79
PS4 (Mükemmeliyetçi olmak)	8	25.9	5.1	0.78
SD-Kendini Yönetme	40	132.3	15.3	0.85
SD1 (Sorumluluk alma)	8	26.8	4.5	0.72
SD2 (Amaçlılık)	6	22.1	3.8	0.69
SD3 (Beceriklilik)	5	17.3	3.2	0.61
SD4 (Kendini kabullenme)	10	27.5	5.9	0.73
SD5 (Uyumlu ikincil huylar)	11	38.5	4.9	0.63
C-İş Birliği Yapma	36	127.6	14.8	0.86
C1 (Sosyal onaylama)	8	29.1	4.4	0.75
C2 (Empati duyma)	5	18.8	2.7	0.53
C3 (Yardımseverlik)	8	25.4	3.2	0.39
C4 (Acıma)	7	24.3	6.2	0.88
C5 (Erdemlilik-vicdanlılık)	8	30.1	4.1	0.57
ST-Kendini Aşma	26	85.9	11.2	0.80
ST1 (Kendilik kaybı)	10	32.2	4.9	0.65
ST2 (Kişiler ötesi özdeşim)	8	26.2	4.5	0.66
ST3 (Manevi kabullenme)	8	27.5	5.6	0.78

4.4.2. Test-Tekrar Test Güvenirliği

Aynı grup üzerinde farklı zamanlarda iki kez veya daha fazla uygulanmasıyla elde edilen puanlar arasında Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı ile hesaplanan korelasyon bize bir ölçüm aracının test-tekrar test güvenirliliğini verir. Yüksek bir korelasyon bize hem test puanlarının kararlılığını hem de ölçülen özellikte iki uygulama arasındaki fazla bir değişme olmadığını göstermektedir (Büyüköztürk vd., 2008: 115).

Sosyal bilimlerde güvenirlilik katsayıları 0.40 ve altındaki değerler düşük, 0.40-0.60 arasındaki değerler yeterli, 0.60-0.80 arasındaki değerler yüksek ve 0.80 üzerindeki değerler ise çok yüksek olarak değerlendirilmektedir (Churchill ve Peter, 1984: 365).

Araştırmamızda Mizaç ve Karakter Envanteri- Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R)' nin test-tekrar test güvenirliliğini değerlendirmek amacıyla ilk uygulamaya katılan katılımcılar arasından 84 kişiye 4 hafta sonra tekrar uygulama yapılmıştır. Türkçe TCI-R ölçeğinin test-tekrar test güvenirliliğini ortaya koymak amacıyla yapılan analiz sonucu alt ölçeklere ait elde edilen korelasyon değerleri Tablo 15' de yer almaktadır.

Mizaç boyutu için; Yenilik Arayışı (NS), Zarardan Kaçınma (HA), Ödül Bağımlılığı (RD) ve Sebat Etme (PS) ölçeklerinin test-tekrar test puanları arasındaki korelasyon katsayıları sırasıyla 0.83, 0.91, 0.84, 0.87 bulunmuştur. Karakter boyutu için; Kendini Yönetme (SD), İş Birliği Yapma (C) ve Kendini Aşma (ST) ölçeklerinin test-tekrar test puanları arasındaki korelasyon katsayıları sırasıyla 0.87, 0.83, 0.79 bulunmuştur. İki test sonuçları arasındaki ilişkinin anlamlı ve çok yüksek olduğu görölmektedir ($p<0.01$).

Tablo 15. Türkçe TCI-R Test-Tekrar Test Korelasyon Sonuçları

	Test	Tekrar Test	r_{tt} (n=84)
NS-Yenilik Arayışı	104.0	101.3	0.831**
NS1 (Keşfetmekten Heyecan Duyma)	32.3	31.4	0.704**
NS2 (Dürtüsellik)	24.4	23.1	0.624**
NS3 (Savurganlık)	27.8	27.4	0.840**
NS4 (Düzensizlik)	19.5	19.3	0.640**
HA-Zarardan Kaçınma	98.3	94.5	0.906**
HA1 (Beklenti endişesi)	32.0	30.5	0.889**
HA2 (Belirsizlik korkusu)	22.6	22.4	0.846**
HA3 (Yabancılardan çekinme)	20.1	19.3	0.766**
HA4 (Çabuk yorulma ve dermansızlık)	23.5	22.4	0.848**
RD-Ödül Bağlılığı	100.4	103.2	0.844**
RD1 (Duygusallık)	28.5	31.5	0.729**
RD2 (Yakın iletişime açıklık)	35.2	38.1	0.824**
RD3 (Bağlanma)	19.4	19.0	0.861**
RD4 (Bağlılık)	17.2	14.7	0.663**
PS-Sebat Etme	123.8	136.8	0.868**
PS1 (Çaba sarf etme isteği)	32.6	35.8	0.775**
PS2 (Çok çalışkan olmak)	28.3	31.6	0.789**
PS3 (Azimli, kararlı olmak)	36.3	40.5	0.793**
PS4 (Mükemmeliyetçi olmak)	26.6	28.9	0.798**
SD-Kendini Yönetme	136.6	137.8	0.871**
SD1 (Sorumluluk alma)	27.8	26.9	0.792**
SD2 (Amaçlılık)	22.6	23.9	0.761**
SD3 (Beceriklilik)	17.5	17.2	0.776**
SD4 (Kendini kabullenme)	29.2	27.7	0.821**
SD5 (Uyumlu ikincil huylar)	39.5	42.2	0.768**
C-İş Birliği Yapma	131.9	137.5	0.836**
C1 (Sosyal onaylama)	29.7	32.0	0.700**
C2 (Empati duyma)	19.6	21.6	0.739**
C3 (Yardımseverlik)	26.0	26.5	0.707**
C4 (Acıma)	25.4	25.9	0.876**
C5 (Erdemlilik-vicdanlılık)	31.2	31.6	0.713**
ST-Kendini Aşma	85.8	93.0	0.792**
ST1 (Kendilik kaybı)	32.2	35.2	0.734**
ST2 (Kişiler ötesi özdeşim)	25.9	28.9	0.719**
ST3 (Manevi kabullenme)	27.8	29.9	0.846**
r_{tt} : test tekrar test korelasyonu **. Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.			

4.5. Geçerlik Analizleri

Geçerlilik, ölçüm aracının hangi özelliği ölçmek için geliştirilmişse ona uygun olması, bu ölçüm aracı ile toplanan verinin ölçülmek istenen özelliğin niteliğini tam olarak yansıtması, kısaca, söz konusu özelliği diğer özellikler ile karıştırmadan doğru ölçebilme yeterliliğidir. Literatürde farklı sınıflandırmalar olmakla birlikte geçerlik türlerinin üç grupta toplanması daha çok tercih edilmektedir. Bunlar, ölçüt (criterion) bağlantılı geçerlik, kapsam (content) bağlantılı geçerlik ve yapı (construct) bağlantılı geçerliktir (Portney and Watkins, 1993: 73).

Bu araştırmada Türkçe TCI-R'nin yapı (construct) geçerliğini sınamak için aynılık (convergent) geçerliği ve faktör analizi teknikleri kullanılacaktır.

4.5.1. Aynılık (convergent) Geçerliği

Bir ölçüm aracının aynılık geçerliği, aynı kavramsal yapıyı ölçen ölçüm araçlarının kendi aralarında en azından orta dereceli ilişkili olmasını ifade eder. Bunun için de benzer yapıları ölçen ölçekler ile arasındaki korelasyon katsayıları incelenir.

Yeni geliştirilen ölçek ile aynı yapıyı ölçen başka bir ölçek ile orta veya daha yüksek düzeyde ilişki göstermesi o ölçeğin aynılık geçerliğinin bulunduğunu ifade eder. Benzer şekilde bir ölçeğin farklı bir kavramsal alandaki ölçek ile korelasyon (ilişki) derecesinin düşük olması ölçeğin ayırt etme geçerliğinin olduğuna işaret eder (Reis ve Judd, 2000: 475).

Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe-TCI-R)'nin aynılık (convergent) geçerliğini sınamak için Beck Depresyon Envanteri (BDE), Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ) ve Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Formu (KİÖ-KTF) ile arasındaki korelasyona bakılmıştır. Aynı zamanda Türkçe TCI-R alt ölçekleri ile KİÖ-KTF alt ölçekleri arasındaki ilişkiye de bakılmıştır.

4.5.1.1. Türkçe TCI-R Alt Ölçekleri, Yaş ve Diğer Ölçekler Arasındaki Korelasyona İlişkin Bulgular

Aynılık (convergent) geçerliğini sınamak amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre; **Beck Depresyon Envanteri (BDE)** toplam puanı ile Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu mizaç boyutu alt ölçekleri; NS ($r=0.116$, $p<0.01$), NS2 ($r=0.070$, $p<0,05$), NS3 ($r=0.108$, $p<0.01$), NS4 ($r=0.141$, $p<0.01$), HA ($r=0.261$, $p<0.01$), HA1

($r=0.311$, $p<0.01$), HA2 ($r=0.082$, $p<0.01$), HA3 ($r=0.164$, $p<0.01$), HA4 ($r=0.219$, $p<0.01$), RD1 ($r=0.165$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü, RD2 ($r=-0.100$, $p<0.01$), RD3 ($r=-0.146$, $p<0.01$), PS ($r=-0.140$, $p<0.01$), PS1 ($r=-0.108$, $p<0.01$), PS2 ($r=-0.124$, $p<0.01$), PS3 ($r=-0.144$, $p<0.01$), PS4 ($r=-0.116$, $p<0.01$) arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Beck Depresyon Envanteri (BDE) toplam puanı ile Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu karakter boyutu alt ölçekleri; SD ($r=-0.410$, $p<0.01$), SD1 ($r=-0.375$, $p<0.01$), SD2 ($r=-0.317$, $p<0.01$), SD3 ($r=-0.208$, $p<0.01$), SD4 ($r=-0.182$, $p<0.01$), SD5 ($r=-0.334$, $p<0.01$), C ($r=-0.181$, $p<0.01$), C1 ($r=-0.119$, $p<0.01$), C2 ($r=-0.075$, $p<0.05$), C3 ($r=-0.145$, $p<0.01$), C4 ($r=-0.140$, $p<0.01$), C5 ($r=-0.153$, $p<0.01$) arasında negatif yönlü, ST ($r=0.079$, $p<0.05$), ST1 ($r=0.201$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ) toplam puanı ile Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu mizaç boyutu alt ölçekleri; NS ($r=0.068$, $p<0.05$), NS2 ($r=0.077$, $p<0.05$), NS4 ($r=0.101$, $p<0.01$), HA ($r=0.237$, $p<0.01$), HA1 ($r=0.266$, $p<0.01$), HA2 ($r=0.102$, $p<0.01$), HA3 ($r=0.144$, $p<0.01$), HA4 ($r=0.199$, $p<0.01$), RD1 ($r=0.160$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü, RD2 ($r=-0.068$, $p<0.05$), RD3 ($r=-0.113$, $p<0.01$), PS ($r=-0.083$, $p<0.01$), PS1 ($r=-0.075$, $p<0.05$), PS2 ($r=-0.069$, $p<0.05$), PS3 ($r=-0.092$, $p<0.01$) arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ) toplam puanı ile Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu karakter boyutu alt ölçekleri; SD ($r=-0.340$, $p<0.01$), SD1 ($r=-0.332$, $p<0.01$), SD2 ($r=-0.229$, $p<0.01$), SD3 ($r=-0.159$, $p<0.01$), SD4 ($r=-0.160$, $p<0.01$), SD5 ($r=-0.281$, $p<0.01$), C ($r=-0.176$, $p<0.01$), C1 ($r=-0.162$, $p<0.01$), C2 ($r=-0.079$, $p<0.05$), C3 ($r=-0.123$, $p<0.01$), C4 ($r=-0.135$, $p<0.01$), C5 ($r=-0.113$, $p<0.01$) arasında negatif yönlü, ST ($r=0.143$, $p<0.01$), ST1 ($r=0.248$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Yaş ile Türkçe TCI-R boyut ve alt ölçekleri NS1, RD, RD2, RD3, RD4, C1, C2, C5 ve ST2 arasında anlamlı olmayan, diğer alt ölçekler ile çok düşük derecede anlamlı ilişki bulunmuştur. Türkçe TCI-R ölçeğinin, yaş ve diğer ölçekler ile arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon katsayıları Tablo 16 ve Tablo 17'de ayrıntılı olarak verilmiştir.

4.5.1.2. Türkçe TCI-R Alt Ölçekleri ve KİÖ-KTF, Alt Ölçekleri Arasındaki Korelasyona İlişkin Bulgular

Türkçe TCI-R mizaç ve karakter boyutu alt ölçekleri ile Kişilik İnanç Ölçeği- Kısa Formu ve alt ölçekleri arasında Pearson Korelasyon analizi yapıldı. Yapılan analiz sonuçlarına göre, KİÖ-KTF toplam puanı ile Türkçe TCI-R mizaç boyutu alt ölçekleri; NS4 ($r=0.142$, $p<0.01$), HA ($r=0.133$, $p<0.01$), HA1 ($r=0.172$, $p<0.01$), HA3 ($r=0.143$, $p<0.01$), HA4 ($r=0.120$, $p<0.01$), PS3 ($r=0.064$, $p<0.05$) ve PS4 ($r=0.073$, $p<0.05$) arasında pozitif yönlü, NS1 ($r=-0.132$, $p<0.01$), RD ($r=-0.220$, $p<0.01$), RD2 ($r=-0.174$, $p<0.01$), RD3 ($r=-0.184$, $p<0.01$), RD4 ($r=-0.308$, $p<0.01$) arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. KİÖ-KTF toplam puanı ile Türkçe TCI-R karakter boyutu alt ölçekleri; SD ($r=-0.379$, $p<0.01$), SD1 ($r=-0.386$, $p<0.01$), SD2 ($r=-0.190$, $p<0.01$), SD3 ($r=-0.082$, $p<0.01$), SD4 ($r=-0.312$, $p<0.01$), SD5 ($r=-0.251$, $p<0.01$), C ($r=-0.439$, $p<0.01$), C1 ($r=-0.340$, $p<0.01$), C2 ($r=-0.222$, $p<0.01$), C3 ($r=-0.359$, $p<0.01$), C4 ($r=-0.317$, $p<0.01$), C5 ($r=-0.318$, $p<0.01$) arasında negatif yönlü, ST ($r=0.156$, $p<0.01$), ST1 ($r=0.254$, $p<0.01$), ST2 ($r=0.113$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

“Çekingen” alt ölçeğinde en yüksek ilişki, SD ve SD1 alt ölçekleri ile bulunmuştur ($r=-0.380$, $p<0.01$; $r=-0.415$, $p<0.01$). Bu ilişki negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Aynı şekilde “Bağımlı” alt ölçeğinde de en yüksek ilişki, SD ve SD1 alt ölçekleri ile bulunmuştur ($r=-0.459$, $p<0.01$; $r=-0.425$, $p<0.01$). Bu ilişki negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlıdır. “Bağımlı” alt ölçeği ile Zarardan Kaçınma (HA) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0.245$, $p<0.01$).

“Pasif-Agresif” alt ölçeğinde en yüksek ilişki, RD4 ve C3 alt ölçekleri arasında bulunmuştur ($r=-0.343$, $p<0.01$; $r=-0.351$, $p<0.01$). Bu ilişki negatif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlıdır. Aynı zamanda ST1 alt ölçeği ile pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0.266$, $p<0.01$).

“Obsesif-Kompulsif” alt ölçeğinde en yüksek ilişki, İş Birliği Yapma (C) ölçeği arasında bulunmuştur ($r=-0.300$, $p<0.01$). Bu ilişki negatif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlıdır. Aynı zamanda Sebat Etme (PS) boyutu ile pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0.265$, $p<0.01$).

“Antisosyal” alt ölçeği TCI-R’nin karakter boyutundan birçok alt ölçek ile yüksek ilişki göstermiştir. En yüksek ilişki ise İş Birliği Yapma (C) ölçeği arasında bulunmuştur ($r=-0.404$, $p<0.01$). Bu ilişki negatif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlıdır.

“Narsisistik” alt ölçeğinde en yüksek ilişki İş Birliği Yapma (C) ölçeği arasında bulunmuştur

($r=-0.449$, $p<0.01$). Bu ilişki negatif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlıdır.

“Histrionik” alt ölçeğinde en yüksek ilişki, Kendini Yönetme (SD) ölçeği arasında bulunmuştur ($r=-0.385$, $p<0.01$). Bu ilişki negatif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlıdır.

“Şizoid” alt ölçeğinde en yüksek ilişki, Ödül Bağımlılığı (RD) ölçeği arasında bulunmuştur ($r=-0.447$, $p<0.01$). Bu ilişki negatif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlıdır.

“Paranoid” alt ölçeğinde en yüksek ilişki İş Birliği Yapma (C) ölçeği arasında bulunmuştur ($r=-0.385$, $p<0.01$). Bu ilişki negatif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlıdır.

“Borderline” alt ölçeğinde en yüksek ilişki, Kendini Yönetme (SD) ölçeği arasında bulunmuştur ($r=-0.485$, $p<0.01$). Bu ilişki negatif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlıdır. Aynı zamanda HA ve HA1 alt ölçekleri ile pozitif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0.337$, $p<0.01$; $r=0.353$, $p<0.01$). Türkçe TCI-R ölçeğinin, yaş ve diğer ölçekler ile arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon katsayıları Tablo 16 ve Tablo 17’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 16. Türkçe TCI-R Mizaç Boyutu ve Alt Ölçekleri ile BDE, BAÖ ve KİÖ-KTF Arasındaki Korelasyona İlişkin Sonuçlar

	NS	NS1	NS2	NS3	NS4	HA	HA1	HA2	HA3	HA4	RD	RD1	RD2	RD3	RD4	PS	PS1	PS2	PS3	PS4
Yaş	-0.089**	AD	-0.080*	-0.046	-0.116**	-0.141**	-0.117**	-0.068*	-0.158**	-0.092**	AD	-0.106**	AD	AD	AD	0.095**	0.083**	0.083**	0.068*	0.104**
Toplam BDE	0.116**	AD	0.070*	0.108**	0.141**	0.261**	0.311**	0.082**	0.164**	0.219**	AD	0.165**	-0.100**	-0.146**	AD	-0.140**	-0.108**	-0.124**	-0.144**	-0.116**
Toplam BAÖ	0.068*	AD	0.077*	AD	0.101**	0.237**	0.266**	0.102**	0.144**	0.199**	AD	0.160**	-0.068*	-0.113**	AD	-0.083**	-0.075*	-0.069*	-0.092**	AD
Toplam KİÖ-KTF	AD	-0.132**	AD	AD	0.142**	0.133**	0.172**	AD	0.143**	0.120**	-0.220**	AD	-0.174**	-0.184**	-0.308**	AD	AD	AD	0.064*	0.073*
Çekingen	-0.065*	-0.229**	AD	AD	AD	0.273**	0.257**	0.102**	0.259**	0.211**	-0.184**	0.063*	-0.169**	-0.206**	-0.220**	-0.069*	-0.101**	-0.070*	AD	AD
Bağımlı	AD	-0.178**	0.099**	0.061*	0.084**	0.245**	0.243**	0.093**	0.171**	0.233**	AD	0.121**	AD	AD	AD	-0.135**	-0.136**	-0.140**	-0.105**	-0.098**
Pasif Agresif	0.128**	AD	0.069*	AD	0.250**	AD	0.075*	-0.110**	0.103**	AD	-0.188**	AD	-0.113**	-0.153**	-0.343**	AD	AD	AD	0.032	AD
Obsesif-Kompulsif	-0.114**	-0.113**	-0.099**	-0.078*	AD	AD	0.090**	-0.065*	AD	0.062*	-0.157**	AD	-0.096**	-0.130**	-0.281**	0.265**	0.150**	0.220**	0.279**	0.279**
Antisosyal	AD	AD	AD	AD	0.189**	AD	AD	-0.162**	AD	AD	-0.174**	AD	-0.094**	-0.126**	-0.313**	0.126**	AD	0.126**	0.131**	0.142**
Narsisistik	0.096**	AD	AD	AD	0.182**	AD	AD	-0.146**	AD	AD	-0.188**	-0.071*	-0.100**	-0.085**	-0.337**	0.100**	AD	0.105**	0.137**	0.106**
Histrionik	0.103**	AD	0.064*	0.076*	0.179**	0.063*	0.133**	-0.064*	AD	0.062*	AD	AD	AD	AD	-0.136**	AD	-0.066*	AD	AD	AD
Şizoid	-0.068*	-0.126**	AD	-0.062*	AD	AD	AD	-0.105**	0.086**	0.063*	-0.447**	-0.130**	-0.352**	-0.380**	-0.409**	0.085**	AD	0.106**	0.077*	0.113**
Paranoid	AD	-0.114**	AD	AD	0.071*	0.146**	0.181**	AD	0.168**	0.088**	-0.224**	AD	-0.197**	-0.200**	-0.250**	0.065*	AD	AD	0.070*	0.097**
Borderline	AD	-0.248**	0.107**	AD	0.076*	0.337**	0.352**	0.118**	0.268**	0.277**	-0.159**	AD	-0.209**	-0.156**	-0.119**	-0.174**	-0.187**	-0.175**	-0.150**	-0.106**

*Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed).

**Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed).

AD: Anlamlı Değil.

Tablo 17. Türkçe TCI-R Karakter Boyutu ve Alt Ölçekleri ile BDE, BAÖ ve KIÖ-KTF Arasındaki Korelasyona İlişkin Sonuçlar

	SD	SD1	SD2	SD3	SD4	SD5	C	C1	C2	C3	C4	C5	ST	ST1	ST2	ST3
Yaş	0.120**	0.073*	0.087**	0.097**	0.110**	0.042	0.078*	AD	AD	0.084**	0.093**	AD	-0.094**	-0.114**	AD	-0.092**
Toplam BDE	-0.410**	-0.375**	-0.317**	-0.208**	-0.182**	-0.334**	-0.181**	-0.119**	-0.075*	-0.145**	-0.140**	-0.153**	0.079*	0.201**	AD	AD
Toplam BAÖ	-0.340**	-0.332**	-0.229**	-0.159**	-0.160**	-0.281**	-0.176**	-0.162**	-0.079*	-0.123**	-0.135**	-0.113**	0.143**	0.248**	AD	AD
Toplam KIÖ-KTF	-0.379**	-0.386**	-0.190**	-0.082**	-0.312**	-0.251**	-0.439**	-0.340**	-0.222**	-0.359**	-0.317**	-0.318**	0.156**	0.254**	0.113**	AD
Çekingen	-0.380**	-0.415**	-0.230**	-0.183**	-0.214**	-0.247**	-0.360**	-0.286**	-0.192**	-0.299**	-0.258**	-0.247**	0.130**	0.209**	0.085**	AD
Bağımlı	-0.459**	-0.425**	-0.296**	-0.321**	-0.191**	-0.373**	-0.291**	-0.276**	-0.195**	-0.132**	-0.173**	-0.264**	0.066*	0.140**	AD	AD
Pasif Agresif	-0.258**	-0.268**	-0.155**	AD	-0.248**	-0.141**	-0.331**	-0.209**	-0.094**	-0.351**	-0.255**	-0.252**	0.141**	0.266**	0.113**	AD
Obsesif-Kompulsif	-0.197**	-0.236**	AD	0.063*	-0.292**	-0.088**	-0.300**	-0.247**	-0.141**	-0.254**	-0.230**	-0.183**	0.186**	0.213**	0.172**	AD
Antisosyal	-0.281**	-0.309**	-0.096**	0.033	-0.322**	-0.151**	-0.404**	-0.287**	-0.194**	-0.308**	-0.315**	-0.312**	0.170**	0.244**	0.147**	AD
Narsisistik	-0.251**	-0.238**	-0.064*	0.077*	-0.352**	-0.140**	-0.449**	-0.348**	-0.213**	-0.350**	-0.363**	-0.291**	0.134**	0.214**	0.095**	AD
Histrionik	-0.385**	-0.326**	-0.190**	-0.114**	-0.346**	-0.263**	-0.348**	-0.318**	-0.188**	-0.183**	-0.241**	-0.287**	0.082**	0.146**	0.084**	AD
Şizoid	-0.108**	-0.140**	-0.066*	0.080*	-0.115**	-0.070*	-0.291**	-0.170**	-0.143**	-0.390**	-0.181**	-0.202**	0.130**	0.231**	0.071*	AD
Paranoid	-0.299**	-0.343**	-0.129**	AD	-0.228**	-0.212**	-0.385**	-0.296**	-0.207**	-0.342**	-0.287**	-0.239**	0.153**	0.219**	0.096**	AD
Borderline	-0.485**	-0.452**	-0.356**	-0.324**	-0.192**	-0.383**	-0.378**	-0.312**	-0.235**	-0.275**	-0.244**	-0.294**	AD	0.156**	AD	AD
*Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed). **Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-tailed). AD: Anlamli Değil																

Tablo 18. TCI-R'nin Çeşitli Kültür ve Dillerde, Klinik ve Klinik Olmayan Örneklerde Yapılmış Çalışmalarına Ait Normatif Değerler

	Türk Üniversite Öğrencileri n=1026 (2017)			Belçika Sağlıkli Yetişkin Üniversite Öğrencileri n=958 (2005)			İspanyol Sağlıkli n=367 (2015)			Çek Sağlıkli Adölesan n=787 (2012)			Slovak Sağlıkli Üniversite Öğrencileri n=321 (2014)			Brezilya Sağlıkli Yetişkin+Öğrenci n=595 (2010)			Sırp Sağlıkli Yetişkin n=473 (2010)			İtalyan Sağlıkli n=385 (2008)			Fransız Sağlıkli Psikiyatrik Hasta n=482 (2005)			US				
	M	Sd	a	M	Sd	a	M	Sd	a	M	Sd	a	M	Sd	a	M	Sd	a	M	Sd	a	M	Sd	a	M	Sd	a	M	Sd	a	M	Sd
NS	104.0	11.3	0.73	100.2	14.2	0.78	92.49	14.94	0.74	107.2	14.9	0.83	100.63	11.46	0.71	98.8	13.8	0.71	100.90	13.72	0.78	98.5	12.9	0.78	100.6	15.3	0.80	98.3	13.3	0.80		
NS1	31.8	4.0	0.46	31.2	5.4	0.63	29.11	6.05	0.53	33.1	4.5	0.58	31.4	4.54	0.55	31.8	5.7	0.48	32.52	4.86	0.54	28.7	5.0	0.55	30.0	5.5	0.59	30.5	4.7	0.61		
NS2	24.4	3.9	0.51	24.0	5.3	0.58	21.74	5.48	0.56	25.2	5.2	0.75	23.65	4.38	0.59	22.6	5.2	0.59	21.97	5.05	0.70	24.4	5.3	0.71	24.4	5.6	0.70	23.1	4.8	0.71		
NS3	27.9	6.0	0.78	25.8	6.3	0.78	24.99	6.10	0.66	27.0	6.9	0.81	26.75	6.07	0.76	26.9	6.9	0.74	27.97	6.62	0.77	26.2	5.2	0.72	27.7	6.8	0.78	26.2	6.3	0.78		
NS4	20.0	3.5	0.45	19.1	4.4	0.57	16.64	4.59	0.44	21.9	3.7	0.50	18.82	3.97	0.49	17.5	4.2	0.42	18.64	4.08	0.50	19.3	3.75	0.45	18.6	4.3	0.46	18.5	4.2	0.61		
HA	97.4	16.2	0.89	94.0	18.2	0.90	96.97	16.24	0.80	91.7	15.8	0.89	89.5	17.85	0.90	96.8	16.7	0.84	88.11	16.13	0.87	96.4	14.4	0.85	109.0	21.3	0.92	89.6	17.7	0.91		
HA1	32.3	6.2	0.77	30.6	6.2	0.78	28.54	6.63	0.64	30.6	5.4	0.70	29.34	6.03	0.70	30.3	6.2	0.65	28.95	6.38	0.69	31.8	5.8	0.74	35.6	7.9	0.81	27.9	6.3	0.81		
HA2	22.0	4.6	0.69	22.4	5.3	0.74	25.49	4.93	0.60	20.7	4.9	0.74	20.96	5.19	0.75	24.1	5.0	0.59	21.94	5.06	0.69	22.5	3.9	0.50	25.1	5.4	0.74	22.2	4.8	0.73		
HA3	19.8	5.0	0.80	20.6	6.1	0.85	20.80	5.82	0.72	20.7	5.5	0.84	19.04	4.85	0.78	21.4	5.4	0.72	17.92	5.06	0.75	20.4	4.85	0.78	22.7	6.6	0.85	19.4	6.0	0.87		
HA4	23.3	5.1	0.76	20.4	5.3	0.73	22.13	5.60	0.60	19.8	4.7	0.75	20.15	5.34	0.80	21.0	5.8	0.71	20.99	5.03	0.70	21.7	5.1	0.72	25.7	6.9	0.83	20.1	5.6	0.82		
RD	98.7	12.3	0.81	101.7	13.4	0.81	108.17	15.52	0.80	101.7	13.4	0.85	102.03	11.24	0.76	102.5	13.8	0.77	102.96	12.34	0.79	101.4	13.0	0.83	100.1	14.9	0.84	103.8	13.8	0.87		
RD1	28.4	4.4	0.63	28.9	4.2	0.57	29.70	4.80	0.51	26.2	4.6	0.70	27.68	4.33	0.61	28.0	4.7	0.51	28.29	4.34	0.60	27.0	4.2	0.59	29.5	4.3	0.55	28.4	4.3	0.68		
RD2	34.6	5.6	0.74	34.4	5.9	0.72	36.04	7.48	0.75	35.2	5.9	0.73	35.47	5.18	0.68	34.9	6.1	0.68	35.66	5.77	0.71	34.8	5.7	0.75	32.9	6.9	0.83	35.2	6.0	0.81		
RD3	18.9	4.3	0.72	19.8	4.9	0.59	21.80	5.42	0.72	20.3	4.6	0.78	19.73	4.18	0.71	20.0	5.2	0.69	20.67	4.60	0.73	19.5	4.8	0.78	18.4	5.4	0.78	19.7	4.6	0.79		
RD4	16.9	3.1	0.47	18.7	3.8	0.45	20.62	4.25	0.48	20.0	3.1	0.51	19.15	3.2	0.40	19.5	4.1	0.48	18.43	3.37	0.47	20.1	3.4	0.36	19.3	3.7	0.47	20.6	3.3	0.51		
PS	120.8	17.6	0.92	117.8	18.4	0.90	112.82	19.47	0.86	111.3	16.9	0.87	119.58	16.76	0.91	120.6	17.1	0.86	120.56	17.39	0.90	116.3	14.4	0.87	114.0	21.0	0.92	124.7	17.5	0.93		
PS1	31.2	4.9	0.73	30.2	5.6	0.76	31.65	6.11	0.64	25.4	5.1	0.76	30.41	4.6	0.66	30.3	4.9	0.56	29.39	5.76	0.76	30.6	3.8	0.65	29.0	5.8	0.75	31.6	5.3	0.82		
PS2	27.9	4.6	0.75	27.9	5.0	0.76	27.67	5.71	0.68	27.3	4.6	0.77	28.2	4.59	0.75	29.4	5.1	0.65	28.06	4.82	0.70	27.65	4.5	0.62	26.8	5.7	0.78	29.3	4.6	0.79		
PS3	35.9	5.4	0.79	32.9	5.8	0.73	27.92	6.99	0.71	33.2	5.4	0.74	34.03	5.78	0.82	33.5	6.2	0.71	36.32	5.46	0.74	31.8	5.9	0.80	31.9	7.0	0.80	35.9	5.7	0.84		
PS4	25.9	5.1	0.78	26.7	5.3	0.69	25.58	5.79	0.63	25.4	4.9	0.77	26.94	4.66	0.73	27.4	5.0	0.61	25.77	4.94	0.67	26.3	4.8	0.64	26.3	6.0	0.78	27.9	4.6	0.75		
SD	132.3	15.3	0.85	140.1	17.4	0.81	149.93	20.21	0.85	131.9	15.1	0.84	138.41	16.96	0.87	143.9	20.0	0.87	141.49	19.41	0.89	139.1	16.5	0.85	131.8	20.0	0.88	145.6	19.3	0.91		
SD1	26.8	4.5	0.72	29.1	5.1	0.73	31.77	6.16	0.76	28.7	4.4	0.71	28.45	4.53	0.67	29.4	5.7	0.71	30.03	5.23	0.75	29.6	4.8	0.72	27.2	5.6	0.72	30.4	5.0	0.78		
SD2	22.1	3.8	0.69	21.8	4.0	0.67	23.50	4.45	0.61	21.7	3.5	0.55	23.08	3.29	0.52	23.8	4.1	0.63	23.22	3.98	0.69	21.8	3.8	0.63	19.6	5.2	0.76	22.2	4.1	0.76		
SD3	17.3	3.2	0.61	17.8	3.3	0.60	18.83	3.79	0.56	16.9	3.0	0.58	17.71	3.42	0.69	18.7	3.8	0.64	17.67	3.54	0.66	18.2	3.0	0.59	16.0	3.8	0.68	19.0	3.1	0.72		
SD4	27.5	5.9	0.73	33.2	7.3	0.73	35.09	8.02	0.76	28.1	6.3	0.78	29.31	7.21	0.81	32.2	7.1	0.72	31.22	6.80	0.73	30.2	7.0	0.77	33.4	7.5	0.75	32.9	7.1	0.82		
SD5	38.5	4.9	0.63	38.1	5.8	0.48	40.71	6.43	0.64	36.6	4.9	0.66	39.86	5.36	0.72	39.8	6.3	0.69	39.36	6.76	0.79	39.3	5.6	0.66	35.6	6.9	0.78	41.1	6.4	0.81		
C	127.6	14.8	0.86	134.1	16.3	0.85	142.65	15.22	0.80	125.3	14.8	0.87	127.59	14.2	0.84	135.8	16.4	0.83	132.89	14.76	0.82	134.9	13.9	0.85	133.4	15.2	0.81	139.0	14.3	0.89		
C1	29.1	4.4	0.75	30.5	4.5	0.59	32.20	5.17	0.69	29.3	4.1	0.70	29.15	4.24	0.70	30.5	5.0	0.69	30.56	4.17	0.67	29.5	4.5	0.76	30.1	4.8	0.72	30.1	3.4	0.72		
C2	18.8	2.7	0.53	18.2	3.1	0.58	18.77	3.60	0.51	17.6	2.8	0.55	17.28	2.84	0.52	18.1	3.3	0.45	18.76	2.83	0.42	17.9	2.7	0.45	18.1	3.3	0.61	18.5	2.6	0.55		
C3	25.4	3.2	0.39	30.9	4.0	0.57	32.16	4.02	0.49	28.8	3.6	0.57	27.97	3.24	0.40	30.2	3.9	0.48	27.79	3.29	0.30	17.9	3.7	0.57	29.3	3.8	0.53	31.3	3.4	0.62		
C4	24.3	6.2	0.88	25.2	6.5	0.88	29.14	4.99	0.77	23.0	5.3	0.83	25.76	5.29	0.83	26.3	5.9	0.80	26.16	5.67	0.85	26.8	4.1	0.62	26.1	6.2	0.63	27.4	5.1	0.87		
C5	30.1	4.1	0.57	29.3	4.5	0.52	30.36	4.56	0.33	26.6	4.0	0.51	27.42	3.82	0.34	30.7	4.9	0.49	29.61	4.65	0.57	31.2	4.3	0.60	29.8	4.3	0.45	31.7	4.6	0.62		
ST	85.9	11.2	0.80	70.8	14.4	0.85	66.51	15.92	0.84	70.8	13.6	0.87	69.98	14.06	0.87	78.3	15.4	0.84	75.59	14.71	0.78	69.9	14.5	0.84	69.4	15.4	0.85	77.3	13.9	0.87		
ST1	32.2	4.9	0.65	29.9	6.2	0.70	28.29	7.31	0.72	30.3	6.0	0.73	28.43	5.8	0.73	29.8	6.5	0.68	28.90	6.74	0.75	27.7	6.9	0.74	29.7	7.1	0.74	27.7	5.7	0.72		
ST2	26.2	4.5	0.66	21.4	5.1	0.70	20.19	6.21	0.70	20.7	4.9	0.73	20.62	5.1	0.72	24.2	6.1	0.73	23.65	5.13	0.70	20.4	5.6	0.71	20.6	5.6	0.71	22.7	4.9	0.74		
ST3	27.5	5.6	0.78	19.6	6.5	0.79	18.02	5.99	0.70	19.8	5.7	0.78	20.93	5.93	0.78	24.3	6.5	0.72	23.05	6.17	0.78	21.9	5.5	0.64	19.1	6.6	0.77	26.9	6.8	0.84		

4.5.2. Yapı (Construct) Geçerliği

Mizaç ve Karakter Envanteri- Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe-TCI-R)' nun mizaç ve karakter boyutlarının yapı geçerliğini sınamak amacıyla Keşfedici Faktör Analizi (KFA) yöntemi kullanılmıştır. Cloninger (1999) tarafından geliştirilen ve teorik alt yapısı oluşturulan ve 29 alt ölçek, mizaç boyutu için 4, karakter boyutu için 3 olmak üzere toplam 7 faktörden oluştuğu öngörülen Türkçe TCI-R temel alınarak ilgili madde gruplarının ölçtüğü değişkenler (faktörler) SPSS 24.0 kullanılarak “promax” eksen döndürmesi tekniği ve temel bileşenler faktör analizi (principal component analysis) ile sınanmıştır.

Öncelikle örneklemin faktör analizi yapılması için yeterli olup olmadığını öğrenmek için Kaiser-Meyer- Olkin Measure (KMO) Örneklem Yeterliliği ve Barlett Küresellik testleri gerçekleştirilmiştir (Tablo 14 ve Tablo 15). KMO değerinin 0.60 ve üstünde çıkması, Barlett testi sonucunun anlamlı çıkması örneklemin faktör analizi için yeterli olacağına işaret eder (Büyüköztürk, 2007: 145).

Tablo 19’ da mizaç boyutu için KMO ve Barlett test sonucu yer almaktadır. Elde edilen test sonucuna göre KMO örneklem yeterlilik değerinin 0.83 çıkması, örneklemin büyüklüğünün faktör analizi için oldukça yeterli olduğunu göstermektedir. Aynı tablodaki Barlett Küresellik Testi sonucunun [$\chi^2_{(231)}=6398,71$, $p<0.001$] anlamlı olması maddeler arasındaki korelasyon ilişkilerinin faktör analizi yapılması için uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 19. Mizaç Boyutu için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uygunluğu Testi		0.83
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki Kare	6398.71
	Sd	120
	p	0.000

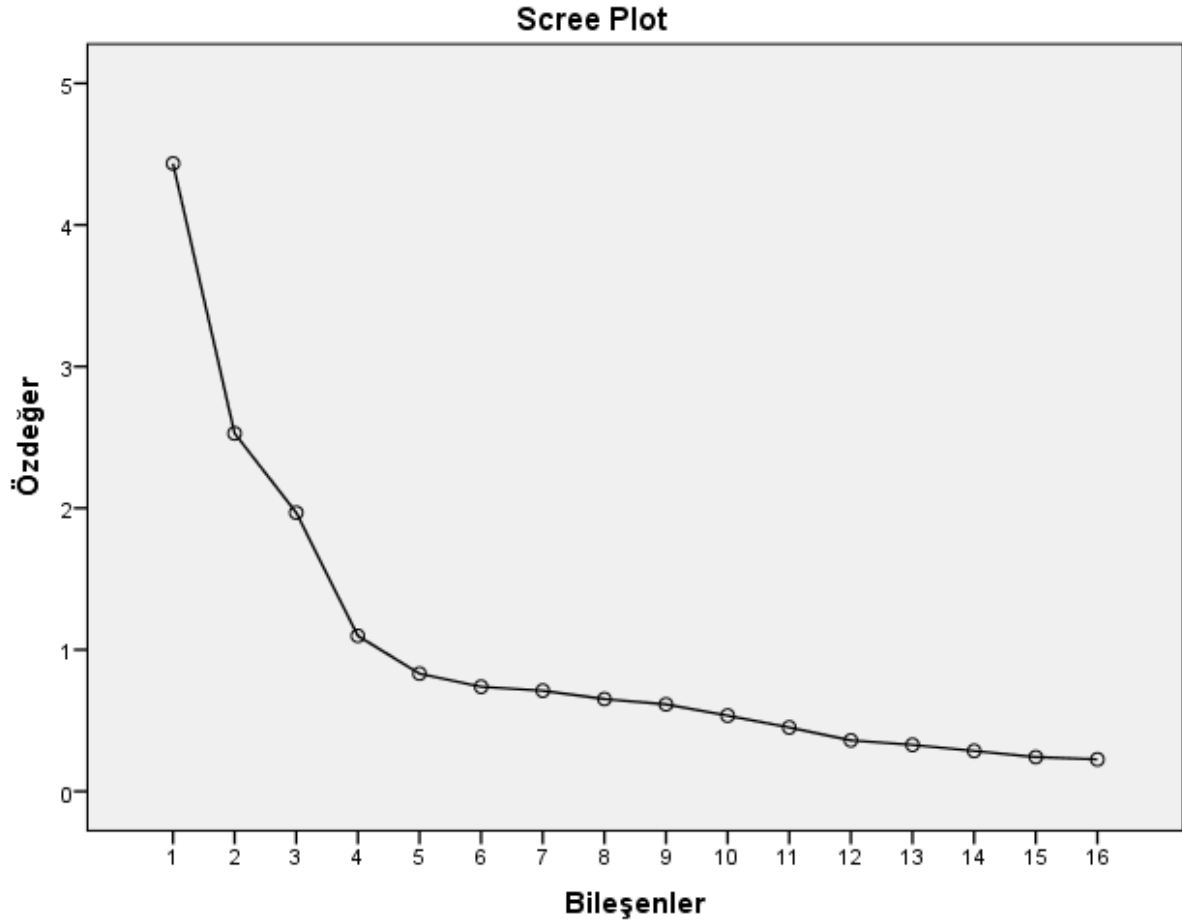
Mizaç boyutu ölçeklerinin faktör yapısı, özdeğerlerin (eigenvalues) 1’den büyük olması koşulu ile keşfedici faktör analizi ile incelenmiştir. Temel bileşenler analizi neticesinde dört faktörlü bir sonuç elde edilmiştir. Promax eksen döndürme ile daha iyi bir faktör dağılımı elde edildi. Tablo 15’de görüldüğü üzere döndürme işleminden sonra birinci faktör %27.714, ikinci faktör %15.798, üçüncü faktör %12.301 ve dördüncü faktör %6.860 oranında varyansı açıklamaktadır. Faktörlerin toplam varyansın %62.674’ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Cloninger’in tanımladığı boyutlar ile tutarlı olarak faktör 1 (Sebat Etme/PS), faktör 2 (Zarardan Kaçınma/HA), faktör 3 (Ödül Bağımlılığı/RD) ve faktör 4 (Yenilik Arayışı/NS) alt ölçeklerini

içermiştir. NS1 beklenen faktöre zayıf yüklenirken (0.27) aynı zamanda faktör 2'ye (HA) negatif, faktör 3'e (RD) pozitif yüklenmiştir. RD1 kendi faktörü ile birlikte faktör 2'ye (HA) de pozitif yüklenmiştir. RD4 de kendi faktörü ile birlikte faktör 1 (PS) ve faktör 4 (NS)' e negatif yüklenmiştir.

Tablo 20. Mizaç Altölçeklerinin Promax Döndürmeli Temel Bileşen Analizi Sonuçları

Mizaç Alt Ölçekleri	Faktör 1 (PS)	Faktör 2 (HA)	Faktör 3 (RD)	Faktör 4 (NS)
NS1	0.13	-0.33	0.34	0.27
NS2	-0.26	0.03	0.01	0.61
NS3	-0.13	0.14	0.15	0.69
NS4	-0.21	-0.26	-0.07	0.57
HA1	-0.05	0.78	0.04	0.13
HA2	-0.07	0.70	0.01	-0.23
HA3	-0.09	0.61	-0.35	-0.06
HA4	-0.14	0.70	-0.15	0.05
RD1	0.34	0.62	0.51	0.18
RD2	0.10	-0.09	0.82	0.07
RD3	-0.17	-0.19	0.81	-0.05
RD4	-0.41	0.04	0.54	-0.50
PS1	0.83	0.00	0.11	-0.07
PS2	0.82	-0.18	-0.04	-0.05
PS3	0.86	-0.02	0.04	-0.15
PS4	0.84	-0.07	-0.12	-0.20
Özdeğerler (Eigenvalues)	4.434	2.528	1.968	1.098
Açıklanan Varyans yüzdesi %	27.714	15.798	12.301	6.860
Toplam Açıklanan Varyans yüzdesi %		62.674		

Mutlak değerleri .40 ve üstündeki yükleme değerleri koyu renkle gösterilmiştir.

Şekil 4. Faktör Özdeğerlerine İlişkin Yamaç-Birikim Grafiği

Tablo 21’ de mizaç boyutu için KMO ve Barlett test sonucu yer almaktadır. Elde edilen test sonucuna göre KMO örneklem yeterlilik değerinin 0.78 çıkması, örneklemin büyüklüğünün faktör analizi için oldukça yeterli olduğunu göstermektedir. Aynı tablodaki Barlett Küresellik Testi sonucunun [$\chi^2_{(78)}=3941,91$, $p<0.001$] anlamlı olması maddeler arasındaki korelasyon ilişkilerinin faktör analizi yapılması için uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 21. Karakter Boyutu için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

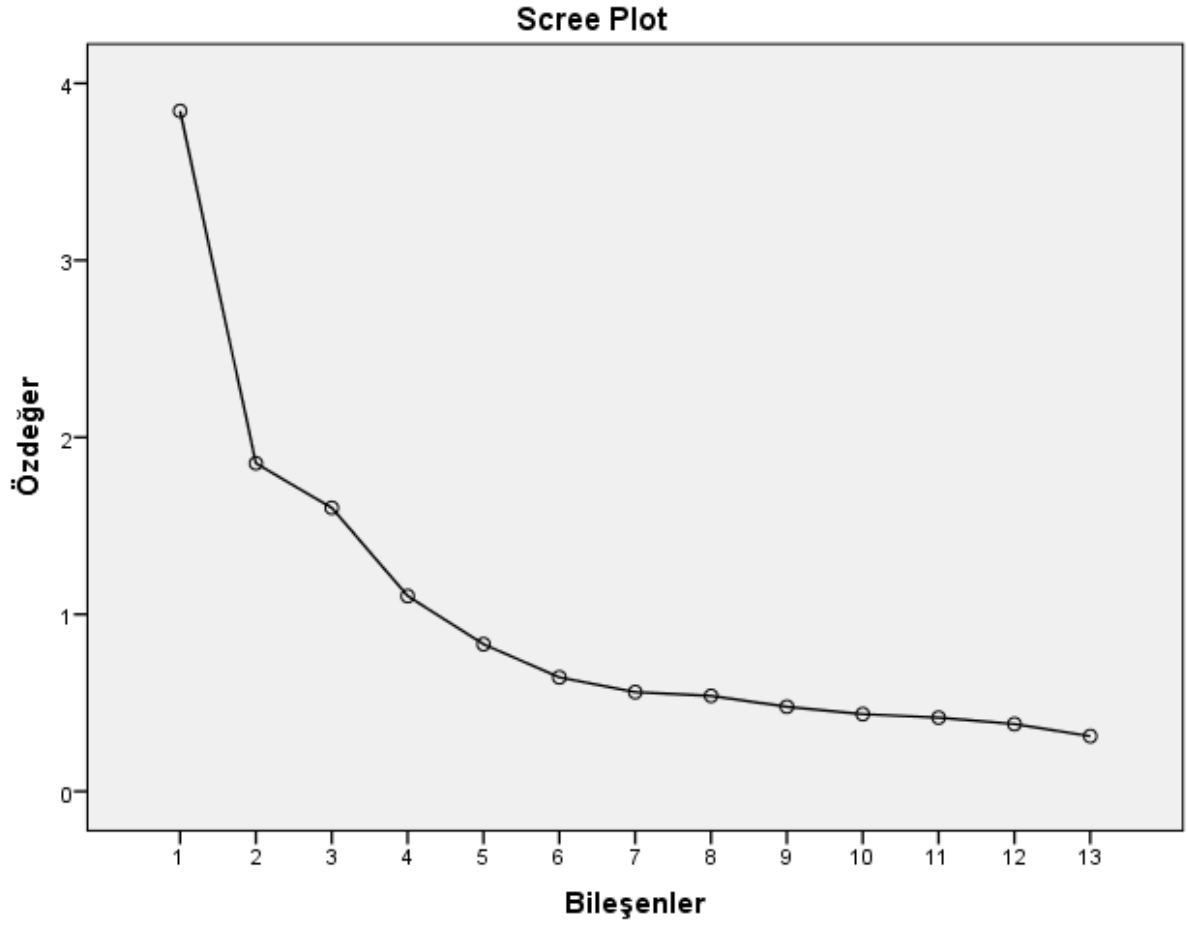
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uygunluğu Testi		0.78
Bartlett Küresellik Testi	Yaklaşık Ki Kare	3941,91
	Sd	78
	p	0.000

Karakter boyutu altölçeklerinin faktör yapısı, özdeğerlerin (eigenvalues) 1'den büyük olması koşulu ile keşfedici faktör analizi ile incelenmiştir. Temel bileşenler analizi neticesinde üç faktörlü bir sonuç elde edilmiştir. Promax eksen döndürme ile daha iyi bir faktör dağılımı elde edildi. Tablo 17'de görüldüğü üzere döndürme işleminden sonra birinci faktör %29.570, ikinci faktör %14.253 ve üçüncü faktör %12.321 oranında varyansı açıklamaktadır. Faktörlerin toplam varyansın %56.144'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Cloninger'in tanımladığı karakter boyutları ile tutarlı olarak faktör 1 (İş Birliği Yapma/C), faktör 2 (Kendini Yönetme/SD) ve faktör 3 (Kendini Aşma/ST) alt ölçeklerini içermiştir. Sadece SD4 beklenen faktöre yüklenmeyip faktör 1'e (C) pozitif yüklenmiştir.

Table 22. Karakter Altölçeklerinin Promax Döndürmeli Temel Bileşen Analizi Sonuçları

Karakter Alt Ölçekleri	Faktör 1 (C)	Faktör 2 (SD)	Faktör 3 (ST)
SD1	0.09	0.76	-0.29
SD2	0.03	0.77	0.14
SD3	-0.28	0.92	0.07
SD4	0.47	0.04	-0.39
SD5	0.12	0.75	-0.01
C1	0.74	0.04	0.00
C2	0.54	0.09	0.26
C3	0.74	-0.12	-0.03
C4	0.83	-0.14	-0.04
C5	0.55	0.15	0.21
ST1	-0.15	-0.15	0.77
ST2	0.12	0.07	0.78
ST3	0.14	0.08	0.61
Özdeğerler (Eigenvalues)	3.844	1.853	1.602
Açıklanan Varyans yüzdesi %	29.570	14.253	12.321
Toplam Açıklanan Varyans yüzdesi %		56.144	

Mutlak değerleri .40 ve üstündeki yükleme değerleri koyu renkle gösterilmiştir.

Şekil 5. Faktör Özdeğerlerine İlişkin Yamaç-Birikim Grafiği

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu bölümde Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R)'nin geçerlik, güvenirlik ve faktör yapısına ilişkin çalışmamızda elde ettiğimiz bulgular, literatürdeki bilgiler ışığında tartışılacaktır. Bununla birlikte Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R)'nin mizaç ve karakter boyutlarının yaş ile olan ilişkisi, mizaç ve karakter boyutlarının kendi aralarındaki ilişkisi ve Türkçe TCI-R boyutları ve alt ölçeklerinden aldıkları puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgular literatürdeki araştırmalar ışığında tartışılacaktır.

5.1. Türkçe TCI-R Mizaç ve Karakter Boyutları İle Yaş Arasındaki İlişki

Çalışmamızda yaş ile mizaç ve karakter boyutları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre; yaş ile Yenilik Arayışı (NS) arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yaş arttıkça bireylerin Yenilik Arayışı (NS) puanları azalmaktadır. Yaş ile Yenilik Arayışı (NS) arasındaki bulduğumuz negatif korelasyon önceki çalışmalarla da uyumludur (Hansenne, Delhez ve Cloninger, 2005; Pelissolo vd., 2005 ; Goncalves ve Cloninger, 2010; Gutierrez-Zotes vd., 2015; Giakoumaki vd., 2016). Yaş artarken Yenilik Arayışı (NS) puanlarının düşmesi, literatürde var olan çalışmalar ile de ortaya konulmuştur (Fresán vd., 2011; Josefsson vd., 2013; Trouillet ve Gana, 2008). Trouillet ve Gana (2008: 272), bu durum muhtemelen kişinin sosyal çevresi ile etkileşimindeki davranışlarının psikolojik açıdan olgunlaşması, onun hayal kırıklığı yaratabilecek davranışlardan kaçınması, yeniliğe, dürtüsellığe ve savurganlığa karşı verdiği tepkilerdeki değişiklikler ile ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. Cloninger, Przybeck, ve Svračić, (1991: 1053) ise yaş ile birlikte yeni uyaranlara ilginin azalması şeklinde açıklamış ve Yenilik Arayışı (NS) puanlarının her on yılda bir azaldığını bildirmişlerdir.

Yaş ile Zarardan Kaçınma (HA) arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani yaş arttıkça bireylerin Zarardan Kaçınma (HA) puanları azalmaktadır. Bu bulgu ile ilgili olarak literatürde var olan geçerlik çalışmalarına baktığımız zaman benzer şekilde Hansenne, Delhez ve Cloninger (2005: 44) negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Ancak Gutierrez-Zotes vd. (2015: 11) İspanyol örnekleminde yaş ile Zarardan Kaçınma (HA) arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuşlardır.

Yaş ile Sebat Etme (PS) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani yaş arttıkça Sebat Etme (PS) puanları da artmaktadır. Benzer şekilde Hansenne, Delhez ve Cloninger (2005: 44) Belçika örnekleminde yaptığı çalışmada pozitif ilişki bulunmuştur.

Yaş ile Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani yaş arttıkça Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C) puanları da artmaktadır. Cloninger vd., (1993: 985) tarafından özellikle yaş ile Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C) puanları arasında pozitif yönlü ve güçlü bir ilişki bildirilmiştir. TCI-R ile yapılan diğer geçerlik çalışmalarında da bu ilişki teyit edilmiştir (Hansenne, Delhez ve Cloninger, 2005; Pelissolo vd., 2005: 129). Elde ettiğimiz sonuç beklendiği gibi sağlıklı bireylerde yaş arttıkça kişinin kendi seçimlerinin sorumluluğunu alması, problemleri çözmede beceri ve güvenin gelişimi ve bireysel açıdan anlamlı amaçlar belirlemesi ve bunlara ulaşmadaki istemli güç ile kendini kabullenmesi de artmaktadır.

Yaş ile Kendini Aşma (ST) Yaş ile Sebat Etme (PS) arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani yaş arttıkça Kendini Aşma (ST) puanları azalmaktadır. Çalışmamızda beklendiği gibi Kendini Aşma (ST) puanları, yaşın artması ile artmayıp azaldığı saptanmıştır. Bu sonuç literatürdeki diğer araştırma sonuçları ile uyumsuzdur (Hansenne, Delhez ve Cloninger, 2005; Pelissolo vd., 2005; Gutierrez-Zotes vd., 2015; Giakoumaki vd., 2016) Bu durum, örnekleminizin yaş aralığının (18-51) geniş olmasına rağmen yaş ortalamasınının 21.54 olması nedeniyle örneklem grubunun büyük ölçüde genç bireylerden oluşması ve sayıca yaşlı bireylerin az olmasına bağlanabilir.

5.2. Türkçe TCI-R Mizaç ve Karakter Boyutlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Kişilerin Türkçe TCI-R boyutları ve alt ölçeklerinden aldıkları puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği 1026 kişiden elde edilen veriler üzerinden araştırılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre, cinsiyetin TCI-R'nin Zarardan Kaçınma (HA), Ödül Bağımlılığı (RD), İş Birliği Yapma (C) ve Kendini Aşma (ST) boyutlarını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir.

Mizaç boyutunda Zarardan Kaçınma (HA) puanlarında erkekler ve kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Kadınların Zarardan Kaçınma (HA) ölçeği ve tüm alt ölçeklerinde erkeklerden daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Bu bulgu literatürdeki TCI-R kullanılan diğer kültür ve dillerdeki çalışmalar ile de uyumludur (Gutierrez-Zotes, vd., 2004; Hansenne, Delhez ve Cloninger, 2005; Aluja vd., 2010; Fresán vd., 2011; García vd.,

2012; Gutierrez-Zotes vd., 2015; Jaksic vd., 2015; Giakoumaki vd., 2016).

Kadınlarda daha yüksek Zarardan Kaçınma (HA) puanlarının nedenlerine ilişkin çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Cloninger, Svrakic ve Przybeck (1993) tarafından serotonin aracılı mizaç özelliği olarak tanımlanan Zarardan Kaçınma (HA)'nın kadın cinsiyette daha yüksek olması duygudurum ve anksiyete bozukluklarının kadınlar arasında daha sık görülmesine bağlanabilir (Gorman, 2006: 183). Son araştırmalar merkezi serotonin sisteminde önemli cinsiyet farklılıkları olduğuna dair kanıtlar sunmakla birlikte, spesifik beyin bölgelerindeki serotonin reseptör fonksiyonundaki cinsiyet farklılıkları, kaygı özellikleri gibi psikolojik özelliklerin dışarıya yansıtılmasına aracılık edebilir (örneğin; zarardan kaçınma) (Soloff, 2010: 183).

Mizaç boyutunda Ödül Bağımlılığı (RD) puanlarında erkekler ve kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Kadınların Ödül Bağımlılığı (RD) ölçeğinde erkeklerden daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Belçika (Hansenne, Delhez ve Cloninger, 2005), Fransız (Pelissolo vd., 2005), Hırvat (Jaksic vd.,2015), Yunan (Giakoumaki, vd., 2016), İspanya (Gutierrez-Zotes vd., 2015), İspanya (Aluja vd., 2010) ve Meksika (Fresán, vd., 2011) örneğinde yapılan araştırmalarda da kadınların Ödül Bağımlılığı'nda (RD) erkeklerden anlamlı olarak daha yüksek puanlar aldıkları bildirilmiştir.

Cloninger, Ödül Bağımlılığı'ndaki bu cinsiyet farklılığının noradrenerjik sistemle ilişkili olduğunu öne sürmüştür (Cloninger, 1986: 182). Kadınlarda yüksek Ödül Bağımlılığı (RD)'nın, kadın beyninin, erkeklere oranla kadınların ebeveynlik etkinliklerinin güçlü olmasını sağlayacak ilgi ve duygusal akıl okuma mekanizmaları ile evrimleştiği ile ilişkili olduğu öne sürülmüştür (Buss, 2012: 357). Özellikle yüksek Ödül Bağımlılığı (RD) olan kişilerin sosyal olarak duyarlı, duygusal, şefkatli ve fedakâr kişiler oldukları göz önünde bulundurulursa, kadınlarda yüksek Ödül Bağımlılığı (RD) puanlarının kadınların annelik becerisini ve ebeveynlik etkinliğini arttıran mekanizmalardan biri olabileceği belirtilmiştir (Mendlowicz vd., 2000: 225).

Karakter boyutunda İş Birliği Yapma (C) puanlarında erkekler ve kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Kadınların İş Birliği Yapma (C) ölçeğinde erkeklerden daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Belçika (Hansenne, Delhez ve Cloninger, 2005), Fransız (Pelissolo vd., 2005), Hırvat (Jaksic vd.,2015), Yunan (Giakoumaki vd., 2016), İspanya (Gutierrez-Zotes vd., 2015), İspanya (Aluja vd., 2010) ve Meksika (Fresán vd., 2011) örneğinde yapılan geçerlik çalışmalarında da kadınların İş Birliği Yapma (C)'da erkeklerden anlamlı olarak daha yüksek puanlar aldıkları bildirilmiştir.

Karakter boyutunda Kendini Aşma (ST) puanlarında erkekler ve kadınlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Kadınların Kendini Aşma (ST) ölçeğinde erkeklerden daha yüksek puanlar aldıkları saptanmıştır. Meksika (Fresán vd., 2011: 776) örnekleminde yapılan araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Ancak genel olarak diğer kültür ve dillerde TCI-R ile yapılan araştırmalarda Kendini Aşma (ST) puanlarında erkek ve kadınlar arasında anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

5.3. Türkçe TCI-R Boyutlarının Kendi Aralarındaki İlişkisi

Türkçe TCI-R ölçeklerinin kendi aralarındaki korelasyon katsayılarının düşük ve orta düzeyde anlamlı olduğu tespit edildi. Heretik ve Hajdúk, (2014), Farmer ve Goldberg, (2008), Goncalves ve Cloninger, (2010), Gutierrez-Zotes vd. (2015), Hansenne, Delhez ve Cloninger, (2005), Jaksic, vd. (2015), Snopek vd. (2012), Aluja vd. (2010), Pelissolo vd. (2005) ve Tilov vd. (2012) benzer şekilde düşük ve orta düzeyde anlamlı ilişkiler bildirmişlerdir.

En yüksek korelasyon katsayılarına baktığımız zaman; Sebat Etme (PS) ile Zarardan Kaçınma (HA) arasında negatif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edildi. Heretik ve Hajdúk, (2014), Farmer ve Goldberg, (2008), Goncalves ve Cloninger, (2010), Snopek vd. (2012), Pelissolo vd., (2005) ve benzer şekilde negatif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişki bildirmişlerdir. Ancak Hansenne, Delhez ve Cloninger, (2005: 44), Gutierrez-Zotes vd. (2015: 8) ve Tilov vd. (2012: 5) negatif yönde ve zayıf anlamlı ilişki bildirmişlerdir. Aluja vd. (2010: 392) ve Jaksic vd. (2015: 181) negatif yönde daha yüksek ilişki bildirmişlerdir.

Kendini Yönetme (SD) ile Zarardan Kaçınma (HA) arasında negatif yönde ve orta düzeyde, Sebat Etme (PS) ile pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişki tespit edildi. Yukarıda belirtilen çalışmalar tarafından da bu ilişkiye benzer sonuçlar bildirilmiştir. Bu ilişkiden, endişeli, karamsar ve kötümser bireylerin benlik saygılarının düşük olduğu, kendilerini kabul etmediği, zayıf ve kırılğan oldukları sonucu çıkartılabilir. Aynı zamanda bu kişilerin kendi davranışlarının sorumluluğunu almayan, kendi başarısızlıklarını diğer insanlara ve durumlara mal etmeye eğilimli olduklarını da düşündürmektedir.

İş Birliği Yapma (C) ile Kendini Yönetme (SD) arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişkinin olduğu görülmektedir. Heretik ve Hajdúk, (2014: 10), Farmer ve Goldberg, (2008: 288), Gutierrez-Zotes vd. (2015: 8), Hansenne, Delhez ve Cloninger, (2005: 44), Jaksic, vd. (2015: 181), Snopek vd., (2012: 75), Aluja vd. (2010: 392) ve Pelissolo vd. (2005: 130) benzer ilişki bildirmişlerdir. Goncalves ve Cloninger, (2010: 130) daha yüksek ilişki bildirmişlerdir. Kişinin iş birliği yapmaya yatkınlığının yüksek oluşu, aynı zamanda kendini

yönetmenin de yüksek oluşunu beraberinde getirmektedir. Bu ilişki aynı zamanda kişinin olgunlaşması ile birlikte bu iki ölçeğin de geliştiği ve gelişimsel olarak birbiriyle ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Diğer bir nokta ise kişilik bozukları için düşük Kendini Yönetme (SD) puanları ile düşük İş Birliği Yapma (C) puanlarının birlikte varlığı tanı olasılığını arttırdığını biliyoruz. Bu iki ölçeğin pozitif ilişki göstermesi kişilik bozuklarının varlığı veya yokluğunu belirlemede bu iki ölçeğin önemini teyit etmektedir.

5.4. Güvenirlilik

Güvenirlilik; ölçüm sonuçlarının ölçülmek istenen kavramı tutarlı bir şekilde ölçebilmesi; ölçüm aracının farklı yerlerde, farklı zamanlarda ve aynı evrenden seçilen farklı örneklemelere uygulandığında benzer sonuçlar vermesidir. Yani aynı ölçüm aracıyla farklı zamanlarda yapılan ölçüm sonuçları arasındaki tutarlılığı ifade etmektedir (Gürbüz ve Şahin, 2016: 159).

Araştırmamızda Türkçe TCI-R'nin güvenirliliğini sınamak amacıyla iç tutarlılık ve test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Aşağıda iç tutarlılık güvenirliliği için Cronbach α katsayıları ve test-tekrar test güvenirliliği için Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı sonuçlarından elde edilen bulgular ana hatları ile tartışılacaktır.

5.4.1. İç tutarlılık Güvenirliliği

Türkçe TCI-R envanterinin iç tutarlılığı, düşük Cronbach α katsayılarına sahip bazı alt ölçekler hariç, kabul edilebilir düzeyde bulundu. Tüm ölçekler için iç tutarlılık katsayısı 0.85 bulundu. Türkçe TCI-R mizaç boyutu için Cronbach alfa değerleri 0.73 ile 0.92, karakter boyutu için 0.80 ile 0.86 arasında bulunmuştur. Türkçe TCI-R ölçekleri “iyi-mükemmel” aralığında bulunan Cronbach alfa değerleri göstermiştir. 29 alt ölçekten ise sadece yedisi 0.60 α değerinin altında bulunmuştur. Yapılan önceki çalışmalarda da (Hansenne, Delhez ve Cloninger, 2005: 43; Pelissolo vd., 2005: 129; Martinotti vd., 2008: 3; Goncalves ve Cloninger, 2010: 129; Dzamonja-Ignjatovic vd., 2010: 652; Snopek vd., 2012: 75; Heretik ve Hajduk, 2014: 9; Gutierrez-Zotes vd., 2015: 3) 0.60 altında Cronbach α katsayıları elde ettiğimiz NS1-Keşfetmekten Heyecan Duyma (0.46), NS4-Düzensizlik (0.45), RD4-Bağımlılık (0.47), C2-Empati duyma (0.53), C3-Yardımseverlik (0.39) ve C5-Erdemlilik-vicdanlılık (0.57) alt ölçekleri ile benzer sonuçlar elde edilmiştir.

En düşük Cronbach alfa katsayısı Yenilik Arayışı-NS (0.73), en yüksek Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı Sebat Etme-PS (0.92) olarak bulundu. TCI-R ile birlikte geliştirilen ve

dört alt ölçeğe ayrılan Sebat Etme (PS) ölçeği mükemmel düzeyde iç tutarlılık göstermiştir. Genel olarak, elde ettiğimiz iç tutarlılık değerleri, US verilerinden elde edilenlerden biraz daha düşüktür (Tablo 13) ancak Türkçe TCI-R ölçek ve alt ölçekleri için Cronbach alfa katsayıları daha önceki sağlıklı ve hasta örneklemlerinde yapılan çalışmalarda (Hansenne, Delhez ve Cloninger, 2005; Pelissolo vd., 2005; Farmer ve Goldberg, 2008; Martinotti vd., 2008; Goncalves ve Cloninger, 2010; Dzamonja-Ignjatovic et al., 2010; Snopek vd., 2012; Heretik ve Hajduk, 2014; Gutierrez-Zotes vd., 2015; Giakoumaki vd., 2016) olduğu gibi yeterince yüksek çıkmıştır ve Türkçe TCI-R'nin iç tutarlılığı yeterli kabul edilmiştir.

5.4.2. Test-Tekrar Test Güvenirliği

Aynı grup üzerinde farklı zamanlarda iki kez veya daha fazla uygulanmasıyla elde edilen puanlar arasında Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı ile hesaplanan korelasyon bize bir ölçüm aracının test-tekrar test güvenirliliğini verir. Yüksek bir korelasyon bize hem test puanlarının kararlılığını hem de ölçülen özellikte iki uygulama arasındaki fazla bir değişme olmadığını göstermektedir (Büyüköztürk vd., 2008: 115).

Sosyal bilimlerde güvenilirlik katsayıları 0.40 ve altındaki değerler düşük, 0.40-0.60 arasındaki değerler yeterli, 0.60-0.80 arasındaki değerler yüksek ve 0.80 üzerindeki değerler ise çok yüksek olarak değerlendirilmektedir Churchill ve Peter (1984: 365).Türkçe TCI-R envanterinin test-tekrar test güvenirliliğini değerlendirmek amacıyla ilk uygulamadan sonra 84 kişiye tekrar uygulama yapılmış ve mizaç boyutu ölçekleri için korelasyon katsayıları 0.83 (NS) ile 0.91 (HA) arasında bulunmuş, alt ölçeklerden ise Dürtüsellik-NS2 (0.62) ve Bağımlılık-RD4 (0.66) dışında tüm alt ölçeklerinden 0.70 üzerinde korelasyon katsayısı elde edilmiştir.

Karakter boyutu ölçekleri korelasyon katsayıları ise 0.79 (ST) ile 0.87 (SD) arasında değerler almış, alt ölçeklerin hepsinden 0.70 üzerinde korelasyon katsayısı elde edilmiştir.

Çalışmamızda çok iyi test-tekrar test verileri elde edildi. Benzer şekilde Hansenne, Delhez ve Cloninger (2005: 46) çalışmasında 2 haftalık test-tekrar test korelasyon katsayılarını 0.69 (C5) ile 0.94 (HA3) arasında, 6 aylık test-tekrar korelasyon katsayılarını 0.46 (HA4) ile 0.84 (C) arasında bildirmiştir. Pelissolo vd. (2005: 131) psikiyatrik hasta grubunun 3 hafta sonrası için test-tekrar test korelasyon katsayılarını 0.82 (SD) ile 0.92 (NS) arasında, sağlıklı grup için 1 hafta sonrası için korelasyon katsayılarını 0.82 (ST) ile 0.93 (NS) olarak bildirmiştir. Martinotti vd. (2008: 4) ise yaptıkları çalışmada yalnızca ölçekler için 0.68 (C) ile 0.88 (HA) arasında korelasyon katsayıları bildirmişlerdir ve alt ölçekler için herhangi bir bilgi mevcut değildir. Fossati vd. (2007: 383) tarafından bildirilen 1 aylık test-tekrar test korelasyon katsayıları 0.52

(NS) ile 0.80 (ST) arasında bulunmuştur.

Genel olarak çalışmamızın 4 haftalık korelasyon değerleri, Fossati ve ark. (2007) tarafından bildirilen 1 aylık korelasyon değerlerinden ve Martinotti vd. (2008) tarafından bildirilen korelasyon değerlerinden daha iyi çıkmıştır. Hansenne, Delhez ve Cloninger (2005) tarafından bildirilen 2 haftalık, Pelissolo vd. (2005) tarafından bildirilen 3 haftalık korelasyon değerleri ile de yakın değerler elde edilmiştir.

5.5. Geçerlik

5.5.1. Aynılık (convergent) Geçerliği

Bir ölçüm aracı ile aynı yapıyı ölçen başka bir ölçek ile orta veya daha yüksek düzeyde ilişki göstermesi o ölçeğin aynılık geçerliğinin bulunduğunu ifade eder. Benzer şekilde bir ölçeğin farklı bir kavramsal alandaki ölçek ile korelasyon (ilişki) derecesinin düşük olması ölçeğin ayırt etme geçerliğinin olduğuna işaret eder (Reis ve Judd, 2000: 475).

Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe-TCI-R)'nin aynılık (*convergent*) geçerliğini sınamak için Beck Depresyon Envanteri (BDE), Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ) ve Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Formu (KİÖ-KTF) ile arasındaki korelasyona bakılmıştır. Aynı zamanda Türkçe TCI-R alt ölçekleri ile KİÖ-KTF alt ölçekleri arasındaki ilişkiye de bakılmıştır.

Beck Depresyon Envanteri ile Türkçe TCI-R ölçek ve alt ölçekleri arasındaki korelasyon sonuçlarına baktığımızı zaman; toplam BDE puanı en yüksek ilişkiyi Zarardan Kaçınma (HA) (pozitif) ve Kendini Yönetme (SD) (negatif) ile göstermiştir. Hırvat (Jaksic vd., 2015), Fransız (Pelissolo, vd., 2005) ve Brezilya (Goncalves ve Cloninger, 2010) örnekleminde yapılan çalışmalarda da elde ettiğimiz bu bulgu ile benzer sonuçlar bildirilmiştir.

Depresyon puanları artarken Zarardan Kaçınma (HA) puanları da artmış ve Kendini Yönetme (SD) puanları azaldığı tespit edilmiştir. Bu ilişki literatürdeki bilgiler ile de uyumludur. Nitekim, Cloninger, depresif duygudurumu, Zarardan Kaçınma (HA)'daki artışa bağlı temel bir duygu olarak belirtmiştir (Farmer ve Goldberg, 2008: 302). Yapılan bir çalışmada da azalmasının depresyon ile ilişkili olduğunu bildiğimiz serotonerjik aktivite, Zarardan Kaçınma (HA) ile negatif ve Kendini Yönetme (SD) ile pozitif ilişkili bulunmuştur (Peirson, vd., 1999: 34). Hirano vd. (2002: 36) tarafından yapılan bir çalışmada da depresyon puanları ile Zarardan Kaçınma (HA) arasında pozitif ve Kendini Yönetme (SD) arasında negatif korelasyonlar bildirilmiştir. Depresyon hastaları ile yapılan bazı çalışmalarda, depresyon hastalarının Zarardan Kaçınma (HA) puanlarının yüksek olduğu ve depresyon şiddeti ile

Zarardan Kaçınma (HA) arasında pozitif korelasyon olduğu bildirilmiştir (Corruble, Duret, Péliissolo, Falissard, ve Guelfi, 2002: 22; Grucza, Przybeck, Spitznagel, ve Cloninger, 2003: 128; Hansenne vd., 1999: 33; Marijnissen, Tuinier, Sijben, ve Verhoeven, 2002: 221).

Beck Anksiyete Ölçeği ile Türkçe TCI-R ölçek ve alt ölçekleri arasındaki korelasyon sonuçları da benzer çıkmıştır. Fransız (Pelissolo vd., 2005: 129) ve Brezilya (Goncalves ve Cloninger, 2010: 130) örnekleminde yapılan çalışmalarda da elde ettiğimiz bu bulgu ile benzer sonuçlar bildirilmiştir.

Ayrıca yapılan analizlerde Türkçe TCI-R boyutları ve alt ölçekleri ile Kişilik İnancı Ölçeği- Kısa Formu ve alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. En yüksek ilişkiler KIÖ-KTF toplam puanı ile Kendini Yönetme (SD) (negatif) ve İş Birliği Yapma (C) (negatif) arasında bulunmuştur. Literatürde bu bulgu birçok çalışma ile desteklenmiştir.

Paolini, Pierri ve Moretti, (2016) tarafından yapılan çalışmada da Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C) boyutlarının kişilik bozukluklarının varlığıyla anlamlı olarak ilişkili olduğu iddiasını destekler bulgular elde edilmiştir. Jylha vd. (2013: 488) tarafından yapılan araştırmada, kişilik bozukluğu olan hastalarda Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C) puanları kişilik bozukluğu olmayanlara göre daha düşük bulunmuştur. Arkar (2008: 120) tarafından Türk örnekleminde yapılan bir çalışmada, Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C), bütün kişilik bozuklukları ile negatif yönde ilişki göstermiştir. Joyce vd. (2007: 505) tarafından yapılan bir araştırmada düşük Kendini Yönetme (SD) ve İş Birliği Yapma (C) ile kişilik bozukluğu belirtileri arasında ilişki bulunmuştur. de la Rie vd. (1998: 368) tarafından yapılan araştırmada, Kendini Yönetme (SD) ile çoğu kişilik bozukluğu arasından negatif anlamlı korelasyon tespit etmişlerdir. Svrakic vd. (1993: 997) de kişilik bozukluklarının Kendini Yönetme (SD) ve İş birliği Yapma (C) ile karakterize olduğunu ortaya koymuşlardır. Sonuç olarak, Kendini Yönetme (SD) veya İş birliği Yapma (C) boyutlarının kişilik bozukluklarının belirleyicisi olduğu ve kişilik bozuklukları ile karakterize olduğu yukarıda belirttiğimiz çalışmalarla da desteklenmiş ve bizim çalışmamızdan elde ettiğimiz bulgular da bu sonuç ile uyumlu çıkmıştır.

KIÖ-KTF alt ölçekleri ile mizaç ve karakter boyutları arasındaki ilişkiye baktığımız zaman; “Bağımlı” alt ölçeği ile Zarardan Kaçınma (HA) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bejerot vd.. (1998: 247) tarafından yapılan bir çalışmada da benzer bir sonuç bildirilmiştir.

“Pasif-Agresif” alt ölçeğinde en yüksek ilişki, RD4 ve C3 alt ölçekleri arasında negatif yönlü,

ST1 alt ölçeği ile pozitif yönlü bulunmuştur. Ancak Svrakic vd. (1993: 995) pasif-agresif semptomlarla Sebat Etme (PS) negatif yönde ilişki bulmuştur.

“Obsesif-Kompulsif” alt ölçeğinde İş Birliği Yapma (C) ile negatif, Sebat Etme (PS) ile anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur. Arkar (2008: 121), de la Rie vd. (1998: 368) ve Ball vd. (1997: 549) de obsesif-kompulsif kişilik bozukluğu ile Sebat Etme (PS) arasında pozitif ilişki bildirmişlerdir.

Antisosyal” alt ölçeği ile İş Birliği Yapma (C) ölçeği arasında anlamlı ve negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Literatürde bulunan çalışmalar bu bulgumuzu desteklememektedir ve Antisosyal kişilik bozukluğu ile Yenilik Arayışı (NS) arasında yüksek ilişki bildirilmiştir (Svrakic vd., 1993: 995; de la Rie vd., 1998: 368; Ball vd., 1997: 549). Ancak Erdem vd. (2010: 117) tarafından antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış kişilerle yapılan çalışmada, İş Birliği Yapma (C) puanlarının düşük olduğu tespit edilmiştir.

“Narsisistik” alt ölçeğinde en yüksek ilişki İş Birliği Yapma (C) ölçeği ile negatif yönlü bulunmuştur. Ball vd. (1997: 549) tarafından yapılan bir çalışmada da Narsistik kişilik ile düşük İş Birliği Yapma (C) arasında ilişki bulunmuştur.

“Şizoid” alt ölçeğinde en yüksek ilişki, Ödül Bağımlılığı (RD) ölçeği ile negatif yönlü bulunmuştur. Bu ilişki çeşitli araştırmalar tarafından da desteklenmiştir (Arkar, 2008: 121; de la Rie vd., 1998: 368; Ball vd., 1997: 549; Bejerot vd., 1998: 247; Joyce vd., 2007: 505)

“Paranoid” alt ölçeğinde en yüksek ilişki İş Birliği Yapma (C) ölçeği ile negatif yönlü bulunmuştur. de la Rie vd. (1998: 368) ve Gutiérrez vd. (2002: 350) da benzer ilişki bildirmiştir.

“Borderline” alt ölçeğinde en yüksek ilişki, Kendini Yönetme (SD) ölçeği ile negatif yönlü, Zarardan Kaçınma (HA) ile pozitif yönlü bulunmuştur. de la Rie vd. (1998), Atefi vd. (2011), Ball vd. (1997) ve Bejerot vd. (1998) de benzer ilişki bildirmiştir.

5.5.2. Faktör Analizi

Cloninger’in yedi faktörlü yapısını birlikte ortaya koymaya çalışan çalışmalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bunun nedenini sorgulayacak olursak; Cloninger’in modeli karmaşık ve dinamik bir sistemi temsil eder ve bu modeli oluşturan mizaç ve karakter boyutları yaşam boyu birbirleriyle etkileşim içindedir. Kişilik gibi karmaşık ve doğrusal olmayan böyle dinamik sistemlerin teorik modellerini doğrulamak için faktör analizi gibi doğrusal yöntemlerin kullanılması sorgulanan bir durumdur. Çünkü böylesi karmaşık bir kişilik modeli, faktör analizi için gerekli olan basit yapının ötesindedir ve böylesi doğrusal yöntemler, bütün davranışları 1 boyutlu suni bir düzlemde düzleştirir ve ilişkili davranışları ilişki kaynağına bakmaksızın daha

yüksek faktörler haline getirir (Cloninger, 2008: 294).

Böyle bir kısıtlılık nedeniyle mizaç ve karakter boyutlarını ayrı ayrı almak hem faktör analizi için gerekli olan daha basit bir yapıyı verecek hem de farklı gruplarda tekrarlanabilir faktörleri verecektir (Przybeck ve Cloninger' den [2004] aktaran Köse, 2004: 118). Bu durum göz önünde bulundurularak ve ortogonal faktör yapısı ile uyuşmaması nedeniyle Türkçe TCI-R'nin faktör analizi, mizaç ve karakter boyutları için ayrı ayrı Kaiser normalizasyonlu promax döndürmeli temel bileşenler analizi (*Principal Component Analysis*) ile gerçekleştirilmiştir.

Mizaç ve karakter boyutları için ayrı ayrı yapılan analiz sonuçlarına göre; TCI-R'nin Türkçe versiyonu, genel olarak mizaç ve karakter boyutları için tutarlı ve beklenen faktör yapısını sergilemiştir.

Mizaç boyutu için yapılan analiz sonuçlarına baktığımız zaman; toplam varyansı, birinci faktör %27.714, ikinci faktör %15.798, üçüncü faktör %12.301 ve dördüncü faktör %6.860 oranında açıklamaktadır. Ayrıca faktörlerin toplam varyansın %62.674'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Mizaç boyutu faktörleri tarafından açıklanan toplam varyans aynı faktör analiz yöntemini kullanan diğer geçerlik çalışmalarında bildirilenler ile benzer çıkmıştır: Hansenne, Delhez ve Cloninger, (2005) (%60), Pelissolo vd. (2005) (%64.2), Aluja vd. (2010) (%61.61), Fresán vd. (2011) (%60.54), Giakoumaki vd. (2016) (%66.61), Jaksic vd. (2015) (%68.16), Goncalves ve Cloninger, (2010) (%58.1), Snopek vd. (2012) (%65.1). Ancak Martinotti vd. (2008) tarafından klinik olmayan İtalyan örnekleminde yapılan çalışmada daha yüksek açıklanan varyanslar bildirilmiştir (%73.8).

Zarardan Kaçınma (HA) ve Sebat Etme (PS) alt ölçeklerinin oldukça güçlü yüklendiklerini ve güçlü, sağlam faktörler oluşturdukları saptandı. Ödül Bağımlılığı (RD) faktörü ise daha az güçlüydü çünkü RD1 ve RD4 daha düşük faktör yüklemeleri göstermiştir. Keşfetmekten Heyecan Duyma (NS1) beklenen faktöre zayıf yüklenirken (0.27) aynı zamanda Zarardan Kaçınma (HA)'ya negatif ve Ödül Bağımlılığı (RD)'na pozitif yüklenmiştir. NS1 faktörünün Zarardan Kaçınma (HA)'ya ve Ödül Bağımlılığı (RD)'na da yük vermesi Belçika (Hansenne, Delhez ve Cloninger, 2005), Fransız (Pelissolo, vd., 2005), Hırvat (Jaksic, vd., 2015), Yunan (Giakoumaki, vd., 2016), İspanya (Aluja, vd., 2010), Çek (Snopek, vd., 2012), Sırbistan (Dzamonja-Ignjatovic, vd., 2010) ve Brezilya (Goncalves ve Cloninger, 2010) örnekleminde yapılan çalışmalar ile de uyumludur.

Duygusallık (RD1) beklenen faktöre yük verirken (0.51) aynı zamanda Zarardan Kaçınma (HA)'ya da pozitif yüklenmiştir. Fresán vd. (2011: 771), Dzamonja-Ignjatovic vd. (2010: 653), Giakoumaki vd. (2016: 9), Goncalves ve Cloninger, (2010), Martinotti vd. (2008), Snopek vd.

(2012) ve Aluja, vd. (2010) tarafından da aynı (özdeş) faktör yüklemesi bildirilmiştir. Bağımlılık (RD4) faktörü beklenen faktöre orta düzeyde yüklenirken aynı zamanda Sebata Etme (PS) ve Yenilik Arayışı (NS) faktörlerine de negatif yüklenmiştir. RD4'ün Yenilik Arayışı (NS)' na negatif yüklenmesi yukarıda bildirilen diğer geçerlik çalışmalarında da bildirilmiştir. RD4'ün Sebata Etme (PS)' ye düşük düzeyde negatif yüklenmiştir ve diğer geçerlik çalışmalarında da Sebata Etme (PS)' ye düşük negatif yüklemeler bildirilmiştir.

TCI-R ile tek boyutlu olan Sebata Etme (PS), dört alt boyuta ayrılmıştır. Elde edilen bulgulara baktığımız zaman; 0.82 ile 0.086 arasında yüksek faktör yüklemeleri ile en sağlam faktörün Sebata Etme (PS) olduğu saptanmıştır.

Karakter boyutu için yapılan analiz sonuçlarına baktığımız zaman; toplam varyansı, birinci faktör %29.570, ikinci faktör %14.253 ve üçüncü faktör %12.321 oranında açıklamaktadır. Ayrıca faktörlerin toplam varyansın %56.144'ünü açıkladığı tespit edilmiştir. Mizaç boyutu faktörleri tarafından açıklanan toplam varyans aynı faktör analiz yöntemini kullanan diğer geçerlik çalışmalarında bildirilenler ile benzer çıkmıştır: Hansenne, Delhez ve Cloninger, (2005) (%57), Pelissolo vd., (2005) (%55.6), Aluja vd., (2010) (%59.88), Fresán vd. (2011) (%61.92), Giakoumaki vd. (2016) (%59.29), Jaksic vd. (2015) (%62.58), Goncalves ve Cloninger, (2010) (%59.63), Snopek vd. (2012) (%59.6). Ancak Martinotti vd. (2008) tarafından klinik olmayan İtalyan örnekleminde yapılan çalışmada daha yüksek açıklanan varyanslar bildirilmiştir (%67.5).

Kendini Kabullenme (SD4) alt ölçeği hariç diğerleri Cloninger'in tanımladığı karakter boyutları ile tutarlı olarak beklenen faktörlere yüklenmiştir. Kendini Kabullenme (SD4) beklenen faktöre yüklenmeyip İş Birliği Yapma (C) faktörüne pozitif yüklenmiştir. Kendini Kabullenme (SD4) faktörünün beklenmedik bir şekilde İş Birliği Yapma (C)'ya pozitif yük vermesi Belçika (Hansenne, Delhez ve Cloninger, 2005: 44), Hırvat (Jaksic vd., 2015: 182), Yunan (Giakoumaki vd., 2016: 8), İspanya (Aluja vd., 2010: 395), Çek (Snopek vd., 2012: 76), Sırbistan (Dzamonja-Ignjatovic vd. 2010: 653) ve Brezilya (Goncalves ve Cloninger, 2010:130) örnekleminde yapılan geçerlik çalışmalarında da bildirilmiştir. Bu bulgu, Kendini Kabullenme (SD4) ile İş Birliği Yapma (C) arasında önemli bir ilişki önemli bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Bu ilişki Cloninger tarafından "kişinin kendi sınırlılıklarını kabul etme yeteneğinin, diğer insanların sınırlarını kabul etme ve bunlara hoşgörü gösterme yeteneğiyle ilişkilidir" şeklinde yorumlanmış ve bu ilişki teorik olarak derinlemesine tartışılmıştır (Cloninger, 2004).

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R) kullanılarak yapılan çalışmaların ilki ve öncülüdür. Bu çalışmadan elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde, TCI-R'nin Türkçe versiyonunun iyi psikometrik özelliklere (güvenirlilik, iç tutarlılık, geçerlilik, faktör yapısı) sahip olduğu ve Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R)'nin Türk toplumunda Cloninger'in yedi faktörlü psikobiyojik kişilik modelini başarıyla ölçebileceğini göstermiştir. Türkçe TCI-R'nin kişiliği değerlendirmek amacıyla hem klinik uygulamalarda hem de araştırmalarda kullanılabilir olacak geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu görülmüştür. Kültürel ve birçok farklılıklara rağmen elde edilen sonuçlar, TCI-R'nin farklı toplumları kapsayan geniş bir uygulanabilirliğinin olduğunu ve bileşen yapısının evrenselliğini desteklemektedir.

Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R)'nin güvenirliliğini ortaya koymak amacıyla öncelikle iç tutarlılık güvenirliliği yöntemi kullanıldı. Toplam iç tutarlılık katsayısı 0.85 bulundu. Mizaç ve karakter boyutları için ise 0.73 ile 0.92 arasında değişen iç tutarlılık katsayıları bulundu. Elde edilen bu bulgular, bu ölçme aracının tek seferde yapılan ölçümle belli bir kavramsal yapıyı tutarlı bir şekilde ölçtüğünü göstermiştir.

Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R)'nin güvenirliliğini ortaya koymak amacıyla diğer bir yöntem olan test-tekrar test güvenirliliği kullanıldı. Bu amaçla 84 katılımcıya dört hafta (1 ay) arayla tekrar uygulama yapıldı. Sonuç olarak yapılan iki uygulama arasındaki korelasyon değerleri (0.66-0.91) bize hem test puanlarının kararlılığını hem de ölçülen özellikte iki uygulama arasında fazla bir değişme olmadığını gösterdi.

Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R)'nin geçerliliğini ortaya koymak amacıyla önce aynılık (convergent) geçerliliği tekniği kullanıldı. Bunun için Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe-TCI-R) ile Beck Depresyon Envanteri (BDE), Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ) ve Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Formu (KİÖ-KTF) ile arasındaki korelasyona bakıldı. Elde edilen bulgular, benzer yapıları ölçen bu ölçekler arasında literatürdeki araştırmalar ile benzer anlamlı ilişkiler olduğunu gösterdi.

Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R)'nin faktör yapısını sınamak için mizaç ve karakter boyutu için ayrı ayrı promax döndürmeli temel bileşenler faktör analizi yapıldı. Sonuç olarak, TCI-R'nin Türkçe versiyonu, genel olarak literatürdeki araştırmalar ile uyumlu bir şekilde mizaç ve karakter boyutları için Cloninger'in tanımladığı boyutlar ile tutarlı ve beklenen faktör yapısını sergilemiştir.

6.1. Öneriler

Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R)'nin Türkiye örnekleme için psikometrik özelliklerinin incelendiği bu araştırmada, örneklem büyüklüğü oldukça yeterli olsa da, çalışmanın örneklemini sadece sağlıklı üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Ancak bu çalışmada elde verilerin, hasta grubun oluşturduğu bir örnekleme yapılacak bir çalışma ile desteklenmesi ölçeği daha nitelikli kılacaktır.

Çalışmamızda örnekleminizi üniversite öğrencileri oluşturduğu için örnekleminizin yaş aralığı geniş olmasına rağmen ortalaması düşüktü ve kadınların sayısı erkeklerin sayısında çok fazlaydı. Bu kısıtlılıklar nedeniyle cinsiyet eşitliğinin sağlandığı ve daha yaşlı bir örnekleme çalışma tekrarlanabilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş-Seçer, K. (2005). *Bipolar bozukluk tanılı bireylerde ve kardeşlerinde mizaç ve karakter özellikleri*. Uzmanlık Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Isparta.
- Aslan, S. (2008). Kişilik, Huy ve Psikopatoloji. *Rewiews, Cases and Hypotheses in Psychiatry RCHP*, 2(1-2), 7-18.
- Allport, G. W. (1937). *Personality: A psychological interpretation*. New York: Holt.
- Allport, G. W. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Aluja, A., Blanch, A., Gallart, S., and Dolcet, J. M. (2010). The Temperament and Character Inventory Revised (TCI-R): Descriptive and factor structure in different age levels. *Psicología Conductual*, 18(2), 385.
- Arkar, H. (2004). *Cloninger'in psikobiyolojik kişilik kuramının türk örnekleminde sınanması*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Arkar, H., Sorias, O., Tunca, Z., Safak, C., Alkin, T., Akdede, B. B., ... ve Ozerdem, A. (2005). Factorial structure, validity, and reliability of the Turkish temperament and character inventory. *Turk Psikiyatri Dergisi*, 16(3), 190.
- Arkar, H. (2008). Cloninger'in Mizaç ve Karakter Boyutları ile Kişilik Bozuklukları Arasındaki İlişki. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 11(3), 115-124.
- Atefi, M., Dolatshahi, B., Pourshahbaz, A., and Khodaie, M. R. (2011). Pattern of temperament and character factors in hospitalized patients with Borderline Personality Disorder. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 583-589. doi:10.1016/j.sbspro.2011.10.113
- Ball, S. A., Tennen, H., Poling, J. C., Kranzler, H. R., and Rounsaville, B. J. (1997). Personality, temperament, and character dimensions and the DSM-IV personality disorders in substance abusers. *Journal of Abnormal Psychology*, 106(4), 545-553. doi:10.1037//0021-843x.106.4.545

- Beck, A. T., Ward, C. H., Mendelson M., Mock J., and Erbaugh J. (1961). An Inventory for Measuring Depression. *Archives of General Psychiatry*, 4(6), 561-571. doi:10.1001/archpsyc.1961.01710120031004
- Beck, A. T., Rush, A. J., Shaw, B. F. and Emery, G. (1979). *Cognitive therapy of depression*. New York: The Guilford Press.
- Beck, A. T., and Steer, R. A. (1984). Internal consistencies of the original and revised beck depression inventory. *Journal of Clinical Psychology*, 40(6), 1365-1367. doi:10.1002/1097-4679(198411)40:6<1365::aid-jclp2270400615>3.0.co;2-d
- Beck, A. T., Epstein, N., Brown, G., and Steer, R. A. (1988). An inventory for measuring clinical anxiety: Psychometric properties. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56(6), 893-897. doi:10.1037/0022-006x.56.6.893
- Beck, A. T., and Beck, J. S. (1991). The personality belief questionnaire. *Unpublished assessment instrument*. Bala Cynwyd, PA: The Beck Institute for Cognitive Therapy and Research.
- Beck, A. T., and Steer, R. A. (1993). *Beck anxiety inventory.: manual*. San Antonio: Psychological Corp.
- Bejerot, S., Schlette, P., Ekselius, L., Adolfsson, R., and Knorrning, L. (1998). Personality disorders and relationship to personality dimensions measured by the Temperament and Character Inventory in patients with obsessive-compulsive disorder. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 98(3), 243-249. doi:10.1111/j.1600-0447.1998.tb10075.x
- Bond, A. J. (2001). Neurotransmitters, temperament and social functioning. *European Neuropsychopharmacology*, 11(4), 261-274. doi:10.1016/s0924-977x(01)00094-3
- Buss, D. (2012). *Evolutionary psychology: the new science of the mind*. Boston (Mass.): Allyn and Bacon.
- Butler, A. C., Brown, G. K., Beck, A. T., and Grisham, J. R. (2002). Assessment of dysfunctional beliefs in borderline personality disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 40(10), 1231-1240. doi:10.1016/s0005-7967(02)00031-1
- Butler, A. C., Beck, A. T., and Cohen, L. H. (2007). The Personality Belief Questionnaire-Short Form: Development and Preliminary Findings. *Cognitive Therapy and Research*, 31(3), 357-370. doi:10.1007/s10608-006-9041-x

- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Brändström, S., Schlette, P., Przybeck, T. R., Lundberg, M., Forsgren, T., Sigvardsson, S., . . . Adolfsson, R. (1998). Swedish normative data on personality using the temperament and character inventory. *Comprehensive Psychiatry*, 39(3), 122-128. doi:10.1016/s0010-440x(98)90070-0
- Brändström, S., Sigvardsson, S., Nylander, P., and Richter, J. (2008). The Swedish Version of the Temperament and Character Inventory (TCI). *European Journal of Psychological Assessment*, 24(1), 14-21. doi:10.1027/1015-5759.24.1.14
- Brändström, S. (2009). *Personality and its complexity: An investigation of the Swedish version of the Temperament and Character Inventory*. Doctoral dissertation, Linköping University Electronic Press.
- Canete, J.C. (1993). Origins of chronic anxiety based on the tridimensional theory of cloning. Doctoral Dissertation, Department of Pharmacology and Psychiatry, Autonomous University of Barcelona.
- Cattell, R. B. (1965). *The scientific analysis of personality*. Baltimore: Penguin Books.
- Cattell, R. (1979) *Personality and learning theory. Vol. 1: The structure of personality in its environment*, New York: Springer.
- Cattell, R. B. (1973). *Personality and mood by questionnaire*. San Fransisco: Jossey- Bass.
- Chen, W. J., Chen, H., Chen, C., Chen, C., Yu, W., and Cheng, A. T. (2002). Cloningers tridimensional personality questionnaire: Psychometric properties and construct validity in Taiwanese adults. *Comprehensive Psychiatry*, 43(2), 158-166. doi:10.1053/comp.2002.30797
- Churchill, G. A., and Peter, J. P. (1984). Research Design Effects on the Reliability of Rating Scales: A Meta-Analysis. *Journal of Marketing Research*, 21(4), 360. DOI:10.2307/3151463

- Cloninger, C. R., Bohman M., and Sigvardsson S. (1981). Inheritance of Alcohol Abuse. Cross-Fostering Analysis of Adopted Men. *Archives of General Psychiatry*, 38(8), 861-868. doi:10.1001/archpsyc.1981.01780330019001
- Cloninger, C. R., Sigvardsson S., Bohman M., and von Knorring AL. (1982). Predisposition to Petty Criminality in Swedish Adoptees.II. Cross-fostering analysis of gene-environment interaction. *Archives of General Psychiatry*, 39(11), 1242-1247. doi:10.1001/archpsyc.1982.04290110010002
- Cloninger, C. R., Sigvardsson S., von Knorring AL., and Bohman M. (1984). An Adoption Study of Somatoform Disorders.. II. Identification of two discrete somatoform disorders. *Archives of General Psychiatry*, 41(9), 863-871. doi:10.1001/archpsyc.1984.01790200045006
- Cloninger, C. R. (1986). A unified biosocial theory of personality and its role in the development of anxiety states. *Psychiatric Developments*, 4(3), 167-226.
- Cloninger, C. R. (1987a). A Systematic Method for Clinical Description and Classification of Personality Variants. *Archives of General Psychiatry*, 44(6), 573-588. doi:10.1001/archpsyc.1987.01800180093014
- Cloninger, C. (1987b). Neurogenetic adaptive mechanisms in alcoholism. *Science*, 236(4800), 410-416. doi:10.1126/science.2882604
- Cloninger, C. R., Svrakic D.M., and Przybeck T.R. (1993). A Psychobiological Model of Temperament and Character. *Archives of General Psychiatry*, 50(12), 975-990. doi:10.1001/archpsyc.1993.01820240059008
- Cloninger, C.R. (1991). *Brain networks underlying personality developments*. In B.J. Carrol, and J.E Barret. (Eds.) *Psychopathology and the brain*. New York: Raven Press. 183-208.
- Cloninger, R. C., Przybeck, T. R., Svrakic, D. M., and Wetzel, R. D. (1994). *The temperament and character inventory: a guide to its development and use: Amerikaanse handleiding*. St. Louis, MO: Center for Psychobiology of Personality, Washington University.
- Cloninger, C. R., Przybeck, T. R., and Svrakic, D. M. (1991). The Tridimensional Personality Questionnaire: U.s. Normative Data. *Psychological Reports*, 69(3), 1047-1057. doi:10.2466/pr0.1991.69.3.1047

- Cloninger, C. R., Przybeck T.R., Svrakic D.M., and Wetzel R.D. (1994). *The temperament and character inventory (TCI): a guide to its development and use*. St. Louis, MO: Center for Psychobiology of Personality, Washington University.
- Cloninger, C. R., and Svrakic, D. M. (1997). Integrative Psychobiological Approach to Psychiatric Assessment and Treatment. *Psychiatry*, 60(2), 120-141. doi:10.1080/00332747.1997.11024793
- Cloninger C. R. (1998) The genetics and psychobiology of the seven-factor model of personality. In Silk K. R. (Ed.), *Biology of personality disorders* (pp. 63-92). Washington, DC: American Psychiatric Press
- Cloninger, C. R. (2000). Biology of personality dimensions. *Current Opinion in Psychiatry*, 13(6), 611-616. doi:10.1097/00001504-200011000-00024
- Cloninger, C. R. (2004). *Feeling good: The science of well-being*. New York: Oxford University Press.
- Cloninger, C. R. (2008). The psychobiological theory of temperament and character: Comment on Farmer and Goldberg (2008). *Psychological Assessment*, 20(3), 292-299. doi:10.1037/a0012933
- Corruble, E., Duret, C., Pelissolo, A., Falissard, B., and Guelfi, J. D. (2002). Early and delayed personality changes associated with depression recovery? a one-year follow-up study. *Psychiatry Research*, 109(1), 17-25. doi:10.1016/s0165-1781(01)00366-3
- Corr, P. J. (2004). Reinforcement sensitivity theory and personality. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 28(3), 317-332. doi:10.1016/j.neubiorev.2004.01.005
- Corr, P. J., and Perkins, A. M. (2006). The role of theory in the psychophysiology of personality: From Ivan Pavlov to Jeffrey Gray. *International Journal of Psychophysiology*, 62(3), 367-376. doi:10.1016/j.ijpsycho.2006.01.005
- Dzamonja-Ignjatovic, T., Svrakic, D. M., Svrakic, N., Jovanovic, M. D., and Cloninger, R. C. (2010). Cross-cultural validation of the revised Temperament and Character Inventory: Serbian data. *Comprehensive Psychiatry*, 51(6), 649-655. doi:10.1016/j.comppsycho.2009.09.009

- De la Rie, S. M., Duijsens, I. J., and Cloninger, C. R. (1998). Temperament, Character, and Personality Disorders. *Journal of Personality Disorders*, 12(4), 362-372. doi:10.1521/pedi.1998.12.4.362
- Eysenck, H. J., and Eysenck, S. B. G. (1976). *Psychoticism as a dimension of personality*. New York: Crane, Russak et Co.
- Eysenck, H. J., and Eysenck, M. W. (1985). *Personality and individual differences: A natural science approach*. New York: Plenum Press.
- Eysenck, H. J. (1997). Personality and experimental psychology: The unification of psychology and the possibility of a paradigm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(6), 1224-1237. doi:10.1037//0022-3514.73.6.1224
- Eysenck, H. J. (1999). *Dimensions of personality*. London: Routledge.
- Erdem, M., Özdemir, B., Çelik, C., Balıkcı, A., Türker, T., ve Nahit, K. (2010). Antisosyal ilişki bozukluğu olgularının şiddet suçu niteliğine göre mizaç ve karakter özellikleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 13, 113-8.
- Farmer, R. F., and Goldberg, L. R. (2008). A psychometric evaluation of the revised Temperament and Character Inventory (TCI-R) and the TCI-140. *Psychological Assessment*, 20(3), 281-291. doi:10.1037/a0012934
- Fossati, A., Cloninger, C. R., Villa, D., Borroni, S., Grazioli, F., Giarolli, L., . . . and Maffei, C. (2007). Reliability and validity of the Italian version of the Temperament and Character Inventory-Revised in an outpatient sample. *Comprehensive Psychiatry*, 48(4), 380-387. doi:10.1016/j.comppsy.2007.02.003
- Fresán, A., Robles-García, R., López-Avila, A., and Cloninger, C. R. (2011). Personality differences according to age and sex in a Mexican sample using the Temperament and Character Inventory-Revised. *Comprehensive Psychiatry*, 52(6), 774-779. doi:10.1016/j.comppsy.2010.11.003
- Gardini, S., Cloninger, C. R., and Venneri, A. (2009). Individual differences in personality traits reflect structural variance in specific brain regions. *Brain Research Bulletin*, 79(5), 265-270. doi:10.1016/j.brainresbull.2009.03.005
- García, O., Aluja, A., García, L. F., Escorial, S., and Blanch, A. (2012). Zuckerman-Kuhlman-Aluja Personality Questionnaire (ZKA-PQ) and Cloninger's Temperament and

- Character Inventory Revised (TCI-R): A comparative study. *Scandinavian Journal of Psychology*, 53(3), 247-257. doi:10.1111/j.1467-9450.2012.00943.x
- Giakoumaki, S. G., Karagiannopoulou, L., Rózsa, S., Zouraraki, C., Karamaouna, P., and Cloninger, C. R. (2016). Psychometric properties of the Greek TCI-R and its clinical correlates: schizotypy and the self-regulation of affective and cognitive functioning. *PeerJ*, 4. doi:10.7717/peerj.1830
- Goncalves, D. M., and Cloninger, C. R. (2010). Validation and normative studies of the Brazilian Portuguese and American versions of the Temperament and Character Inventory — Revised (TCI-R). *Journal of Affective Disorders*, 124(1-2), 126-133. doi:10.1016/j.jad.2009.11.007
- Gorman, J. M. (2006). Gender differences in depression and response to psychotropic medication. *Gender Medicine*, 3(2), 93-109. doi:10.1016/s1550-8579(06)80199-3
- Gray, J. (1987). Perspectives on anxiety and impulsivity: A commentary. *Journal of Research in Personality*, 21(4), 493-509. doi:10.1016/0092-6566(87)90036-5
- Gray, J. A. (1990). Brain Systems that Mediate both Emotion and Cognition. *Cognition & Emotion*, 4(3), 269-288. doi:10.1080/02699939008410799
- Gray, J. A. and McNaughton, N. (2000). *The neuropsychology of anxiety: An enquiry into the functions of the septo-hippocampal system* (2. Ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Grucza, R. A., Przybeck, T. R., Spitznagel, E. L., and Cloninger, C. R. (2003). Personality and depressive symptoms: a multi-dimensional analysis. *Journal of Affective Disorders*, 74(2), 123-130. doi:10.1016/s0165-0327(02)00303-8
- Gutiérrez, F., Sangorrín, J., Martín-Santos, R., Torres, X., and Torrens, M. (2002). Measuring the Core Features of Personality Disorders in Substance Abusers Using the Temperament and Character Inventory (TCI). *Journal of Personality Disorders*, 16(4), 344-359. doi:10.1521/pedi.16.4.344.24125
- Gutierrez-Zotes, J. A., Bayon, C., Montserrat, C., Valero, J., Labad, A., Cloninger, C. R., and Fernandez-Aranda, F. (2004). Temperament and Character Inventory-Revised (TCI-R). Standardization and normative data in a general population sample. *Actas españolas de psiquiatría*, 32(1), 8-15.

- Gutierrez-Zotes, A., Labad, J., Martorell, L., Gaviria, A., Bayón, C., Vilella, E., and Cloninger, C. R. (2015). The revised Temperament and Character Inventory: normative data by sex and age from a Spanish normal randomized sample. *PeerJ*, 3. doi:10.7717/peerj.1481
- Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: felsefe - yöntem – analiz*(2.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hall, C. S., Lindzey, G., and Campbell, J. B. (1998). *Theories of personality*. New York: J. Wiley & Sons
- Hansenne, M., Reggers, J., Pinto, E., Kjiri, K., Ajamier, A., and Ansseau, M. (1999). Temperament and character inventory (TCI) and depression. *Journal of Psychiatric Research*, 33(1), 31-36. doi:10.1016/s0022-3956(98)00036-3
- Hansenne, M., Delhez, M., and Cloninger, C. R. (2005). Psychometric Properties of the Temperament and Character Inventory–Revised (TCI–R) in a Belgian Sample. *Journal of Personality Assessment*, 85(1), 40-49. doi:10.1207/s15327752jpa8501_04
- Heath, A. C., Cloninger, C. R., and Martin, N. G. (1994). Testing a model for the genetic structure of personality: A comparison of the personality systems of Cloninger and Eysenck. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(4), 762-775. doi:10.1037//0022-3514.66.4.762
- Heretik, A., and Hajdúk, M. (2015). Psychometric properties of the Slovak version of the Temperament and Character Inventory (TCI-R)–a preliminary analysis. *Annales psychologici*, 1(15/2), 5-11.
- Hisli, N. (1988). Beck Depresyon Envanteri'nin geçerliği üzerine bir çalışma. *Psikoloji dergisi*, 6(22), 118-122.
- Hisli, N. (1989). Beck Depresyon Envanterinin üniversite öğrencileri için geçerliği, güvenilirliği. *Psikoloji dergisi*, 7(23), 3-13.
- Hirano, S., Sato, T., Narita, T., Kusunoki, K., Ozaki, N., Kimura, S., . . . Uehara, T. (2002). Evaluating the state dependency of the Temperament and Character Inventory dimensions in patients with major depression: a methodological contribution. *Journal of Affective Disorders*, 69(1-3), 31-38. doi:10.1016/s0165-0327(00)00329-3
- Jaksic, N., Aukst-Margetic, B., Rózsa, S., Brajkovic, L., Jovanovic, N., Vuksan-Cusa, B., . . . Jakovljevic, M. (2015). Psychometric properties and factor structure of the

- Temperament and Character Inventory-Revised (TCI-R) in a Croatian psychiatric outpatient sample. *Comprehensive Psychiatry*, 57, 177-186. doi:10.1016/j.comppsy.2014.10.016
- Joyce, P. R., Mckenzie, J. M., Carter, J. D., Rae, A. M., Luty, S. E., Frampton, C. M., and Mulder, R. T. (2007). Temperament, character and personality disorders as predictors of response to interpersonal psychotherapy and cognitive-behavioural therapy for depression. *The British Journal of Psychiatry*, 190(6), 503-508. doi:10.1192/bjp.bp.106.024737
- Josefsson, K., Jokela, M., Cloninger, C. R., Hintsanen, M., Salo, J., Hintsala, T., . . . Keltikangas-Järvinen, L. (2013). Maturity and change in personality: Developmental trends of temperament and character in adulthood. *Development and Psychopathology*, 25(03), 713-727. doi:10.1017/s0954579413000126
- Jylhä, P., Ketokivi, M., Mantere, O., Melartin, T., Suominen, K., Vuorilehto, M., . . . Isometsä, E. (2013). Temperament, character and personality disorders. *European Psychiatry*, 28(8), 483-491. doi:10.1016/j.eurpsy.2013.06.003
- Kijima, N., Tanaka, E., Suzuki, N., Higuchi, H., and Kitamura, T. (2000). Reliability And Validity Of The Japanese Version Of The Temperament And Character Inventory. *Psychological Reports*, 86(3), 1050. doi:10.2466/pr0.86.3.1050-1058
- Koenig, H. G., Kvale, J. N., and Ferrel, C. (1988). Religion and Well-Being in Later Life. *The Gerontologist*, 28(1), 18-28. doi:10.1093/geront/28.1.18
- Kožeňý, J., Kubička, L., and Procházková, Z. (1989). Psychometric properties of the Czech version of Cloningers threedimensional personality questionnaire. *Personality and Individual Differences*, 10(12), 1253-1259. doi:10.1016/0191-8869(89)90237-7
- Kose, S. (2003). Psychobiological Model Of Temperament And Character: TCI. *Yeni Symposium*, 41(2), 86-97.
- Kose, S., Sayar, K., Kalelioglu, U., Aydın, N., Celikel, F. C., Gulec, H., . . . and Cloninger, C. R. (2009). Normative data and factorial structure of the Turkish version of the Temperament and Character Inventory. *Comprehensive Psychiatry*, 50(4), 361-368. doi:10.1016/j.comppsy.2008.09.007
- Köknel, Ö. (1985). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar.

- Köse, S., Sayar, K., Ak, I., Aydın, N., Kalelioğlu, Ü., Kırpınar, I., ... ve Cloninger, C. R. (2004). Mizaç ve Karakter Envanteri (Türkçe TCI): Geçerlik, Güvenirliği ve Faktör Yapısı. *Klinik Psikofarmakoloji Bulteni*, 14(3), 107-131.
- Marijnissen, G., Tuinier, S., Sijben, A., and Verhoeven, W. (2002). The temperament and character inventory in major depression. *Journal of Affective Disorders*, 70(2), 219-223. doi:10.1016/s0165-0327(01)00364-0
- Martinotti, G., Mandelli, L., Nicola, M. D., Serretti, A., Fossati, A., Borroni, S., . . . and Janiri, L. (2008). Psychometric characteristic of the Italian version of the Temperament and Character Inventory—Revised, personality, psychopathology, and attachment styles. *Comprehensive Psychiatry*, 49(5), 514-522. doi:10.1016/j.comppsy.2007.11.002
- Matthews, G., and Gilliland, K. (1999). The personality theories of H.J. Eysenck and J.A. Gray: a comparative review. *Personality and Individual Differences*, 26(4), 583-626. doi:10.1016/s0191-8869(98)00158-5
- Mayer, J. D. (1998). A Systems Framework for the Field Personality. *Psychological Inquiry*, 9(2), 118-144. doi:10.1207/s15327965pli0902_10
- Mendlowicz, M. V., Jean-Louis, G., Gillin, J., Akiskal, H. S., Furlanetto, L. M., Rapaport, M. H., and Kelsoe, J. R. (2000). Sociodemographic predictors of temperament and character. *Journal of Psychiatric Research*, 34(3), 221-226. doi:10.1016/s0022-3956(00)00014-5
- McAdams, D. P. and Emmons, R. A. (Eds.). (1995). *Levels and domains in personality: A special issue of the Journal of Personality*. Durham, NC: Duke University Press.
- Miettunen, J., Kantojarvi, L., Ekelund, J., Veijola, J., Karvonen, J. T., Peltonen, L., . . . Joukamaa, M. (2004). A large population cohort provides normative data for investigation of temperament. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 110(2), 150-157. doi:10.1111/j.1600-0047.2004.00344.x
- Öncü, H. (1994). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Master Basım.
- Paolini, E., Pierri, F., and Moretti, P. (2016). Temperament and Character Inventory in the Diagnosis of Personality Disorder. *M J Psyc*. 1(2): 006.

- Parker, G., Cheah, Y., ve Parker, K. (2003). Properties of the temperament and character inventory in a Chinese sample. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 108(5), 367-373. doi:10.1034/j.1600-0447.2003.00192.x
- Peirson, A., Heuchert, J., Thomala, L., Berk, M., Plein, H., and Cloninger, C. (1999). Relationship between serotonin and the Temperament and Character Inventory. *Psychiatry Research*, 89(1), 29-37. doi:10.1016/s0165-1781(99)00079-7
- Pélissolo, A., Veyseyre, O., and Lépine, J. (1997). Validation of a computerized version of the temperament and character inventory (TCI) in psychiatric inpatients. *Psychiatry Research*, 72(3), 195-199. doi:10.1016/s0165-1781(97)00099-1
- Pélissolo, A., and Lépine, J. (2000). Normative data and factor structure of the Temperament and Character Inventory (TCI) in the French version. *Psychiatry Research*, 94(1), 67-76. doi:10.1016/s0165-1781(00)00127-x
- Pelissolo, A., Mallet, L., Baleyte, J., Michel, G., Cloninger, C. R., Allilaire, J., and Jouvent, R. (2005). The Temperament and Character Inventory-Revised (TCI-R): psychometric characteristics of the French version. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 112(2), 126-133. doi:10.1111/j.1600-0447.2005.00551.x
- Portney, L.G. and Watkins, M.P. (1993). *Foundations of clinical research. Application to practice*. Norwalk: Connecticut, appleton lange
- Reis, H. T., and Judd, C. M. (2000). *Handbook of research methods in social and personality psychology*. New York: Cambridge University Press.
- Richter, J., Eisemann, M., Richter, G., and Cloninger CR. (1999). *Das Temperament und Charakter Inventar (TCI: ein Leitfaden über seine Entwicklung und Anwendung*. Göttingen: Swets Test Services mbH.
- Sadock, B. J., ve Sadock, V.A. (2007). *Kaplan & Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry* (3. Cilt) (H. Aydın ve A. Bozkurt, Çev.). Ankara: Güneş Kitapevi.
- Serretti, A., Calati, R., Giegling, I., Hartmann, A. M., Möller, H., Colombo, C., and Rujescu, D. (2007). 5-HT2A SNPs and the Temperament and Character Inventory. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*, 31(6), 1275-1281. doi:10.1016/j.pnpbp.2007.05.008

- Snopek, M., Hublova, V., Porubanova, M., and Blatny, M. (2012). Psychometric properties of the Temperament and Character Inventory-Revised (TCI-R) in Czech adolescent sample. *Comprehensive Psychiatry*, 53(1), 71-80. doi:10.1016/j.comppsy.2011.01.008
- Soloff, P. H., Price, J. C., Mason, N. S., Becker, C., and Meltzer, C. C. (2010). Gender, personality, and serotonin-2A receptor binding in healthy subjects. *Psychiatry Research: Neuroimaging*, 181(1), 77-84. doi:10.1016/j.psychres.2009.08.007
- Soyuçok, E. (2007). *Unipolar ve bipolar depresif atak geçirmiş hastaların mizaç ve karakter yönünden karşılaştırılması*. Uzmanlık Tezi, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Strandbygaard, N., and Jensen, H. H. (1992). Cloningers bio-social personality theory. *Nordic Journal of Psychiatry*, 46(5), 345-350. doi:10.3109/08039489209102617
- Strelau, J., Angleitner, A., Bantelmann, J., and Ruch, W. (1990). The Strelau Temperament Inventory-revised (STI-R): Theoretical considerations and scale development. *European Journal of Personality*, 4(3), 209-235. doi:10.1002/per.2410040304
- Strelau, J. (2002). *Temperament a psychological perspective*. New York: Kluwer Academic Publishers.
- Sung, S. M., Kim, J. H., Yang, E., Abrams, K. Y., and Lyoo, I. K. (2002). Reliability and validity of the Korean version of the temperament and character inventory. *Comprehensive Psychiatry*, 43(3), 235-243. doi:10.1053/comp.2002.30794
- Svrakic, D. M., Przybeck, T. R., and Cloninger, C. (1991). Further contribution to the conceptual validity of the unified biosocial model of personality: US and Yugoslav data. *Comprehensive Psychiatry*, 32(3), 195-209. doi:10.1016/0010-440x(91)90040-j
- Svrakic, D. M., Whitehead C, Przybeck T.R., and Cloninger C.R. (1993). Differential Diagnosis of Personality Disorders by the Seven-Factor Model of Temperament and Character. *Archives of General Psychiatry*, 50(12), 991-999. doi:10.1001/archpsyc.1993.01820240075009

- Svrakic, D. M., Draganic, S., Hill, K., Bayon, C., Przybeck, T. R., and Cloninger, C. R. (2002). Temperament, character, and personality disorders: etiologic, diagnostic, treatment issues. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, *106*(3), 189-195.
- Takeuchi, M., Yoshino, A., Kato, M., Ono, Y., and Kitamura, T. (1993). Reliability and validity of the Japanese version of the tridimensional personality questionnaire among university students. *Comprehensive Psychiatry*, *34*(4), 273-279. doi:10.1016/0010-440x(93)90010-2
- Tanaka, E., Kijima, N. ve Kitamura, T. (1997). Correlations Between The Temperament And Character Inventory And The Self-Rating Depression Scale Among Japanese Students. *Psychological Reports*, *80*(1), 251-254. doi:10.2466/pr0.80.1.251-254
- Taymur, İ., Türkçapar, M. H., Örsel, S., Sargın, E., ve Akkoyunlu, S. (2011). Kişilik İnancı Ölçeği-Kısa Formunun (KIÖ-KTF) Türkçe Çevirisinin Üniversite Öğrencilerinde Geçerlilik, Güvenilirliği. *Klin Psikiyatr*, *14*, 199-209.
- Tilov, B., Dimitrova, D., Stoykova, M., Tornjova, B., Foreva, G., and Stoyanov, D. (2012). Cross-cultural validation of the revised temperament and character inventory in the Bulgarian language. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, *18*(6), 1180-1185. doi:10.1111/j.1365-2753.2012.01895.x
- Türkçapar, M. H., Örsel, S., Uğurlu, M., Sargın, E., Turhan, M., Akkoyunlu, S., ... ve Karakaş, G. (2007). Kişilik inanç ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Klin Psikiyatr*, *10*, 177-91.
- Trouillet, R., and Gana, K. (2008). Age differences in temperament, character and depressive mood: a cross-sectional study. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, *15*(4), 266-275. doi:10.1002/cpp.580
- Trull, T. J., Goodwin, A. H., Schopp, L. H., Hillenbrand, T. L., and Schuster, T. (1993). Psychometric Properties of a Cognitive Measure of Personality Disorders. *Journal of Personality Assessment*, *61*(3), 536-546. doi:10.1207/s15327752jpa6103_10
- Tyrer, P., Ferguson, B. (1998). Personality Disorders. In P.Tyrer. (Eds.), *Development of the concept of abnormal personality* (pp. 1-11). London: Wright.

- Ulusoy, M., Sahin, N. H., and Erkmen, H. (1998). Turkish version of the Beck Anxiety Inventory: psychometric properties. *Journal of cognitive psychotherapy*, 12(2), 163-172.
- Underhill, E. (1911). *Mysticism: a study in the nature and development of mans spiritual consciousness*. London: Methuen.
- Watts, A. (1961). *Psychotherapy east and west*. New York, NY: Vintage Books.
- White, J. W. (1985). *What is enlightenment?: exploring the goal of the spiritual path*. Los Angeles, CA: JP Tarcher.
- Wilber, K. (1985). *No Boundary: Eastern and Western Approaches to Personal Growth*. London MA: Shambhala Publishing Inc.
- Yağmurlu, B., Sanson, A., ve Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Zuckerman, M. (1979). *Sensation seeking: Beyond the optimal level of arousal*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. New York: Cambridge Univ. Press.
- Zuckerman, M., and Kuhlman, D. M. (2000). Personality and Risk-Taking: Common Bisocial Factors. *Journal of Personality*, 68(6), 999-1029. doi:10.1111/1467-6494.00124

EKLER

Ek 1. Özgeçmiş

Mehmet Yalçın

Bulbulzade Mah. 27. Sok. Dal apt. No:4/12

Şahinbey/ Gaziantep 27090 Türkiye

E-mail: mehmetxyalcin@gmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER:

Doğum Yeri: Mardin

YABANCI DİL:

EĞİTİM: İngilizce

İlkokul : Viranşehir Uluğbey İlköğretim Okulu, Şanlıurfa, Türkiye, 1997-2005

Lise: Kocatepe Anadolu Lisesi, Afyonkarahisar, Türkiye, 2005-2009

Lisans: Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet K. Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programı, Konya, Türkiye, 2009-2013

Yüksek Lisans: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Gaziantep, Türkiye, 2014-2016

Tez Konusu: Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R): Geçerlik, güvenilirliği ve Faktör Yapısı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hakan Türkçapar

İŞ DENEYİMİ:

Haziran 2016-halen Naciye Mehmet Gençten İlkokulu, Gaziantep, Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

Eylül 2013- Haziran 2016 Kanuni Sultan Süleyman MTAL, Gaziantep, Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

YETKİNLİKLER VE SERTİFİKALAR

Statistical Package for the Social Sciences (SPSS)

Microsoft Office (Word, Excell, Powerpoint)

Bilgisayar Kullanımı (Operatörlük)

Yaratıcı drama Eğitimi

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitimi (Formatörlük)

PSİKOTERAPİ EĞİTİMLERİ

Bilişsel Davranışçı Terapi Modül I Kuramsal Eğitimi

Bilişsel Davranışçı Terapi Modül II Kuramsal Eğitimi

Bilişsel Davranışçı Terapi Modül III Kuramsal Eğitimi

Bilişsel Davranışçı Terapi Modül IV Kuramsal Eğitimi

Bilişsel Davranışçı Terapi Beceri ve Uygulama Eğitimi

AKADEMİK YAYINLAR:

Uluslararası Bilimsel Toplantı Bildiri ve Sunumları

1. Ceylan V, Algan C, **Yalcin, MH**. Yalcin E, Akin E. Kose S. An Investigation of Refuges and Assylms in Turkey iin terms of Various Psychological Factors – The Sample of Batman. 2nd International Conference on Social and Educational Research. 4th -6th November, 2016 Istanbul, Turkey
2. *Kose S, **Yalcin M**, Akin E, Ceylan V, Turkcapar H*. Normative Data and Factorial Structure of the Turkish Version of the Temperament and Character Inventory-Revised (Turkish TCI-R). 9th International Congress on Psychopharmacology & 5th International Symposium on Child and Adolescent Psychopharmacology (9th ICP – 5th ISCAP), April 26-30, 2015, Antalya, Turkey. *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology 2017;27(Suppl. 1)*.
3. *Kose S, Celikel FC, Akin E, **Yalcin M**, Ceylan V*. Normative Data and Factorial Structure of the Turkish Version of the Empathy Quotient (Turkish EQ). 9th International Congress on Psychopharmacology & 5th International Symposium on Child and Adolescent Psychopharmacology (9th ICP – 5th ISCAP), April 26-30, 2015, Antalya, Turkey. *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology 2017;27(Suppl. 1)*.

Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

1. *Kose S, **Yalcin M**, Akin E, Ceylan V, Turkcapar H*. Normative Data and Factorial Structure of the Turkish Version of the Temperament and Character Inventory-Revised (Turkish TCI-R). *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology 2017;27(1):69-70*.
2. *Kose S, Celikel FC, Akin E, **Yalcin M**, Ceylan V*. Normative Data and Factorial Structure of the Turkish Version of the Empathy Quotient (Turkish EQ). *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology 2017;27(1):71*.

Akademik Yayınlar (Peer Reviewed)

1. *Ceylan V, Algan C, Yalcin, MH. Yalcin E, Akin E, Kose S. An Investigation of Refuges and Assylms in Turkey in terms of Various Psychological Factors – The Sample of Batman. International Journal of Social Sciences 2017;3 (2):595-606. DOI:10.24289/ijsser.282785*

Akademik Yayınlar (Manuscript Aşamasında)

1. *Kose S, Yalcin M, Akin E, Ceylan V, Turkcapar H. Normative Data and Factorial Structure of the Turkish Version of the Temperament and Character Inventory-Revised (Turkish TCI-R). *Psychiatry and Clinical Psychopharmacology.**

Ek 2. Gönüllüleri Bilgilendirme Ve Olur (Rıza) Formu

Değerli katılımcı,

Sizden katılmanızı istediğimiz “Mizaç Ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe Tci-R): Geçerlik, Güvenirliği Ve Faktör Yapısı ” adlı araştırma, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi olan Psikolojik Danışman Mehmet Hanifi Yalçın tarafından Prof. Dr. Hakan TÜRKÇAPAR danışmanlığında yazılacak yüksek lisans tez araştırmasıdır.

Bu araştırmada, Borderline Şiddet Değerlendirme Ölçeğinin geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısını ortaya koymak hedeflenmektedir. Sizlerden alınacak bu bilgiler bilimsel açıdan oldukça değerli olacaktır.

Bu amaçla size Sosyodemografik Bilgi Formu, Mizaç ve Karakter Envanteri-Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R), Beck Depresyon Envanteri (BDE), Beck Anksiyete Ölçeği (BAÖ) ve Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Formu (KİÖ-KTF) sunulacaktır. Size sunulan ölçeklere açık yüreklilikle yanıt vermeniz beklenmektedir. Sizden aldığımız bu yanıtlar bu araştırma dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır.

Araştırmaya katılım tamamen isteğe bağlıdır. Araştırmaya katıldıktan sonra, ölçeklerin doldurulma anında kendinizi kötü hissetmeniz durumunda araştırmadan çekilmekte tamamen özgürsünüz. Araştırmada gizliliğini ve güvenilirliğini sağlamak için, bu form üzerine adınızı ve diğer kişisel bilgilerinizi yazmanız gönüllük ilkesine bağlı kılınmıştır.

YUKARIDAKİ BİLGİLERİ OKUDUM, BUNLAR HAKKINDA BANA YAZILI VE SÖZLÜ AÇIKLAMA YAPILDI. BU KOŞULLARDA SÖZ KONUSU ARAŞTIRMAYA KENDİ RIZAMLA, HİÇBİR BASKI VE ZORLAMA OLMASIZIN KATILMAYI KABUL EDİYORUM.

Gönüllünün Adı, Soyadı, İmzası, Adresi (varsa telefon numarası)

Araştırmayı yapan sorumlu araştırmacının Adı, Soyadı, İmzası

Mehmet Hanifi Yalçın

Psikolojik Danışman

Ek 3. Sosyodemografik Bilgi Formu

1. **Cinsiyet:** Erkek Kadın **Yaşınız:** _____
2. **Medeni Durum:** Bekar Evli Birlikte yaşıyor Ayrı Boşanmış
3. **Anne:** Sağ Yaş: _____ Eğitim: _____ Meslek _____
Ölü **Öldüğünde kaç yaşındaydınız:** _____
4. **Baba:** Sağ Yaş: _____ Eğitim: _____ Meslek: _____
Ölü **Öldüğünde kaç yaşındaydınız:** _____
5. **Anne baba boşanma veya ayrılık durumu var mı?** Hayır Evet
Evetse siz kaç yaşında iken ayrıldılar? _____
6. **Kaç kardeşsiniz?** _____ Kız kardeş sayısı _____ Erkek kardeş sayısı _____
Siz baştan itibaren kaçınıcı çocuksunuz? _____
7. **Doğum Yeri:** _____
Doğum Yerinin Niteliği: Köy ya da Kasaba İlçe Küçük şehir Büyükşehir
8. **0-6 yaş arasında sizi kim büyüttü?** Anne-Baba Akrabalar Kurum
9. **Kreşe gittiniz mi?** Hayır Evet Evetse kaç yaşında kreşe gönderildiniz? _____
10. **Çocukken önemli bir ayrılık/göç/yer değiştirme yaşadınız mı?** Hayır Evet
Eğer evetse neydi ve kaç yaşındaydınız? _____
11. **Çocukluk döneminde anne ya da babanızdan belli bir dönem ayrı kaldığınız oldu mu?**
Hayır Evet
Eğer evetse, kaç yaşındaydınız? _____
12. **Yetiştirilmenizde dinin önemli bir yeri var mıydı?** Hayır Evet

Evetse ne bakımdan önemliydi? _____

13. Ailenizin içinde yaşadığınız toplumdaki farklı bir dinsel ya da etnik özelliği var mıydı?

Hayır Evet

14. Çocukluk döneminizde (0-12 yaş) ailenizde ciddi bir hastalık geçiren oldu mu?

Hayır Evet

Olduysa neydi _____

15. Yetiştirdiğiniz ailede babanız annenizi döver miydi? Hayır Evet

16. Çocukluk döneminde aile içinde dayak yediniz mi? Hayır Evet

Evetse ne sıklıkta? _____

17. Ailenizde herhangi bir ruhsal hastalığı olan veya bu nedenle tedavi gören var mı?

Hayır Evet

Evetse kim ve rahatsızlığı neydi? _____

18. Ruhsal rahatsızlık nedeniyle tedavi gördünüz mü? Hayır Evet

Evetse neydi: _____

19. Herhangi bir ruhsal rahatsızlığınız var mı? Hayır Evet

Evetse ne

20. Hiç intihar girişiminde buldunuz mu? Hayır Evet Evetse kaç kez? _____

Ek 4. Mizaç Ve Karakter Envanteri- Gözden Geçirilmiş Formu (Türkçe TCI-R)

T C I - R
(Temperament and Character Inventory-Revised)
MKE-G
(Mizaç ve Karakter Envanteri Gözden Geçirilmiş Formu)

Bu anket formunda kişilerin kendi tutumlarını, görüşlerini, ilgilerini ya da kişisel duygularını tanımlarken kullandıkları ifadeleri bulacaksınız.

Aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve sizi genel olarak en iyi tanımlayan seçeneği daire icine alınız.

Bu anket formunu kendi başınıza doldurunuz. Lütfen tüm soruları yanıtlayınız.

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

Her ifadeyi dikkatlice okuyunuz, ancak yanıtlarken çok zaman harcamayınız.

Lütfen yanıtınızdan tam olarak emin olmasanız bile, her ifadeyi yanıtlayınız.

Şu anda değil de çoğu kez ya da genellikle nasıl davrandığınızı ve hissettiğinizi tanımlamaya çalışınız.

Doğru ya da yanlış yanıtlar olmadığını unutmayınız ve sadece kendi kişisel görüş ve duygularınızı belirtiniz.

Copyright © 1987, 1992, 1996, 1999 C. R. Cloninger
Türkçe Versiyon © 2004 Samet Köse, Kemal Sayar

Adı-Soyadı: _____ Yaşı _____ Doğum Tarihi ____/____/____

Cinsiyeti: E K

Mesleği _____ Tarih _____

1 Kesinlikle Yanlış	2 Çoğu kez Yanlış	3 Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	4 Çoğu kez Doğru	5 Kesinlikle Doğru
---------------------------	-------------------------	---	------------------------	--------------------------

1. Çoğu kimse zaman kaybı olduğunu düşünse bile, sırf eğlence ya da heyecan olsun diye çoğu kez yeni şeyler denerim. 1 2 3 4 5
2. Çoğu kimseyi kaygılandıran durumlarda bile, genellikle her şeyin iyiye gideceğine güvenirim. 1 2 3 4 5
3. Çoğu kez koşulların kurbanı olduğumu düşünürüm. 1 2 3 4 5
4. Benden çok farklı olsalar bile, genellikle başkalarını olduğu gibi kabul ederim. 1 2 3 4 5
5. Ben, meydan okumaları kolay işlerden daha çok beğenirim. 1 2 3 4 5
6. Çoğu kez yaşamımın, pek az bir amacı ya da anlamı olduğunu düşünürüm. 1 2 3 4 5
7. Herkesin karşısına çıkabilecek sorunlara çözüm bulmakta yardımcı olmayı isterim. 1 2 3 4 5
8. Yapmak zorunda olduğum herhangi bir işte ilerlemede genellikle hevesliyimdir. 1 2 3 4 5
9. Başkaları endişelenecek bir şey olmadığını düşünseler bile, tanıdık olmayan ortamlarda çoğu kez gergin ve endişeli hissederim. 1 2 3 4 5
10. İşleri yaparken geçmişte nasıl yapıldığını düşünmeksizin, çoğu kez o anda nasıl hissettiğimi temel alarak yaparım. 1 2 3 4 5
11. İşleri başkalarının arzularına bırakmaktansa, genellikle kendi tarzıma göre yaparım. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

12. Çoğu kez etrafımdaki tüm nesnelere karşı güçlü bir bütünlük duygusu hissedirim. 1 2 3 4 5
13. Bir çok eski arkadaşımın güvenini kaybedecek olsam bile, zengin ve ünlü olmak için, yasal olan hemen her şeyi yapardım. 1 2 3 4 5
14. Çoğu kimseden daha çok tedbirli ve denetimliyimdir. 1 2 3 4 5
15. Yaşantı ve duygularımı kendime saklamak yerine, arkadaşlarımla açıkça tartışmak isterim. 1 2 3 4 5
16. Çoğu kimseden daha az enerjiye sahibim ve daha çabuk yorulurum. 1 2 3 4 5
17. Ne yapmak istediğimi seçmede kendimi nadiren serbest hissedirim. 1 2 3 4 5
18. Çoğu kimseyi pek de iyi anladığım söylenemez. 1 2 3 4 5
19. Tanımadığım kimselere güven eksikliğimden dolayı çoğu kez yabancılarla tanışmaktan kaçınırım. 1 2 3 4 5
20. Başkalarını edebileceğim kadar çok memnun etmek isterim. 1 2 3 4 5
21. Çoğu kez başka herkesten daha çok zeki olmayı dilerim. 1 2 3 4 5
22. Hiçbir iş elimden gelenin en iyisini yapmam için zor değildir. 1 2 3 4 5
23. Sorunlarıma çoğu kez bir başkasının çözüm sağlamasını beklerim. 1 2 3 4 5
24. Çoğu kez nakit param bitinceye ya da aşırı kredi kullanıp borçlanıncaya değin para harcarım. 1 2 3 4 5
25. Gevşerken, çoğu kez beklenmedik içgörü ya da anlayış parıltıları yaşarım. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

26. Başkalarının benden ya da işleri yapma tarzımdan hoşlanıp hoşlanmadıklarına pek aldırımam. 1 2 3 4 5
27. Herkesi memnun etmek mümkün olmadığı için, genellikle kendim için ne istiyorsam sadece onu edinmeye çalışırım. 1 2 3 4 5
28. Görüşlerimi kabul etmeyen kimselere karşı sabırlı değilimdir. 1 2 3 4 5
29. Bazen kendimi doğayla öylesine bağlantılı hissedirim ki, her şey tek bir canlı organizmanın parçasıymış gibi görünür. 1 2 3 4 5
30. Bir grup yabancıyla tanışmak zorunda olduğumda, çoğu kimseden daha sıkılganımdır. 1 2 3 4 5
31. Çoğu kimseden daha duygusalımdır. 1 2 3 4 5
32. Mucize denilen çoğu şeyin, sadece şans eseri olduğunu düşünürüm. 1 2 3 4 5
33. Birisi beni bir şekilde incitti mi, genellikle acısını çıkartmaya çalışırım. 1 2 3 4 5
34. Davranışlarımı büyük ölçüde denetimim dışındaki etkiler belirler. 1 2 3 4 5
35. Her gün amaçlarıma doğru bir adım daha atmaya çalışırım. 1 2 3 4 5
36. Lütfen dört numarayı daire içine alınız, bu bir geçerlik maddesidir. 1 2 3 4 5
37. Çok gayretli bir kişiyim. 1 2 3 4 5
38. Çoğu kimsenin bedensel olarak tehlike hissettiği durumlarda, genellikle sakin ve güvenli kalırım. 1 2 3 4 5
39. Kendilerine bile yardımı dokunmayan zayıf insanlara yardım etmenin akıllı bir iş olduğunu düşünmem. 1 2 3 4 5
40. Bana haksız davranmış olsalar bile, başkalarına haksızca davranırsam, zihinsel huzurum kalmaz. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

41. İnsanlar genellikle bana nasıl hissettiklerini söylerler. 1 2 3 4 5
42. Bazen sanki zaman ve mekanda sonu ve sınırı olmayan bir şeyin parçasıymışım hissine kapılıyorum. 1 2 3 4 5
43. Bazen başkalarına karşı sözcüklerle açıklayamadığım bir manevi bağ hissederim. 1 2 3 4 5
44. Katı kurallar ve düzenlemeler olmaksızın, insanların her istediklerini yapabilmeleri hoşuma gider. 1 2 3 4 5
45. Bir işte başarısız olduğum zaman, daha iyi bir iş çıkarmak için daha kararlı olurum. 1 2 3 4 5
46. Gelecekte bir şeylerin kötüye gideceği konusunda, genellikle çoğu kimseden daha endişeliyimdir. 1 2 3 4 5
47. Bir karara varmadan önce genellikle her olguyu etraflıca düşünürüm. 1 2 3 4 5
48. Bırakabilmeyi istediğim bir çok kötü alışkanlığım var. 1 2 3 4 5
49. Başkaları beni çok fazla denetliyor. 1 2 3 4 5
50. Başkalarının hizmetinde olmaktan hoşlanırım. 1 2 3 4 5
51. Söylediğimin gerçek olmadığını ve abartılı olduğunu bildiğim halde, genellikle başkalarının bana inanmalarını sağlayabilirim. 1 2 3 4 5
52. Bazen, yaşamımın herhangi bir insandan daha büyük manevi bir kuvvet tarafından belirlendiğini hissederim. 1 2 3 4 5
53. Son derece pratik ve duygularına göre hareket etmeyen birisi olarak tanırım. 1 2 3 4 5
54. Duygusal yakarışlardan (kötürüm kalmış çocuklara yardım istendiğindeki gibi) çok etkilenirim. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

55. Genellikle o kadar kararlıyım ki, başkaları vazgeçtikten sonra bile çalışmaya devam ederim. 1 2 3 4 5
56. İçinde ansızın var olan her şeyle berrak ve derinden bir aynılık duygusu edindiğim, epeyce coşkulu anlarım oldu. 1 2 3 4 5
57. Hayatımda ne yapmak istediğimi biliyorum. 1 2 3 4 5
58. Sırf ne yapılacağını bilmediğim için, çoğu kez sorunlarla başa çıkamam. 1 2 3 4 5
59. Biriktirmektense, para harcamayı yeğlerim. 1 2 3 4 5
60. Çoğu kez zor işlere olan hevesimden dolayı "arı gibi çalışkan" olarak çağrılırım. 1 2 3 4 5
61. Utandırılır ya da küçük düşürülürsem, çabucak atlatırım. 1 2 3 4 5
62. Daha büyük ve daha iyi şeyler için çabalamayı severim. 1 2 3 4 5
63. İşleri eski yapış tarzımda değişiklik yapmayı istemeden önce, genellikle çok iyi gerçekçi nedenler talep ederim. 1 2 3 4 5
64. Hemen herkes korku dolu olsa bile, ben hemen her zaman rahat ve tasasız kalırım. 1 2 3 4 5
65. Hüzünlü şarkı ve filmleri epeyce sıkıcı bulurum. 1 2 3 4 5
66. Koşullar çoğu kez beni irademe karşı bir şeyler yapmaya zorlar. 1 2 3 4 5
67. Bana kötü davranan birisine, genellikle kötü davranmaktan hoşlanırım. 1 2 3 4 5
68. Çoğu kez yaptığım işin o kadar etkisinde kalırım ki, zaman ve mekandan kopmuş gibi o an içinde kaybolurum. 1 2 3 4 5

1 Kesinlikle Yanlış	2 Çoğu kez Yanlış	3 Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	4 Çoğu kez Doğru	5 Kesinlikle Doğru
----------------------------------	--------------------------------	--	-------------------------------	---------------------------------

69. Hayatımın gerçek bir amacı olduğunu sanmıyorum. 1 2 3 4 5
70. Başkaları pek tehlike olmadığını düşünse de, tanıdık olmayan ortamlarda çoğu kez gergin ve endişeli hissederim. 1 2 3 4 5
71. Tüm ayrıntıları bütünüyle düşünmeksizin, çoğu kez iç güdülerimi, önsezi ve sezgilerimi izlerim. 1 2 3 4 5
72. Yaptığım her işte mükemmellik olsun isterim. 1 2 3 4 5
73. Çoğu kez etrafımdaki tüm kişilerle güçlü manevi ve duygusal bir bağım olduğunu hissederim. 1 2 3 4 5
74. Genellikle kendimi başkalarının yerinde hayal etmeye çalışırım, böylece onları gerçekten anlayabilirim. 1 2 3 4 5
75. Tarafsızlık ve dürüstlük gibi ilkeler yaşamımın bazı yönlerinde pek az rol oynarlar. 1 2 3 4 5
76. Çoğu kimseden daha çok çalışırım. 1 2 3 4 5
77. Çoğu kimse önemli olmadığını düşünse bile, çoğu kez işlerin değişmez ve düzenli biçimde yapılmasında ısrar ederim. 1 2 3 4 5
78. Hemen her sosyal durumda, kendimi oldukça güvenli ve emin hissederim. 1 2 3 4 5
79. Özel düşüncelerimden nadiren sözettiğimden, arkadaşlarım duygularımı anlamakta güçlük çekerler. 1 2 3 4 5
80. Başkalarına duygularımı iletmede iyiyimdir. 1 2 3 4 5
81. Çoğu kimseden daha fazla enerjim var ve daha geç yorulurum. 1 2 3 4 5
82. Endişeye kapıldığımdan, arkadaşlarım her şeyin yolunda gideceğini söyleseler bile, yapmakta olduğum işi bırakırım. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

83. Çoğu kez başka herkesten daha güçlü olmayı dilerim. 1 2 3 4 5
84. Bir ekibin üyeleri, kendilerine düşen payı nadiren dürüstçe alırlar. 1 2 3 4 5
85. Başkalarını memnun etmek için kendi bildiğimden şaşmam. 1 2 3 4 5
86. Yabancılarla birlikteyken hiç sıkılgan değilimdir. 1 2 3 4 5
87. Zamanımın çoğunu, gerekli gibi görünen, ancak benim için gerçekte önemsiz olan şeylere harcarım. 1 2 3 4 5
88. Ticari kararlarda, neyin doğru neyin yanlış olduğuna ilişkin dinsel ya da ahlaki ilkelerin çok etkili olması gerektiğini düşünmem. 1 2 3 4 5
89. Çoğu kez başkalarının yaşantılarını daha iyi anlamak için, kendi yargılarımı bir kenara koymaya çalışırım. 1 2 3 4 5
90. Alışkanlıklarımın çoğu, bana değerli amaçlara ulaşmada zorluk çıkarır. 1 2 3 4 5
91. Dünyayı daha iyi bir yer yapmak için; savaş, yoksulluk ya da haksızlıkları önlemeye çalışmak gibi gerçekten de kişisel fedakarlıklar yaptım. 1 2 3 4 5
92. Başkalarına ısınmam uzun zaman alır. 1 2 3 4 5
93. Düşmanlarımdan acı çektiğini görmek bana hoşnutluk verir. 1 2 3 4 5
94. Bir iş ne kadar zor olursa olsun, hızlı bir şekilde işe başlamak isterim. 1 2 3 4 5
95. Çevremde olup bitenlerden bütünüyle haberdar olmadığım için, başkalarına çoğu kez sanki başka bir dünyadaymışım gibi gelir. 1 2 3 4 5
96. Genellikle soğukkanlı ve başkalarından ayrı kalmaktan hoşlanırım. 1 2 3 4 5
97. Hüzünlü bir film seyrederken, ağlama ihtimalim çoğu kimseden daha fazladır. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

98. Hafif rahatsızlık ya da gerginlikten çoğu kimseye göre daha çabuk kurtulurum. 1 2 3 4 5
99. Çoğu kez, tüm yaşamın kendisine bağlı olduğu manevi bir gücün parçasıymışım hissine kapılırım. 1 2 3 4 5
100. Çoğu ayartıcı durumda, kendime güvenebilmem için iyi alışkanlıklar geliştirmemi sağlayacak, çok sayıda uygulama yapmam gerekir. 1 2 3 4 5
101. Lütfen bir numarayı daire içine alınız; bu bir geçerlik maddesidir. 1 2 3 4 5
102. Yapılması gerekli olan işleri sürdürebilmek için, çabuk kararlar vermekten hoşlanırım. 1 2 3 4 5
103. Çoğu kimsenin tehlikeli nitelendirebileceği şeyleri (ıslak ya da buzlu bir yolda hızlı araba kullanmak gibi), genellikle kolayca yapabileceğime dair kendime güvenirim. 1 2 3 4 5
104. İşleri yaparken yeni yollar araştırmaktan hoşlanırım. 1 2 3 4 5
105. Eğlence ya da heyecan için para harcamaktansa, biriktirmekten zevk alırım. 1 2 3 4 5
106. Kendimi, ilahi ve olağanüstü bir manevi güçle temas içinde hissettiğim yaşantılarım oldu. 1 2 3 4 5
107. Öyle çok kusurum var ki, bu yüzden kendimi pek sevmem. 1 2 3 4 5
108. Çoğu kimse benden daha çok becerikli görünür. 1 2 3 4 5
109. Cezalandırılmayacağımı sandığımda, çoğu kez kuralları ve düzenlemeleri ihlal ederim. 1 2 3 4 5
110. Arkadaşlarla birlikteyken bile, çok fazla "açılmamayı" tercih ederim. 1 2 3 4 5
111. Bir iş ne kadar zor olursa, onu o kadar çok severim. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

112. Sıradan bir şeye bakarken, çoğu kez olağan üstü bir şey olur ve sanki onu ilk kez görüyormuşum duygusuna kapılıyorum. 1 2 3 4 5
113. Yeni ve alışılmadık bir şey yapmak zorunda olduğumda, genellikle gergin ve endişeli hissederim. 1 2 3 4 5
114. Bana verilen herhangi bir görevde işe başlamak için hevesliyimdir. 1 2 3 4 5
115. Sonucunda acı çekeceğimi bilsem bile, irade gücüm çok güçlü ayartmaların üstesinden gelemeyecek kadar zayıftır. 1 2 3 4 5
116. Kendimi keyifsiz hissettiğimde, yalnız kalmak yerine arkadaşlarla birlikte olduğumda, genellikle daha iyi hissederim. 1 2 3 4 5
117. Çoğu kez, insanların benden beklediğinden daha başarılı olurum. 1 2 3 4 5
118. Dinsel yaşantılar, yaşamımın gerçek amacını anlamamda bana yardımcı olmuştur. 1 2 3 4 5
119. Yapabileceğimin en iyisini yapmak istediğim için, genellikle kendimi çoğu kimseden daha çok zorlarım. 1 2 3 4 5
120. Lütfen beş numarayı daire içine alınız; bu bir geçerlik maddesidir. 1 2 3 4 5
121. Hafif rahatsızlık ve gerginlikten sonra bile, genellikle çoğu kimseden daha fazla güvenli ve enerjik hissederim. 1 2 3 4 5
122. Yeni bir şeyler olmadığında, genellikle heyecan ya da coşku verici bir şey aramaya başlarım. 1 2 3 4 5
123. Karar vermeden önce işler konusunda uzunca süre düşünmeyi tercih ederim. 1 2 3 4 5
124. Benimle ilgili kimseler, işleri benim tarzıma göre yapmayı öğrenmek zorundadırlar. 1 2 3 4 5
125. İnsanların çoğuyla sıcak bir kişisel bağ kurarım. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

126. Çoğu kez üstün başarılı olarak tanımlanırım. 1 2 3 4 5
127. Başka bir kişiyle duygularım hakkında konuşmaktansa bir kitap okumayı tercih ederim. 1 2 3 4 5
128. Beni inciten kimselerden intikam almak hoşuma gider. 1 2 3 4 5
129. Eğer bir iş, beklediğim gibi gitmezse, daha uzun bir süre devam etmektense bırakmam daha olasıdır. 1 2 3 4 5
130. Duygusal yönden bana yakın olmak diğer insanlar için kolaydır. 1 2 3 4 5
131. Bir grup yabancıyla buluşunca, bana dostça davranmadıkları söylenmiş olsa bile, rahat ve açık sözlü olmayı sürdürürdüm. 1 2 3 4 5
132. Lütfen iki numarayı daire içine alınız; bu bir geçerlik maddesidir. 1 2 3 4 5
133. Benden farklı düşünceleri olan kimselerden genellikle hoşlanmam. 1 2 3 4 5
134. Çoğu kez, herhangi bir projeye başlamadan önce ayak direrim. 1 2 3 4 5
135. Bir öyküyü daha gülünç hale getirmek ya da birisine şaka yapmak için, doğruları eğip bükmeyi genellikle iyi beceririm. 1 2 3 4 5
136. Çok gergin, yorgun ya da endişeli olacağım için işleri genelde yürütme tarzımdaki değişmelere uyum sağlamam son derece güçtür. 1 2 3 4 5
137. Çoğu kimseden daha mükemmeliyetçiyimdir. 1 2 3 4 5
138. Başkaları, benden istediklerini yapmayacağım için, çoğu kez benim aşırı bağımsız birisi olduğumu düşünürler. 1 2 3 4 5
139. Para biriktirmede çoğu kimseden daha iyiyimdir. 1 2 3 4 5
140. Düşündüğümünden daha uzun sürerse, çoğu kez o işi bırakırım. 1 2 3 4 5
141. Bir şeyin doğru mu yanlış mı olduğu, sadece bir görüş meselesidir. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

142. Çoğu kez başkalarından çok şey öğrenirim. 1 2 3 4 5
143. Tüm yaşamın, bütünüyle açıklanamayacak bir manevi düzen ya da güce bağlı olduğuna inanırım. 1 2 3 4 5
144. Çok dikkatli olmazsam, benim için işler çoğu kez ters gider. 1 2 3 4 5
145. Yeni düşünceler ve etkinliklerden heyecan duymada, çoğu kimseye göre daha geriyimdir. 1 2 3 4 5
146. Belki de yaptığımdan daha fazlasını başarabilirim, ancak bir şeye ulaşmak için kendimi gereğinden fazla zorlamada bir yarar görmüyorum. 1 2 3 4 5
147. Arkadaş canlısı oldukları söylenmiş olsa bile, genellikle yabancılarla tanışmak zorunda kalacağım sosyal ortamlardan uzak dururum. 1 2 3 4 5
148. Çoğu kez çevremdeki kimselerle öylesine bağlantılı olduğumu düşünürüm ki, sanki aramızda bir ayrılık yokmuş gibi gelir. 1 2 3 4 5
149. Çoğu durumda doğal tepkilerim, geliştirmiş olduğum iyi alışkanlıklara dayanır. 1 2 3 4 5
150. Bir şeylerin yanlış gidebileceğinden endişelendiğim için, çoğu kez yapmakta olduğum işi bırakmak zorunda kalırım. 1 2 3 4 5
151. Yapmakta olduğum işe kendimi fazla kaptırıp başka her şeyi unuttuğumdan, çoğu kez “dalgın” olarak adlandırılırım. 1 2 3 4 5
152. Bir başkasının duygularını, çoğu kez kendiminkiler kadar dikkate alırım. 1 2 3 4 5
153. Çoğu kez kendisinden bekleneni veremeyen kimse olarak tanımlanırım. 1 2 3 4 5
154. Bir kaç saat sessiz ve hareketsiz kalmaktansa, çoğu zaman biraz riskli şeyler (sarp tepeler ve keskin virajlar üzerinde araba kullanmak gibi) yapmayı tercih ederim. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

155. Kimileri para konusunda aşırı cimri ya da eli sıkı olduğumu düşünür. 1 2 3 4 5
156. Bir iş yaparken “yeni ve geliştirilmiş” yollardan çok, eski “denenmiş ve doğru” yolları tercih ederim. 1 2 3 4 5
157. Çoğu kez hayvanları ve bitkileri yok olmaktan korumaya yarayacak işler yaparım. 1 2 3 4 5
158. Çoğu kez kendimi tükenmişlik sınırına dek zorlar, ya da gerçekte yapabileceğimden daha fazlasını yapmaya çalışırım. 1 2 3 4 5
159. Bir şeyi yanlış yaparken yakalandığımda, o sorundan kolayca kurtulamam. 1 2 3 4 5
160. Tekrarlanmış uygulamalar bana, çoğu anlık dürtüler ya da telkinlerden daha güçlü olan, iyi alışkanlıklar kazandırdı. 1 2 3 4 5
161. Gelecekte bir hayli şanslı olacağımı düşünürüm. 1 2 3 4 5
162. Diğer insanları çok iyi tanımasam da, onlara çabucak açılırım. 1 2 3 4 5
163. Başlangıçta bir işte başarısız olduğum zaman, o işi başarmak benim için kişisel bir meydan okuma olur. 1 2 3 4 5
164. Ticarete başarılı olmak için sahtekar olmak zorunda değilsiniz. 1 2 3 4 5
165. Konuşmalarda konuşmacı olmaktan çok, iyi bir dinleyiciyimdir. 1 2 3 4 5
166. Başkalarıyla iletişim kurmadığım bir işte mutlu olamam. 1 2 3 4 5
167. Tutumlarımı, büyük ölçüde denetimim dışındaki etkiler belirler. 1 2 3 4 5
168. Çoğu kez başka herkesten daha güçlü olmayı dilerim. 1 2 3 4 5
169. Çok kolay yorulduğumdan, çoğu kez kısa uykulara ya da ek dinlenme dönemlerine gereksinim duyarım. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

170. Bir başkasının duygularını incitmemek için söylenecek olsa bile, yalan söylemekte sıkıntı yaşarım. 1 2 3 4 5
171. Üstesinden gelmem gereken geçici sorunlara aldırmaksızın, daima her şeyin yolunda gideceğini düşünürüm. 1 2 3 4 5
172. Çok miktarda para biriktirmiş olsam bile, kendim için para harcamaktan kolay kolay hoşlanmam. 1 2 3 4 5
173. Çoğu kez zor koşullar altında elimden gelenin en iyisini yaparım. 1 2 3 4 5
174. Sorunlarımı kendime saklamaktan hoşlanırım. 1 2 3 4 5
175. Canlı bir hayal gücüm var. 1 2 3 4 5
176. Seyahat etmek ya da yeni yerler araştırmaktansa, evde oturmaktan hoşlanırım. 1 2 3 4 5
177. Başkalarıyla candan arkadaşlıklar benim için çok önemlidir. 1 2 3 4 5
178. Çoğu kez sonsuza dek genç kalabilmeyi dilerim. 1 2 3 4 5
179. Herhangi bir kağıdı imzalamam istendiğinde, Her şeyi okumaktan hoşlanırım. 1 2 3 4 5
180. Bana kızgın oldukları söylenmiş olsa bile, yabancılarla tanıştığımda güvenli ve rahat olacağımı düşünürüm. 1 2 3 4 5
181. Başkalarına karşı sempatik ve anlayışlı olmanın pratik ve katı düşünceli olmaktan daha önemli olduğunu düşünürüm. 1 2 3 4 5
182. Çoğu zaman "Süperman" gibi özel güçlerimin olmasını dilerim. 1 2 3 4 5
183. Öğrendiklerimi başkalarıyla paylaşmaktan hoşlanırım. 1 2 3 4 5
184. Zor durumları, genellikle bir meydan okuma ya da fırsat olarak değerlendiririm. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

185. Tanıdığım çoğu kimse, başkasının incineceğine aldırmaksızın, yalnızca kendisini düşünür. 1 2 3 4 5
186. Hafif rahatsızlık ya da gerginlikten kurtulmak için daha çok dinlenme, destek ya da güvenceye gereksinim duyarım. 1 2 3 4 5
187. Yaşamak için ilkeler olduğunu ve hiç kimsenin sonunda acı çekmeksizin bunları çiğneyemeyeceğini bilirim. 1 2 3 4 5
188. Başka herkesten daha çok zengin olmak istemem. 1 2 3 4 5
189. Bir işe başlarken kolay olsa bile yavaşça ilerlemek isterim. 1 2 3 4 5
190. Dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek için, kendi yaşamımı severek riske ederdim. 1 2 3 4 5
191. Yaptığım iş fark edilmediği zaman, başarmak için daha kararlı olurum. 1 2 3 4 5
192. Çoğu kez zamanın akışını durdurabilmeyi dilerim. 1 2 3 4 5
193. Yalnızca ilk izlenimlerime dayanarak karar vermekten nefret ederim. 1 2 3 4 5
194. Başkalarının sorunlarıyla uğraşmaktansa yalnız kalmayı tercih ederim. 1 2 3 4 5
195. Başka herkesten daha fazla hayran olunmak istemem. 1 2 3 4 5
196. İyi alışkanlıklar edinebilmem için, beni eğiten kişilerin yardımına çok gereksinim duyarım. 1 2 3 4 5
197. Bir işi çabucak bitirmeyi ve daha fazlası için gönüllü olmayı isterim. 1 2 3 4 5
198. Benim için, benden farklı olan insanlara katlanmak güçtür. 1 2 3 4 5
199. Birisi beni incittiğinde, intikam almaktansa kibar davranmayı yeğlerim. 1 2 3 4 5
200. Gerçekten meşgul olmaktan hoşlanırım. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

201. Başkalarıyla olabildiğince iş birliği yapmaya çalışırım. 1 2 3 4 5
202. Çoğu kez gayretim ve çok çalışmamdan dolayı başarılıyım. 1 2 3 4 5
203. Benden farklı değer yargıları olan insanları sevmek, genellikle benim için kolaydır. 1 2 3 4 5
204. İyi alışkanlıklar benim için “ikinci mizaç” olmuştur ve hemen her zaman otomatik ve kendiliğinden davranışlardır. 1 2 3 4 5
205. Çoğu kimse bana yeni ve daha iyi bir yol var olduğunu söylese bile işleri yapış tarzımı değiştirmekten nefret ederim. 1 2 3 4 5
206. Bilimsel olarak açıklanamayan şeylere inanmanın, akıllıca olmadığını düşünürüm. 1 2 3 4 5
207. Başarılı olmak için çok fazla fedakarlık yapmaya gönüllüyümdür. 1 2 3 4 5
208. Düşmanlarıma acı çektiğini hayal etmekten hoşlanırım. 1 2 3 4 5
209. Lütfen üç numarayı daire içine alınız; bu bir geçerlik maddesidir. 1 2 3 4 5
210. Yaptığım her işte ayrıntılara dikkat etmekten hoşlanırım. 1 2 3 4 5
211. Genellikle ne yapacağımı seçmede serbestimdir. 1 2 3 4 5
212. Çoğu kez kendimi yapmakta olduğum işe o kadar kaptırırım ki, bir an nerede olduğumu unuturum. 1 2 3 4 5
213. Başkalarının gerçekten onlara değer verdiğimi bilmelerini isterim. 1 2 3 4 5
214. Çoğu zaman birkaç saat boyunca sakin ve hareketsiz kalmaktansa planör ya da paraşütle atlamak gibi riskli şeyler yapmayı tercih ederim. 1 2 3 4 5
215. Çoğu zaman dürtüsel olarak o kadar çok para harcarım ki, tatil yapmak gibi özel planlar için bile para biriktirmek bana güç gelir. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

216. Çoğu kez arkadaşlarımla arzuladığına boyun eğirim. 1 2 3 4 5
217. Gelecekte olabilecek kötü şeyler hakkında hiç endişelenmem. 1 2 3 4 5
218. İnsanlar yardım, sempati ve candan bir anlayış bulmak için bana yaklaşmanın kolay olduğunu söylerler. 1 2 3 4 5
219. Bana yanlış yapan birisini, çoğu zaman çabucak bağışlarım. 1 2 3 4 5
220. Şimdiki doğal tepkilerimin, genellikle ilkelerim ve uzun vadeli amaçlarımla tutarlı olduğunu düşünürüm. 1 2 3 4 5
221. İşleri yaparken başka birisinin liderliği almasını beklemeyi tercih ederim. 1 2 3 4 5
222. Kendim için bir şeyler satın almak eğlencidir. 1 2 3 4 5
223. Yaşamdaki rolümün berraklaşmasına yol açan, kendimi çok heyecanlı ve mutlu hissettiğim yaşantılarımla olmuştur. 1 2 3 4 5
224. Genellikle başkalarının görüşlerine saygı duyarım. 1 2 3 4 5
225. Davranışlarımla yaşamım için koyduğum belli amaçlar güçlü şekilde yol gösterir. 1 2 3 4 5
226. Genellikle başkalarının başarılarını teşvik etmek aptalca. 1 2 3 4 5
227. Çoğu kez sonsuza değin yaşamak isterim. 1 2 3 4 5
228. Birisi hatalarıma dikkat çektiği zaman, onları düzeltmek için daha çok çalışırım. 1 2 3 4 5
229. Uzun vadede beklenmeyen başarısızlıklardan dolayı yaptığım işten vazgeçmem. 1 2 3 4 5
230. Yapmaya çalıştığım her şeyde genellikle şansım açıktır. 1 2 3 4 5
231. Keşke başka herkesten daha iyi görünüşlü olsam. 1 2 3 4 5

1	2	3	4	5
Kesinlikle Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Ne Doğru ne de Yanlış, ya da eşit derecede Doğru ya da Yanlış	Çoğu kez Doğru	Kesinlikle Doğru

232. Mistik yaşantı söylentileri, muhtemelen sadece birer hüsnü kuruntudan ibarettir. 1 2 3 4 5
233. Bireysel haklar, herhangi bir grubun gereksinimlerinden daha önemlidir. 1 2 3 4 5
234. Sahtekar olmak, yalnızca yakalandığınızda sorun yaratır. 1 2 3 4 5
235. İyi alışkanlıklar, işleri istediğim şekilde yapmamı kolaylaştırır. 1 2 3 4 5
236. Sorunlarım için çoğu kez başkalarını ve koşulları sorumlu tutarım. 1 2 3 4 5
237. Kendimi zorlamaksızın genellikle tüm gün boyunca "hareket halinde" kalabilirim. 1 2 3 4 5
238. Yaptığım her işte en iyisi olmayı isterim. 1 2 3 4 5
239. Başkaları çabuk bir karar vermemi isteseler bile, karar vermeden önce hemen her zaman tüm olgular hakkında ayrıntılı düşünürüm. 1 2 3 4 5
240. Yapılması gereken bir iş olduğunda gönüllü olmadaki çabuk davranırım. 1 2 3 4 5

Ek 5. Beck Depresyon Envanteri

- 1 (0) Üzgün ve sıkıntılı değilim.
(1) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum.
(2) Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
(3) O kadar üzgün ve sıkıntılıyım ki, artık dayanamıyorum.
- 2 (0) Gelecek hakkında umutsuz ve karamsar değilim.
(1) Gelecek için karamsarım.
(2) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
(3) Gelecek hakkında umutsuzum ve sanki hiçbir şey düzelmeyecekmiş gibi geliyor.
- 3 (0) Kendimi başarısız biri olarak görmüyorum.
(1) Başkalarından daha başarısız olduğumu hissediyorum.
(2) Geçmişe baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğumu görüyorum.
(3) Kendimi tümüyle başarısız bir insan olarak görüyorum.
- 4 (0) Her şeyden eskisi kadar zevk alıyorum.
(1) Birçok şeyden eskiden olduğu gibi zevk alamıyorum.
(2) Artık hiçbir şey bana tam anlamıyla zevk vermiyor.
(3) Her şeyden sıkılıyorum.
- 5 (0) Kendimi herhangi bir biçimde suçlu hissetmiyorum.
(1) Kendimi zaman zaman suçlu hissediyorum.
(2) Çoğu zaman kendimi suçlu hissediyorum.
(3) Kendimi her zaman suçlu hissediyorum.
- 6 (0) Kendimden memnunum.
(1) Kendimden pek memnun değilim.
(2) Kendime kızgınım.
(3) Kendimden nefrete ediyorum.
- 7 (0) Başkalarından daha kötü olduğumu sanmıyorum.
(1) Hatalarım ve zayıf taraflarım olduğumu düşünmüyorum.
(2) Hatalarımdan dolayı kendimden utanıyorum.
(3) Her şeyi yanlış yapıyormuşum gibi geliyor ve hep kendimde kabahat buluyorum.
- 8 (0) Kendimi öldürmek gibi düşüncülerim yok.
(1) Kimi zaman kendimi öldürmeyi düşündüğüm oluyor ama yapmıyorum.
(2) Kendimi öldürmek isterdim.
(3) Fırsatını bulsam kendimi öldürürüm.
- 9 (0) İçimden ağlamak geldiği pek olmuyor.
(1) Zaman zaman içimden ağlamak geliyor.

- (2) Çoğu zaman ağlıyorum.
(3) Eskiden ağlayabilirdim ama şimdi istesem de ağlayamıyorum.

- 10 (0) Her zaman olduğumdan daha canı sıkın ve sinirli değilim.
(1) Eskisine oranla daha kolay canım sıkılıyor ve kızıyorum.
(2) Her şey canımı sıkıyor ve kendimi hep sinirli hissediyorum.
(3) Canımı sıkın şeylere bile artık kızamıyorum.

REVİZYON KAPSAMI:

- 11 (0) Başkalarıyla görüşme, konuşma isteğimi kaybetmedim.
(1) Eskisi kadar insanlarla birlikte olmak istemiyorum.
(2) Birileriyle görüşüp konuşmak hiç içimden gelmiyor.
(3) Artık çevremde hiç kimseyi istemiyorum.
- 12 (0) Karar verirken eskisinden fazla güçlük çekmiyorum.
(1) Eskiden olduğu kadar kolay karar veremiyorum.
(2) Eskiye kıyasla karar vermekte çok güçlük çekiyorum.
(3) Artık hiçbir konuda karar veremiyorum.
- 13 (0) Her zamankinden farklı göründüğümü sanmıyorum.
(1) Aynada kendime her zamankinden kötü görünüyorum.
(2) Aynaya baktığımda kendimi yaşlanmış ve çirkinleşmiş buluyorum.
(3) Kendimi çok çirkin buluyorum.
- 14 (0) Eskisi kadar iyi iş güç yapabiliyorum.
(1) Her zaman yaptığım işler şimdi gözümde büyüyor.
(2) Ufacık bir işi bile kendimi çok zorlayarak yapabiliyorum.
(3) Artık hiçbir iş yapamıyorum.
- 15 (0) Uykum her zamanki gibi.
(1) Eskisi gibi uyuyamıyorum.
(2) Her zamankinden 1-2 saat önce uyanıyorum ve kolay kolay tekrar uykuya dalamıyorum.
(3) Sabahları çok erken uyanıyorum ve bir daha uyuyamıyorum.
- 16 (0) Kendimi her zamankinden yorgun hissetmiyorum.
(1) Eskiye oranla daha çabuk yoruluyorum.
(2) Her şey beni yoruyor.
(3) Kendimi hiçbir şey yapamayacak kadar yorgun ve bitkin hissediyorum.
- 17 (0) İştahım her zamanki gibi.
(1) Eskisinden daha iştahsızım.
(2) İştahım çok azaldı.

(3) Hiçbir şey yiyemiyorum.

18 (0) Son zamanlarda zayıflamadım.

(1) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 2 Kg verdim.

(2) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 4 Kg verdim.

(3) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 6 Kg verdim.

19 (0) Sağlığım ile ilgili kaygılarım yok.

(1) Ağrılar, mide sancıları, kabızlık gibi şikayetlerim oluyor ve bunlar beni tasalandırıyor.

(2) Sağlığımın bozulmasından çok kaygılanıyorum ve kafamı başka şeylere vermekte zorlanıyorum.

(3) Sağlık durumum kafama o kadar takılıyor ki, başka hiçbir şey düşünemiyorum.

20 (0) Sekse karşı ilgimde herhangi bir değişiklik yok.

(1) Eskisine oranla sekse ilgim az.

(2) Cinsel isteğim çok azaldı.

(3) Hiç cinsel istek duymuyorum.

21 (0) Cezalandırılması gereken şeyler yapığımı sanmıyorum.

(1) Yaptıklarımın dolayısıyla cezalandırılabilirim diye düşünüyorum.

(2) Cezamı çekmeyi bekliyorum.

(3) Sanki cezamı bulmuşum gibi geliyor.

Ek 6. Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Form

PBQ-S1

Kişilik İnanç Ölçeği-Kısa Form-V.1

Adı-Soyadı: _____ Tarih: _____

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyunuz ve HER BİRİNE NE KADAR İNANDIĞINIZI belirtiniz. Her bir ifadeyle ilgili olarak ÇOĞU ZAMAN nasıl hissettiğinize göre karar veriniz.

4	3	2	1	0
Tümüyle inaniyorum	Çok fazla inaniyorum	Orta derecede inaniyorum	Biraz inaniyorum	Hiç inanmıyorum

Örnek

1.Dünya tehlikeli bir yerdir.
(Lütfen daire içine alınız.)

NE KADAR İNANIYORSUNUZ?

4	3	2	1	0
Tümüyle	Çok Fazla	Orta Derecede	Biraz	Hiç

NE KADAR İNANIYORSUNUZ?

	4	3	2	1	0
	Tümüyle inaniyorum	Çok fazla inaniyorum	Orta derecede inaniyorum	Biraz inaniyorum	Hiç inaniyorum
1. Aşağılanma veya yetersizlikle karşılaşmak katlanılamaz bir şeydir.	4	3	2	1	0
2. Ne pahasına olursa olsun rahatsızlık verici durumlardan kaçınmalıyım.	4	3	2	1	0
3. Eğer insanlar dostça davranıyorlarsa beni kullanmaya ya da sömürmeye çalışıyor olabilirler.	4	3	2	1	0
4. Bir yandan yetkili kişilerin hakimiyetine karşı direnmeli ama aynı zamanda takdir ve benimsemelerini sağlamalıyım.	4	3	2	1	0
5. Rahatsızlık verici duygulara katlanamam.	4	3	2	1	0
6. Kusurlar, eksikler ya da yanlışlar hoş görülemez.	4	3	2	1	0
7. Diğer insanlar sıklıkla çok şey isterler.	4	3	2	1	0
8. İlgi merkezi olmalıyım.	4	3	2	1	0

	4	3	2	1	0
	Tümüyle inaniyorum	Çok fazla inaniyorum	Orta derecede inaniyorum	Biraz inaniyorum	Hiç inaniyorum
9. Eğer bir sistemim olmazsa herşey darmadağın olur.	4	3	2	1	0
10. Hak ettiğim saygının gösterilmemesi veya hakkım olanı alamamak katlanılmaz bir durumdur.	4	3	2	1	0
11. Her şeyde kusursuz iş çıkarmak önemlidir.	4	3	2	1	0

12. Diğer insanlarla birlikte bir şeyler yapmaktansa kendi başıma yapmaktan daha çok hoşlanırım	4	3	2	1	0
13. Eğer dikkat etmezsem başkaları beni kullanmaya ya da yönlendirmeye çalışır.	4	3	2	1	0
14. Diğer insanların gizli amaçları vardır.	4	3	2	1	0
15. Olabilecek en kötü şey terk edilmektir.	4	3	2	1	0
16. Diğer insanlar ne kadar özel biri olduğumu fark etmelidirler.	4	3	2	1	0
17. Diğer insanlar bilerek beni aşağılıyorlar.	4	3	2	1	0
18. Karar verirken diğer insanların yardımına ya da bana ne yapacağımı söylemelerine gereksinim duyarım.	4	3	2	1	0
19. Ayrıntılar son derece önemlidir.	4	3	2	1	0
20. İnsanlar çok fazla patronluk tasarlarsa onların isteklerini dikkate almamaya hakkım vardır.	4	3	2	1	0
21. Yetkili kişiler sınırlarını bilmeyen, sürekli iş isteyen, müdahaleci ve denetleyicidirler.	4	3	2	1	0
22. İstedığımı almanın yolu, insanları etkilemek ya da eğlendirmektir.	4	3	2	1	0
23. Kârlı çıkabilmek için elimden gelen her şeyi yapmalıyım.	4	3	2	1	0

	4	3	2	1	0
	Tümüyle inanıyorum	Çok fazla inanıyorum	Orta derecede inanıyorum	Biraz inanıyorum	Hiç inanmıyorum
24. Eğer insanlar benimle ilgili bir şeyler açığa çıkarırlarsa, bunu bana karşı kullanacaklardır.	4	3	2	1	0

25. İnsan ilişkileri karışıktır ve özgürlüğe engeldir.	4	3	2	1	0
26. Beni ancak benim gibi zeki insanlar anlayabilirler.	4	3	2	1	0
27. Çok üstün biri olduğum için özel muamele ve ayrıcalıkları hak ediyorum.	4	3	2	1	0
28. Benim için başkalarından bağımsız ve özgür olmak önemlidir.	4	3	2	1	0
29. Çoğu durumda yalnız başıma kaldığımda kendimi daha iyi hissedirim.	4	3	2	1	0
30. Her zaman en yüksek standartlara ulaşmaya çalışmak gereklidir yoksa her şey darmadağın olur.	4	3	2	1	0
31. Rahatsız edici duygular giderek artar ve kontrolden çıkar.	4	3	2	1	0
32. Vahşi bir ortamda yaşıyoruz ve güçlü olan hayatta kalır.	4	3	2	1	0
33. Başkalarının dikkatini çektiğim durumlardan kaçınmalı ve mümkün olduğunca göze çarpmamalıyım.	4	3	2	1	0
34. Başkalarının bana olan ilgilerini sürdürmezsem benden hoşlanmazlar.	4	3	2	1	0
35. Eğer bir şey istiyorsam onu elde etmek için ne gerekirse yapmalıyım.	4	3	2	1	0
36. Diğer bir insana "bağlanıp" kalmaktansa yalnız olmak daha iyidir.	4	3	2	1	0
37. İnsanları eğlendirmedikçe ya da etkilemedikçe bir hiçim.	4	3	2	1	0
	4	3	2	1	0
	Tümüyle inanıyorum	Çok fazla inanıyorum	Orta derecede inanıyorum	Biraz inanıyorum	Hiç inanmıyorum

38. Eğer ilk önce harekete geçip üstünlük kurmazsam karşımdaki bana üstünlük kurar.	4	3	2	1	0
39. İnsanlarla ilişkilerimde herhangi bir gerginlik işareti bu ilişkinin kötüye gideceğini gösterir bu nedenle o ilişkiyi bitirmeliyim.	4	3	2	1	0
40. Eğer en yüksek düzeyde iş yapmıyorsam başarısız olurum.	4	3	2	1	0
41. Zaman sınırlarına uymak, istenenlere itaat etmek ve uyumlu olmak onuruma ve kendi yeterliliğime doğrudan bir darbedir.	4	3	2	1	0
42. Genellikle bana haksız davranılıyor. Bu nedenle ne şekilde olursa olsun payımı almak hakkımdır.	4	3	2	1	0
43. İnsanlar bana yaklaşırlarsa benim "gerçekten" ne olduğum ortaya çıkar ve benden uzaklaşırlar.	4	3	2	1	0
44. Muhtaç ve zayıfım.	4	3	2	1	0
45. Yalnız başıma bırakıldığımda çaresizim.	4	3	2	1	0
46. Diğer insanlar benim ihtiyaçlarımı gidermelidir.	4	3	2	1	0
47. İnsanların beklediği şekilde kurallara uyarsam bu benim davranış özgürlüğüme engel olacaktır.	4	3	2	1	0
48. Eğer fırsat veririmsem insanlar beni kullanırlar.	4	3	2	1	0
49. Her zaman hazırlıklı olmalıyım.	4	3	2	1	0
50. Özel hayatım insanlara yakın olmaktan çok daha fazla önemlidir.	4	3	2	1	0
51. Kurallar keyfidir ve beni sıkır.	4	3	2	1	0

	4	3	2	1	0
	Tümüyle inaniyorum	Çok fazla inaniyorum	Orta derecede inaniyorum	Biraz inaniyorum	Hiç inaniyorum
52. İnsanların beni görmezden gelmeleri berbat bir durumdur.	4	3	2	1	0
53. İnsanların ne düşündüğünü önemsemem.	4	3	2	1	0
54. Mutlu olabilmek için diğer insanların dikkatini çekmeye ihtiyacım var.	4	3	2	1	0
55. Eğer insanları eğlendirirsem benim güçsüzlüğümü farketmezler.	4	3	2	1	0
56. İşimi yaparken ya da kötü bir durumla karşılaştığımda bana yardım etmesi için her zaman yanımda birilerinin olmasına gereksinim duyarım.	4	3	2	1	0
57. Yaptığım bir işte herhangi bir hata ya da kusur felakete yol açabilir.	4	3	2	1	0
58. Çok yetenekli olduğum için mesleğimde ilerlerken insanlar benim yolumdan çekilmelidir.	4	3	2	1	0
59. Eğer başkalarını ben sıkıştırmazsam, onlar beni boyun eğmeye zorlar.	4	3	2	1	0
60. Diğer insanlara uygulanan kurallara uymak zorunda değilim.	4	3	2	1	0
61. Bir şeyi yapmanın en iyi yolu zor kullanmak ve kurnazlıktır.	4	3	2	1	0
62. Her zaman birilerine ulaşabilecek durumda olmalıyım.	4	3	2	1	0
63. Temelde yalnızım- kendimi daha güçlü bir kişiye bağlayamadığım müddetçe.	4	3	2	1	0
64. Diğer insanlara güvenemem.	4	3	2	1	0
65. Diğer insanlar kadar mücadele gücüm yok.	4	3	2	1	0

Ek 7. Beck Anksiyete Ölçeği

BECK ANKSİYETE ÖLÇEĞİ

Aşağıda insanların kaygılı ya da endişeli oldukları zamanlarda yaşadıkları bazı belirtiler verilmiştir. Lütfen her maddeyi dikkatle okuyunuz. Daha sonra her maddedeki belirtinin **BUGÜN DAHİL SON BİR (1) HAFTADIR** sizi ne kadar rahatsız ettiğini yandakine uygun yere (x) işareti koyarak belirleyiniz.

	Hiç	Hafif düzeyde beni pek etkilemedi	Orta düzeyde hoş değildi ama katlanabildim	Ciddi düzeyde dayanmakta çok zorlandım
1. Bedeninizin herhangi bir yerinde uyuşma veya karıncalanma				
2. Sıcak/ ateş basmaları				
3. Bacaklarda halsizlik, titreme				
4. Gevşeyememe				
5. Çok kötü şeyler olacak korkusu				
6. Baş dönmesi veya sersemlik				
7. Kalp çarpıntısı				
8. Dengeyi kaybetme duygusu				
9. Dehşete kapılma				
10. Sinirlilik				
11. Boğuluyormuş gibi olma Duygusu				
12. Ellerde titreme				
13. Titreklilik				
14. Kontrolü kaybetme korkusu				
15. Nefes almada güçlük				
16. Ölüm korkusu				
17. Korkuya kapılma				
18. Midede hazımsızlık ya da rahatsızlık hissi				
19. Baygınlık				
20. Yüzün kızarması				
21. Terleme (sıcaklığa bağlı olmayan)				
TOPLAM BECK ANKSİYETE SKORU:				